

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра публічного управління та адміністрування**

**МОРАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО
АДМІНІСТРУВАННЯ У СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ ТА
ОБОРОНИ**

Матеріали науково-практичного семінару

22 лютого 2023 року

КИЇВ-2023

Науково-практичний семінар проведено відповідно до Плану роботи кафедри публічного управління та адміністрування НАВС на 2023 рік

Організаційний комітет:

д.ю.н., професор Пастух І.Д. (голова)
к.ю.н., доцент Дорогих В.М. (заступник голови)
к.ю.н. Волох О.К. (координатор семінару)

Морально-правові засади публічного адміністрування у секторі безпеки та оборони: Матеріали науково-практичного семінару / ред. колегія : І.Д. Пастух (голова), В.М. Дорогих, О.К. Волох. – 268 с. без ілл.

У збірнику знайшли відображення результати науково-практичного пошуку викладачів, здобувачів, ад'юнктів, слухачів магістратури та курсантів Національної академії внутрішніх справ стосовно дослідження проблем у сфері діяльності публічної адміністрації. Збірник розраховано на викладачів, здобувачів, слухачів, курсантів і студентів вищих навчальних закладів юридичного профілю.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Оргкомітет і редакційна колегія здійснили скорочення об'єму статей, які суттєво перевищували встановлені обсяги. Відповідальність за точність викладення матеріалу, поданих фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори.

© Національна академія внутрішніх справ, 2023

ЗМІСТ

Пастух І.Д. НАПРЯМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	10
Бухтіярова І.Г. ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	17
Волох О.К. ПИТАННЯ КОДИФІКАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ.....	22
Лупало О.А., Єдинак О.О. ДЕЯКІ АСПЕКТИ МАТЕРІАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	29
Матчук С.В. ПРИНЦИПИ ВЗАЄМОДІЇ ЗМІ З ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В ПЕРІОД ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ.....	34
Савранчук Л.Л. ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ.....	41

Співак В.М. ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ.....	47
Співак М.В. МОРАЛЬНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ УКРАЇНСЬКОГО ПАТРІОТИЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	52
Стрельченко О.Г. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ТАКТИЧНОЇ МЕДИЦИНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ.....	58
Аббасов Г.А., Бухтіярова І.Г. ГЕНЕЗИС АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ: ОСНОВНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ.....	64
Аббасов Ф.А., Бухтіярова І.Г. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ.....	68
Абдураманова Е.М. СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА.....	73
Базір В.Б., Мартиненко Д.Б. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БЛАГОДІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ФОНДІВ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	77
Бзова К.А., Стрельченко О.Г. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ДІТЕЙ СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	82

Білорус Д.М., Бухтіярова І.Г. МЕТОД ЗАОХОЧЕННЯ В ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ.....	87
Висоцька Н.С., Лукашенко А.А. ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	91
Воронюк Н.П. ВИЗНАЧЕННЯ ОСІБ, ВІДПОВІДАЛЬНИХ ЗА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ.....	95
Гаєр В.С., Лупало О.А. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	100
Герус Т. С. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СФЕРИ ТРАНСПЛАНТОЛОГІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	105
Горбачьова Д. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ СФЕРИ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	110
Гриценко А.Р., Бухтіярова І.Г. ПІДСТАВИ ПЕРЕБУВАННЯ ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА НА ТЕРТОРІЇ УКРАЇНИ.....	113
Груздев О.С., Бухтіярова І.Г. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОБЛАСНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ ПІД ЧАС ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ.....	121

Гуз К.Ю. ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКА У СФЕРІ НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	124
Джаман А., Мостепанюк Л.О. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ В УКРАЇНІ НА ТЛІ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ.....	130
Дудко А.Г. ПОНЯТТЯ ТА ЕЛЕМЕНТИ ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА (МОБІНГУ).....	133
Єдинак О.О., Лупало О.А. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ.....	139
Заєць А.С., Мартиненко Д.Б. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ОСІБ, НА ЯКИХ ПОШИРЮЄТЬСЯ ДІЯ ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТАТУТІВ.....	142
Кабачька К.Ю., Волох О.К. СИСТЕМА АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ В УКРАЇНІ.....	151
Квакуша А.С. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ ТАРИФІВ НА ВАНТАЖНІ ЗАЛІЗНИЧНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	154

Козубенко А.М., Бухтіярова І.Г. ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ.....	161
Лупач К.О., Булик І.Л. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ СФЕРИ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	168
Лупач К.О., Волох О.К. ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	172
Мельник І.О., Бухтіярова І.Г. ЕТИКА ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	176
Натуріна М.О., Волох О.К. ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА.....	180
Науменко В. А., Волох О.К. ОРГАНІЗАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ: СУТНІСТЬ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗАВДАННЯ...	186
Павленко О.С., Бухтіярова І.Г. КОНТРОЛЬ, ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ ТА ДИСЦИПЛІНИ В ДЕРЖАВІ.....	193
Павлюченко Є. А., Бухтіярова І.Г. АДМІНІСТРАТИВНА ЮСТИЦІЯ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	198

Пасічник Я.О. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ.....	201
Прокопець С.В. ВОЛОНТЕРСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИКО- ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	205
Рудакова Л.О. СУТНІСТЬ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	210
Садурська А.С., Волох О.К. ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА...	216
Саміленко І.С. СУТНІСТЬ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ.....	221
Скиба К. В., Бухтіярова І.Г. НАГЛЯД ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ В УМОВАХ ВОЄНОГО СТАНУ.....	226
Стрелко А.С., Волох О.К. АДМІНІСТРАТИВНА ЮРИСДИКЦІЯ ТА ПІДСУДНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ.....	231
Стрельченко А.М. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО БРОНЕЗАХИСТУ У ПЕРІОД НОВОГО ЦАРСТВА.....	235

Стрельченко К.А.
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС
ПАРАМЕДИКА, ЯКИЙ ВИКОНУЄ ФУНКЦІЇ ТАКТИЧНОЇ
МЕДИЦИНИ, В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ.....240

Чумаков Д.Д., Булик І.Л.
ОСОБЛИВОСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО
СТАНУ.....244

Воронюк Н.П.
ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК СУБ'ЄКТИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ.....249

Воронюк Н.П.
ПРЕВЕНТИВНА ТА ПОСТАВАРІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ
ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ.....254

Натуріна М.О., Лупало О.А.
МИТНЕ ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО
СТАНУ.....261

Пастух І.Д.,

*доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри
публічного управління та адміністрування НАВС*

НАПРЯМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Початок військової агресії проти України, введення на її території 24 лютого 2022 року воєнного стану, повномасштабна війна спричинили людські жертви, великі матеріальні збитки, у тому числі пошкодження житла громадян, критичної інфраструктури, логістичні проблеми, брак матеріально-технічного забезпечення військових, а також сил територіальної оборони, появу внутрішньо переміщених осіб. Державні органи та органи місцевого самоврядування не спроможні їх вирішити у повному обсязі, що спричинило появу більш потужного волонтерського руху з новими напрямками діяльності – надання медичної чи психологічної допомоги, допомоги з дітьми, домашніми тваринами, фінансової, логістичної та іншої допомоги, пошук житла як для переміщених в Україні, так і за кордоном тощо. Оскільки сфера волонтерської діяльності перебуває у сфері законодавчого регулювання, виникла нагальна потреба у реагуванні на зміни, що відбулися стосовно надання волонтерської допомоги, захисту волонтерів, підтримки з боку публічної адміністрації. Реакцією на такі зміни стала поява Проекту Закону «Про внесення змін до Закону України „Про волонтерську діяльність” щодо підтримки волонтерської діяльності» № 7363 від 10.05.2022, розробленого з метою сприяння розвитку волонтерського руху в Україні. Не зменшуючи вагомості та необхідності цього документу, слід констатувати, що деякі його положення потребують удосконалення, інші потребують додаткового регулювання.

Відносини, пов'язані з провадженням волонтерської діяльності в Україні, урегульовані низкою нормативно-правових актів, основним із яких є Закон України «Про волонтерську діяльність» від 19 квітня 2011 року № 3236-VI [1]. Волонтерську діяльність визначено як форма благодійництва, добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом виконання робіт, надання послуги, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами (волонтерська допомога).

Наразі виникла нова велика проблема в Україні, що спричинила різку активізацію волонтерського руху і, як наслідок, викрила нові вади та прогалини у правовому регулюванні волонтерської діяльності. 24 лютого 2022 року у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України Указом Президента України № 64/2022 було введено воєнний стан спочатку строком на 30 діб, згодом цей термін неодноразово продовжувався і триває й донині. Нагальної потреби, важливості та розширення набули такі напрямки волонтерства як: матеріально-технічна допомога військовослужбовцям, силам територіальної оборони, пошук та придбання ліків, гуманітарна допомога, їх доставка на території проведення військових дій та визволені населенні пункти, безкоштовне поселення цих внутрішньо переміщених осіб через втрату житла, його відновлення, ремонт, встановлення шибок тощо. Як свідчать дослідження, майже кожен другий українець бере або брав участь у волонтерській допомозі, не згадуючи про допомогу більшості країн світу у цій діяльності. В Україні волонтерський рух набрав небачуваного раніше рівня. Війна внесла значні корективи у процеси волонтерської діяльності, що, нажаль, знову потребують відповідного реагування з боку законодавця постфактум.

З метою забезпечення подолання нових викликів в умовах збройної агресії проти України народними депутатами було розроблено Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України „Про волонтерську діяльність” щодо підтримки волонтерської діяльності» № 7363 від 10.05.2022 [2]. Основними позиціями даного законопроекту стали наступні: розширення напрямів волонтерської діяльності в умовах війни з метою подолання наслідків військової агресії Російської Федерації проти України; визначення форм державної підтримки волонтерської діяльності у вигляді: а) надання правової, фінансової, організаційної, методичної, інформаційної допомоги волонтерам, профільним організаціям та установам; б) розробки та імплементації загальнодержавних цільових програм з підтримки розвитку волонтерства та підвищення кваліфікації волонтерів та інші; підвищення кваліфікації волонтерів; поширення виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі або інвалідності на волонтерів, що здійснюють діяльність з протидії збройній агресії Російської Федерації на всій території України та окремих її місцевостях. «Очевидно, що зараз одним із викликів для волонтерського руху є необхідність забезпечити хоча б відносну фізичну безпеку для волонтерів. Однак майже кожен день у стрічці новин ми читаємо історії волонтерів, які під обстрілами, ризикуючи власним життям та здоров'ям, доставляють гуманітарні вантажі людям, які потребують їжі, води, медикаментів та не мають змоги самостійно забезпечити себе усім необхідним. На жаль, багато із волонтерів гинуть, зазнають каліцтв та травм під час виконання своєї місії. Тож вищезазначена норма в законі сприятиме соціальному захисту волонтерів та їхніх сімей» [2]. 15 серпня 2022 року цей законопроект було прийнято (далі – Закон) [3].

З приводу прийнятого Закону хотілось би висловити й власні міркування. Перш за все, на що хотілось звернути увагу – розширення напрямів надання волонтерської допомоги. По-

перше, «надання громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайної ситуації техногенного чи природного характеру, дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, операції Об'єднаних сил, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації проти України, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам кримінальних правопорушень, біженцям, внутрішньо переміщеним особам». Вважаємо, що конкретизація та прив'язка до випадків надання такої допомоги у вигляді проведення ООС, здійснення заходів відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації проти України є зайвими, оскільки звужують сферу застосування закону, не є універсальними і не передбачають можливу зміну країни агресора, назви спеціальної операції тощо. У цьому зв'язку, пропонуємо виключити слова «Російської Федерації» із норми статті для того щоб, надання волонтерської допомоги можливо було здійснювати незалежно від того, хто є країною-агресором. Таке саме обґрунтування можна застосувати й до іншого напрямку – «надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, дії правового режиму надзвичайного стану чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, операції Об'єднаних сил, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації проти України», у якому подібні уточненнями також вважаємо зайвими. *По-друге*, стосовно такого напрямку як «надання волонтерської допомоги для подолання наслідків пожежі, стихійного лиха, катастрофи, бойових дій, терористичного акту, збройного конфлікту, тимчасової окупації» слід зауважити, що він дублює вже діючі положення Закону.

Пропонується прибрати словосполучення «пожежі, стихійного лиха, катастрофи» оскільки ці підстави вже передбачені абз. 7 ч. 3 ст. 1 Закону у вигляді «наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру». *По-третє*, вважаємо, що визначений Законом напрям «надання волонтерської допомоги для відновлення і розвитку України після збройної агресії Російської Федерації проти України», містить словосполучення «відновлення і розвитку України», що суперечить принципу правової визначеності і охоплює попередні напрями волонтерської діяльності. Тому пропонується уточнити таку допомогу направляти на відновлення критичної інфраструктури (відповідно до положень Закону України «Про критичну інфраструктуру»), прибравши словосполучення «Російської Федерації проти України». *По-четверте*, такий напрям як «надання волонтерської допомоги для подолання наслідків збройної агресії Російської Федерації проти України» доцільно виключити, оскільки повторює положення попередніх напрямів волонтерства як надання допомоги для подолання наслідків бойових дій, терористичного акту, збройного конфлікту, тимчасової окупації».

Крім цього, вважаємо, що деякі положення Закону потребують уточнення термінології. Зокрема, ними встановлено, що «органи державної влади та місцевого самоврядування, їх посадові особи повинні забезпечити сприятливі умови для здійснення волонтерської діяльності, підвищення її суспільного престижу...». Вважаємо, що більш вдалим у цьому контексті є термін «соціальний престиж», який є більш сталим та доречним. Його визначення міститься в енциклопедичних словниках. Це «визнання особливої соціальної значущості та цінності того чи іншого явища, яке відбувається на підставі співвіднесення його із системою норм та цінностей, характерної для даної соціальної спільноти. Високо оцінюване явище наділяється особливою

привабливістю, бажаністю та є збудником певних почуттів, намірів та дій людей, серед яких: прагнення до визнання, схвалення наявного соціального статусу, а також ідентифікація з певною соціальною спільнотою. Престиж виявляється в престижності тих чи інших об'єктів. Престижність є регулятором соціальної поведінки та впливає на рішення суб'єктів тієї чи іншої групи спільноті, призводить до наділення його особливою привабливістю, бажаністю» [4].

Нажаль, розглядуваним Законом не охоплені були й інші не менш важливі напрями правового регулювання волонтерської діяльності в Україні: легалізації волонтерських утворень, гарантії поєднання волонтерської діяльності з основним місцем роботи, взаємодії волонтерських організацій з місцевими органами публічної адміністрації, організація контролю за волонтерською діяльністю, витрачанням та використанням отриманої волонтерської допомоги, запровадження об'єктивного оцінювання якості надання волонтерської допомоги, стимулювання волонтерських рухів, регламентації конкурсних процедур серед волонтерських організацій тощо.

Таким чином, сьогодні органи державної влади та органи місцевого самоврядування, спираючись лише на власні організаційні утворення та матеріальні ресурси, не здатні самостійно впоратися з різноманітністю тих проблем, що виникають у зв'язку із військовою агресією проти України, без залучення найширших верств населення, у тому числі сформованого у вигляді волонтерських рухів. Намагання законотворців урегулювати нові суспільні відносини, викликані потребами сьогодення, у вигляді прийнятого Закону України «Про внесення змін до Закону України „Про волонтерську діяльність” щодо підтримки волонтерської діяльності» безумовне сприятиме позитивним зрушенням у цій сфері, але лише частково.

Закон України «Про волонтерську діяльність» потребує доопрацювання в частині визначення нових напрямів надання волонтерської допомоги, забезпечення сприятливих умов для її здійснення, підвищення її соціального престижу, підтримки та заохочення діяльності волонтерів в Україні, а також додаткового правового врегулювання стосовно легалізації волонтерських рухів, їх взаємодії з місцевими органами публічної адміністрації, організація контролю за волонтерською діяльністю, витрачанням та використанням отриманої волонтерської допомоги, запровадження об'єктивного оцінювання якості надання волонтерської допомоги та інші.

Література:

1. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19.04.2011 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>
2. Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України „Про волонтерську діяльність” щодо підтримки волонтерської діяльності» № 7363 від 10.05.2022 <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39572>
3. Про внесення змін до Закону України «Про волонтерську діяльність» щодо підтримки волонтерської діяльності : Закон України від 15.08.2022 № 2519-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2519-20>.
4. Соціальний престиж. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%B6>.

Бухтіярова І.Г.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування НАВС

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Воєнний стан — це особливий правовий режим, що вводить в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [4].

Так, у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони й відповідно до українського законодавства, 24 лютого 2022 року Президент України — Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України Володимир Зеленський підписав Указ № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [1].

В умовах правового режиму воєнного стану можливе також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб. Вичерпний перелік із зазначенням строку дії цих обмежень, а також тимчасові

обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень таких обмежень зазначається в Указі Президента України про введення воєнного стану. Такий Указ додатково затверджується Верховною Радою України.

Військовому командуванню в умовах воєнного стану надається право разом з органами виконавчої влади, військовими адміністраціями, Радою міністрів Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати заходи правового режиму воєнного стану. Для цього військове командування наділяється правом видавати обов'язкові до виконання накази і директиви з питань забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку, здійснення заходів правового режиму воєнного стану.

Також, на територіях, на яких введено воєнний стан, можуть утворюватися тимчасові державні органи - військові адміністрації.

Запровадження воєнного стану тягне за собою ряд обмежень, які стосуються фізичних та юридичних осіб.

Військове командування разом із військовими адміністраціями можуть самостійно або із залученням органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування впроваджувати певні заходи правового режиму воєнного стану.

Серед всіх заходів, які можуть бути впроваджені в межах тимчасових обмежень, передбачених указом Президента України, основними, що *стосуються фізичних осіб*, є право органів:

1. запроваджувати трудову повинність для окремих категорій працездатних осіб, які не залучені до роботи у сфері забезпечення життєдіяльності населення, оборонній сфері і не заброньовані за підприємствами, установами та організаціями;

Так, згідно «Порядку залучення працездатних осіб в умовах воєнного стану» до суспільно корисних робіт можуть

бути залучені виключно працездатні особи віком від 16 років, які не мають обмежень за станом здоров'я до роботи в умовах воєнного стану, а саме:

безробітні та інші незайняті особи;

працівники функціонуючих в умовах воєнного стану підприємств (за погодженням з їх керівниками), - у порядку переведення;

особи, зайняті в особистому селянському господарстві;

студенти вищих, учні та слухачі професійно-технічних навчальних закладів;

особи, які забезпечують себе роботою самостійно.

До суспільно корисних робіт забороняється залучати малолітніх дітей, дітей віком від чотирнадцяти до п'ятнадцяти років, жінок, які мають дітей віком до трьох років, а також вагітних жінок у разі, коли виконання таких робіт може негативно вплинути на стан їх здоров'я [2].

2. запроваджувати комендантську годину;

3. встановлювати особливий режим в'їзду і виїзду, обмежувати свободу пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також рух транспортних засобів;

4. перевіряти документи в осіб, а в разі потреби проводити огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян, за винятком обмежень, встановлених Конституцією України.

5. встановлювати заборону або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан;

6. забороняти торгівлю алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій основі, а також зброєю, сильнодіючими хімічними і отруйними речовинами;

7. запроваджувати у разі необхідності нормоване забезпечення населення основними продовольчими і непродовольчими товарами;

8. встановлювати для фізичних і юридичних осіб військово-квартирну повинність з розквартирування військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу правоохоронних органів, особового складу служби цивільного захисту, евакуйованого населення та розміщення військових частин, підрозділів і установ;

9. проводити евакуацію населення, якщо виникає загроза його життю або здоров'ю, а також матеріальних і культурних цінностей, якщо виникає загроза їх пошкодження або знищення, згідно з переліком, що затверджується Кабінетом Міністрів України [3].

На юридичних осіб з більшою вірогідністю можуть вплинути в умовах воєнного стану права уповноважених органів:

1. використовувати потужності та трудові ресурси підприємств, установ і організацій усіх форм власності для потреб оборони, змінювати режим їхньої роботи, проводити інші зміни виробничої діяльності, а також умов праці відповідно до законодавства про працю;

2. видавати накази (розпорядження) про відсторонення від роботи керівників підприємств, установ та організацій без збереження заробітної плати за неналежне виконання ними обов'язків, визначених цим Законом, та накази (розпорядження) про призначення виконувачів обов'язків керівників зазначених підприємств, установ і організацій на час дії правового режиму воєнного стану;

3. у разі порушення вимог або невиконання заходів правового режиму воєнного стану вилучати у підприємств, установ і організацій усіх форм власності, окремих громадян електронне комунікаційне обладнання, телевізійну, відео- і аудіоапаратуру, комп'ютери, а також у разі потреби інші технічні засоби зв'язку;

4. примусово відчужувати майно, в тому числі те, що перебуває у приватній або комунальній власності, вилучати

майно державних підприємств, державних господарських об'єднань для потреб держави в умовах правового режиму воєнного стану в установленому законом порядку та видавати про це відповідні документи встановленого зразка [3].

Треба відзначити, що водночас, якщо попередньо не було відшкодовано вартість такого майна, надалі має бути здійснено повне відшкодування його вартості в порядку, визначеному законом.

Для захисту прав громадян держава гарантує, якщо після скасування правового режиму воєнного стану майно, що було примусово відчужене, збереглося, колишній власник або уповноважена ним особа має право вимагати повернення такого майна у судовому порядку. Також, колишній власник примусово відчуженого майна, може вимагати надання йому взамін іншого майна, якщо це можливо.

Окремо слід зазначити про право уповноважених органів під час дії правового режиму воєнного стану забороняти проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів, та право регулювати роботу постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг, поліграфічних підприємств, видавництв, телерадіоорганізацій, телерадіоцентрів та інших підприємств, установ, організацій і закладів культури та засобів масової інформації та забороняти передачу інформації через комп'ютерні мережі, що в свою чергу є обмеженням прав громадян [3].

У місцевостях, де ведуться бойові дії, запровадження та здійснення таких заходів правового режиму воєнного стану покладається безпосередньо на військове командування та військові адміністрації (у разі їх утворення).

Таким чином, спостерігаємо, що введення правового режиму воєнного стану, спричиняє суттєві обмеження прав як фізичних так і юридичних осіб.

Проте такі обмеження можуть відбуватися виключено в межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, передбачених указом Президента України про введення воєнного стану.

Література:

1. Про введення воєнного стану: Указ Президента України від 24.02.2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
2. Про затвердження Порядку залучення працездатних осіб в умовах воєнного стану до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України №753 від 13.07.2011. Урядовий кур'єр. 10.08.2011. № 145
3. Ведення воєнного стану: які наслідки та обмеження. URL: <https://www.jurliga.ligazakon.net/news/>
4. Що потрібно знати про воєнний стан оголошений в Україні. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/02/24/>

Волох О. К.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування НАВС

ПИТАННЯ КОДИФІКАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Починаючи з 90-тих років минулого століття за ініціативи представників виконавчої та законодавчої влади України на порядку денному ставилося питання кодифікації

інформаційного законодавства – підготовки проєкту та прийняття Інформаційного кодексу України.

Узагальнюючу точку зору було висловлено у Концепції адміністративної реформи в Україні, затвердженій указом Президента України від 22 липня 1998 року № 810/98: «Ефективне правове супроводження адміністративної реформи передбачає подальшу систематизацію адміністративного законодавства, насамперед шляхом його кодифікації».

Але здійснити кодифікацію норм адміністративного законодавства одночасно і в одному акті, звичайно, неможливо, тому необхідно здійснювати поетапну кодифікацію за окремими сферами та інститутами адміністративно-правового регулювання.

Не викликає сумніву, що норми права, які регулюють інформаційні відносини, мають переважно адміністративно-правовий характер.

Додатково про це свідчить і те, що наукова спеціальність 12.00.07 має назву «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право».

Тобто поступово з такої фундаментальної галузі права, як адміністративне, виокремилися і оформилися у самостійні галузі вітчизняного права колишні правові інститути – фінансове і інформаційне право.

Закон України від 09.01.2007 р. № 537-V «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» містить зокрема такі настанови щодо законодавчого забезпечення розвитку інформаційного суспільства: «Необхідно створити цілісну систему законодавства, гармонізовану з нормами міжнародного права з питань розвитку інформаційного суспільства, зокрема здійснити кодифікацію інформаційного законодавства».

Далі наведено перелік принципів, якими слід керуватися у цій діяльності. До них законодавець відносить принципи:

- свободи створення, отримання, використання та розповсюдження інформації;
- об'єктивності, достовірності, повноти і точності інформації;
- гармонізації інтересів людини, суспільства та держави в інформаційній діяльності;
- обов'язковості публікації інформації, яка має важливе суспільне значення;
- обмеження доступу до інформації виключно на підставі закону;
- мінімізації негативного інформаційного впливу та негативних наслідків функціонування ІКТ;
- недопущення незаконного розповсюдження, використання і порушення цілісності інформації;
- гармонізації інформаційного законодавства та всієї системи вітчизняного законодавства.

Але далі логіка законодавця стає незрозумілою, оскільки згідно тексту Закону стверджується, що саме з метою реалізації на практиці вищевказаних принципів начебто «необхідно підготувати та прийняти Інформаційний кодекс України». Відповідно, пропонується включити до нього розділи, зокрема про засади електронної торгівлі, правову охорону прав на зміст комп'ютерних програм, удосконалення захисту прав інтелектуальної власності, в тому числі авторського права при розміщенні та використанні творів у мережі Інтернет, про охорону баз даних, дистанційне навчання, телемедицину, надання органами державної влади та органами місцевого самоврядування юридичним та фізичним особам інформаційних послуг з використанням мережі Інтернет, комерційну таємницю тощо».

Через 6 років після прийняття Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» з'являється урядовий документ – Стратегія

розвитку інформаційного суспільства в Україні, реалізація якої розрахована до 2020 року.

У ній знов повторюються слова щодо необхідності забезпечення розроблення та прийняття Інформаційного кодексу України.

Тобто можна зрозуміти з цієї фрази, що за шість років у цьому напрямі жодного кроку не було зроблено.

Єдине, що впливає при пошуку в Інтернеті, це проект Концепції кодифікації інформаційного законодавства України, оприлюднений в номері журналу «Інформація і право» (№ 1 (4), 2012 рік) та на офіційному веб-сайті Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України» [1].

Згідно зазначеного проекту кодифіковане інформаційне законодавство України включатиме:

- Інформаційний кодекс України, структурними складовими якого є: загальна частина, особлива частина та перехідні положення;

- спеціальні закони за функціональними напрямками інформаційної діяльності;

- інші нормативно-правові акти, прийняті в контексті реалізації відповідних положень Інформаційного кодексу та законів України в інформаційній сфері.

У загальній частині кодифікованого акту, насамперед, мають висвітлюватися:

- предмет правового регулювання та основи інформаційного права;

- гарантії прав і свобод людини і громадянина в інформаційній сфері;

- понятійно-категоріальний апарат, принципи, об'єкти та суб'єкти інформаційних відносин;

- види та джерела інформації, функціональні напрями інформаційної діяльності;

– основи державної інформаційної політики, функції держави та її органів в інформаційній сфері;

– засади юридичної відповідальності за правопорушення в інформаційній сфері;

– організаційно-правові засади міжнародного співробітництва в інформаційній сфері.

Особлива частина кодифікованого акту, зокрема, має визначати:

– особливості інформаційних та інформаційно-інфраструктурних відносин, у т. ч. питання обігу і правового режиму інформації; засад правового регулювання створення та діяльності суб'єктів інформаційної інфраструктури; надання інформаційних послуг і проведення робіт; виробництва та використання інформаційних послуг і ресурсів;

– основні засади суспільних відносин за такими функціональними напрямками інформаційної діяльності, зокрема: електронне урядування та доступ до публічної інформації; інформатизація, зв'язок і телекомунікації; засоби масової інформації, Інтернет, реклама; видавнича, бібліотечна, архівна і музейна справа; інформаційна діяльність у галузях культури і мистецтв; освіта, дистанційне навчання; наукова і науково-технічна діяльність; електронні послуги, електронна торгівля (комерція), електронний банкінг; електронний документообіг та електронний підпис; державна статистика;

– правові основи захисту персональних даних, інформації обмеженого доступу, технічного захисту інформації та інших питань забезпечення інформаційної безпеки України.

На наш погляд, у проєкті Концепції кодифікації інформаційного законодавства є досить влучна теза про те, що «інформаційна сфера є поліфункціональною» (п. 1.2 Розділу 1 «Загальні положення») [1].

Дійсно, коло інформаційних відносин надто широке. Про це можна судити і з переліку потенційних розділів майбутнього Інформаційного кодексу України.

Отже, виникають обґрунтовані сумніви у доцільності розробки цього кодексу. Адже всі інформаційні відносини по мірі необхідності урегульовуються відповідними нормами права.

Велика кількість нормативно-правових актів «інформаційної тематики» ще не означає безапеляційної необхідності їх зведення в один нормативно-правовий акт – Інформаційний кодекс.

Крім того, фраза з пункту 1.2 Розділу 1 «Загальні положення» «інформація, разом з енергією і матерією, є фундаментальними чинниками, які визначають основу світобудови та є базовими для розвитку людини, суспільства і держави та міжнародної спільноти» поряд із тим, що одним з авторів Концепції кодифікації інформаційного законодавства України є д.ю.н., с.н.с. Беляков К.І., – наводить на думку про примарність всієї «діяльності» по розробці Інформаційного кодексу.

Адже ув'язування термінів «інформація», «енергія», «матерія», «основа світобудови» між собою чітко спроектовується на інформаціологічні дослідження д.ю.н., с.н.с. Белякова К.І., наявні в його монографії «Інформатизація в Україні: проблеми організаційного, правового та наукового забезпечення» 2008 року [2].

Зокрема, у цій монографії наведено цитати (обсягом в 10 сторінок) з першоджерела – підручника з інформаціології, – які є надто розумними і для освіченої людини.

Сама ідея інформаціології як науки є у дійсності «шахрайством від науки». Наприклад, ось, як сформульовано її сутність:

«Інформаціологія є інформаційно-інтелектуальною інтеграцією наук на міжсистемно-сотовій основі, наукою наук, наукою про науку, універсальною наукою. Галузь дослідження інформаціології – весь Всесвіт і вся галузь діяльності та пізнання. Це вся галузь наукового дослідження.

Предмет дослідження інформаціології – інформаціологічне уявлення світу. Інформаціологія містить у собі усе, що поєднує інші науки єдиною теорією про інформацію тіл, систем, середовищ, полів, сфер і простору Всесвіту.

Інформаціологія – генералізаційна наука про усі інформаційні процеси і явища мікро- і макросвіту природи і суспільства; вона народилася на стику фізики, хімії, математики, біології, астрономії, геології, космології, історії, технічних, суспільних і гуманітарних наук. Інформаціологія є найбільш великим і надзвичайно багатогранним глобально-космічним узагальненням ХХ століття, підсумком науки минулого, наукою сьогодення і майбутнього» [2, С. 286].

На прикладі цієї цитати можна зрозуміти, що нічого спільного з наукою інформаціологія не має.

Псевдонауковість інформаціології вченими вже доведено. Тому у будь-якому випадку не можна спиратися на антинаукове знання.

Таким чином, на нашу думку, ідею кодифікації інформаційного законодавства, зокрема, і питань відповідальності за його порушення, не варто підтримувати, тим більше на законодавчому рівні.

Кошти державного бюджету слід розподіляти на дійсно нагальні потреби, тим більше у сьогоднішній час.

Література:

1. Концепція кодифікації інформаційного законодавства України (проект). URL: <http://ippi.org.ua/vid-redaktsiinoi-kolegii-rozrobka-proektu-kontseptsii-kodifikatsii-informatsiinogo-zakonodavstva-ukr> (дата звернення: 22.02.2023).

2. Беляков К. І. Інформатизація в Україні: проблеми організаційного, правового та наукового забезпечення : монографія. К. : КВІЦ, 2008. 576 с.

*Луцало О.А.,
кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри
публічного управління та адміністрування НАВС,*

*Єдинак О.О.,
магістр 201 н/з, спеціальність «Правоохоронна
діяльність» ННІ № 3 НАВС*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МАТЕРІАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Сучасний стан зростання кількості адміністративних правопорушень серед неповнолітніх, введення воєнного стану вимагає більш прискіпливо проаналізувати особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх в Україні. Складність зазначеного питання обумовлено тим, що, з одного боку, норми адміністративного права мають бути гуманними до осіб віком від 16 до 18 років, враховуючи їх спеціальний статус, а з іншого боку, – збільшення адміністративних правопорушень серед неповнолітніх повинно вимагати від правоохоронних органів можливості застосування ефективних та рішучих заходів щодо їх попередження та запобігання. Більш того, актуальність проблеми адміністративної відповідальності неповнолітніх окреслено такими чинниками, як недосконалість законодавства в умовах воєнного стану; зростання кількості саме адміністративних правопорушень серед неповнолітніх; стрімким психологічним та фізіологічним становленням, а також фізичним розвитком неповнолітніх. В результаті виникає необхідність суттєвого удосконалення адміністративно-правових заходів попередження адміністративних правопорушень в умовах сучасної війни.

Першою проблемою можна виділити те, що складність зазначеного питання починається з проблеми самого

визначення адміністративної відповідальності, а саме відсутності існування єдиного підходу до розуміння категорії адміністративної відповідальності. Одні вчені розглядають її як вид юридичної відповідальності [1], інші – як форму реагування з боку органів державної влади на вчинене правопорушення [2]. Таку різноманітність поглядів обумовлено відсутністю законодавчого визначення поняття «адміністративна відповідальність».

На підставі зазначеного, це дало можливість науковцям розглядати адміністративну відповідальність неповнолітніх як форму державного реагування на адміністративні правопорушення щодо осіб, які не досягли повноліття, шляхом застосування до них конкретних адміністративних покарань, передбачених санкціями порушених норм Кодексу про адміністративні правопорушення, і водночас як специфічний обов'язок неповнолітніх нести визначені законодавством несприятливі наслідки, пов'язані із застосуванням зазначених правових заходів впливу.

У свою чергу та відповідно до завдання Кодексу України про адміністративні правопорушення (ст.1 КУпАП), яке передбачає охорону «прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством» науковці почали адміністративну відповідальність неповнолітніх розуміти як застосування судовими органами заходів впливу (адміністративних стягнень) до неповнолітніх осіб, винних у вчиненні адміністративних проступків, для виховання у них

поваги до законів, до правил соціального співжиття, а також запобігання вчиненню ними нових правопорушень.

Отже, адміністративна відповідальність неповнолітніх осіб має особливості, зумовлені віком особи, яка притягається до відповідальності, а також пов'язані з особливим захистом інтересів неповнолітнього. Аналіз адміністративного законодавства дає підстави для визначення певних особливостей адміністративної відповідальності неповнолітніх.

Таким чином, головною вимогою притягнення особи до адміністративної відповідальності є вік. Ст. 12 КУпАП зазначає, що 16 років повинно бути на момент скоєння правопорушення, а цей час починається з першої хвилини доби, яка є наступною після досягнення 16-річчя [3].

Ми дотримуємося думки, що така норма не є ефективною та породжує відчуття безкарності у тих суб'єктів, які не досягли 16 років, але набули статусу неповнолітнього, отримали паспорт громадянина України та усвідомлюють протиправність своїх діянь. Тобто, підліток отримавши паспорт набуває не тільки права, а й обов'язки, а також нести особисту відповідальність, за вчинення адміністративних правопорушень за умови зниження віку, з якого вона настає. Тому деякі вчені пропонують знизити вік адміністративної відповідальності та застосовувати до осіб, що досягли 14 років, заходів впливу відповідно до статті 24-1 КУпАП [4, с. 171]. На думку таких науковців, означало б одночасно і підвищення вимогливості до підлітків і більшої поваги їх особистості, визнання їх відповідальними перед суспільством за свою поведінку, що в кінцевому рахунку має сприяти попередженню правопорушень серед неповнолітніх. Застосування повноцінних заходів адміністративної відповідальності до неповнолітніх означало б підвищення рівня вимогливості до підлітків і більшої поваги до їх особистості. Тобто визнання їх відповідальними перед

суспільством за свою поведінку сприяло б попередженню злочинності серед неповнолітніх.

В цілому, підтримуючи зазначену думку, зазначимо, що не можна просто розширити дію заходів впливу на осіб, які досягли 14 років. Застосування зазначеної правової норми вимагають детального аналізу кожної статті Кодексу про адміністративні правопорушення. Нажаль, автори зазначеної пропозиції лише її оголошували, але не здійснювали аналізу правових наслідків щодо інших статей. В межах нашого виступу це також складно зробити. Більш того, вважаємо, що положення статті 24-1 КУпАП повинні отримати чіткого розуміння їх застосування, нормативного визначення поняття, закріплення мети кожного з запроваджених заходів впливу, що застосовуються до неповнолітніх, а також настання правових наслідків застосування кожного із заходів. Вважаємо, що можливо розширити перелік правопорушень, за вчинення яких застосовуються заходи адміністративного впливу, а також детально прописати процедуру їх застосування. Варто визначити умови, коли можна та доцільно поєднувати заходи правового характеру із заходами педагогічного, психологічного та медичного характеру.

Проведений аналіз наукових досліджень свідчить, що стаття 24-1 КУпАП не дає чіткого розуміння реалізації зазначених заходів, зокрема, можливості застосування заходів впливу у певній сукупності, за яких обставин можна застосовувати до неповнолітніх адміністративні стягнення замість певних заходів впливу.

У зв'язку з цим, вважаємо за доцільне зробити деякі узагальнення щодо впровадження більш деталізованого та зрозумілого застосування заходів впливу, які передбачені статтею 24-1 КУпАП. Першочергово, доцільно поділити заходи впливу на основні та додаткові. Так, доцільно визначити основним заходом впливу «застереження», яке застосовується до неповнолітніх. Це дозволить уникнення

певної плутанини адміністративного стягнення «попередження» та заходу впливу «попередження», яке передбачене у статті 24-1 КУпАП. Заходи впливу «зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення», «догана» та «сувора догана» доцільно віднести до заходів додаткового (факультативного) впливу. Такий захід впливу як «передачу неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють» в умовах сучасного розвитку громадських правовідносин втрачає свій сенс. За вчинення неповнолітнім правопорушення його батьки мають нести адміністративну відповідальність за статтею 184 «Невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей» КУпАП. Стосовно заходу впливу «передача неповнолітнього під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання» також втрачає свій сенс виховання, тому доцільно це захід замінити на «постановку неповнолітнього на превентивний (профілактичний) облік» в органах Національної поліції, який також доцільно віднести до основних заходів впливу, що можуть бути запроваджені до неповнолітніх. Відповідно до цього необхідним є створення наглядових інстанцій з метою забезпечення реалізації цих заходів. Наслідком таких нововведень буде забезпечення належного виховного впливу підлітків та подолання девіантної поведінки з боку останніх.

Література:

1. Літошенко О. С. Адміністративна відповідальність в системі юридичної відповідальності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2004. 16 с.
2. Щукін О. М. До питання концептуалізації поняття адміністративної відповідальності. Юридичний вісник. 2014. № 3 (32). С. 73–78.

3. Кодекс України про адміністративне правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради України*. 1984. № 51, ст.1122.

4. Кукшинова О.О. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх / О.О. Кукшинова // Митна справа. – 2015. – № 5(101). – С. 55–63

Матчук С.В.,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри
публічного управління та адміністрування НАВС*

ПРИНЦИПИ ВЗАЄМОДІЇ ЗМІ З ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В ПЕРІОД ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Реформа поліції була одним із пріоритетів державної політики останні десять років. Загальною метою реформи поліції було створення професійної, деполітизованої, відповідальної за охорону та захист прав і свобод людини, протидії злочинності та надання послуг. Одним із найбільш часто вживаних слів було «прозорість». Найчастіше термін «прозорість» використовується у контексті принципу діяльності Національної поліції.

Принцип «прозорості» поряд із «відкритістю» закріплений у статті 9 Закону України «Про Національну поліцію» [1]. Необхідно відзначити, що це єдиний принцип діяльності поліції та у взаємодії із ЗМІ який має обмеження. Обмеження стосуються межі відкритості та прозорості, але вони повинні бути визначені в Конституції України та у законах. Так, Конституція України встановила випадки, коли встановлюються обмеження щодо відкритості надання інформації, це відбувається: в інтересах національної безпеки,

територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя [2]. І здійснюється у спосіб прийняття закону або винесення судового рішення.

Що стосується принципів діяльності ЗМІ, то необхідно відмітити, що Європейський суд з прав людини доклав чимало зусиль на шляху до закріплення рамкових засад щодо ступеня вираження свободи слова відповідно до статті 10 (2). Суд визнав, що це право є «однією з головних передумов створення демократичного суспільства» і що журналістська свобода слова дозволяє застосовувати «ступені перебільшення або навіть провокації», навіть якщо це може «ображати, шокувати або викликати занепокоєння у населення». В Україні статтею 34 Конституції України кожному громадянину України незалежно від його професії гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб на свій вибір. Також, частиною третьою статті 15 Конституції України встановлено, що цензура в Україні заборонена [2]. Важливе значення щодо забезпечення діяльності журналістів на сучасному етапі має Закон України від 13 січня 2011 р. № 2938 «Про внесення змін до Закону України «Про інформацію», що набрав чинності 10 травня 2011 р., яким Закон України «Про інформацію» викладено в новій редакції. Відповідно до статті 24 вказаного Закону забороняється цензура, тобто будь-яка вимога, яка спрямована, зокрема, до журналіста, ЗМІ, його засновника (співзасновника), видавця, керівника, розповсюджувача, яка передбачає узгодження інформації про її поширення або накладення заборони чи перешкоджання в будь-якій іншій

формі тиражуванню або поширенню інформації [2; 3; 4; 5]. Отже, основним принципом взаємодії органів влади із ЗМІ можна назвати принцип відсутності цензури.

Цензуру та самоцензуру почали обговорювати у зв'язку з напруженістю, що може виникати між сектором безпеки та ЗМІ, особливо під час висвітлення перебігу бойових дій і конфліктних ситуацій. Самоцензура має багато прихильників серед медійників, які підкреслювали, що професійні журналісти знають, яку інформацію слід зберігати в таємниці й коли її оприлюднювати. Хоча такого рівня професійності можна досягти шляхом підготовки, зміцнення співпраці (зв'язку) між представниками ЗМІ та силовими структурами, ризик самоцензури з мотивів страху, є серйозною проблемою, адже у випадку цензури та самоцензури, існує тонка межа між інформуванням і зрадою. Якщо діяти відповідально, журналісти не повинні притягуватися до суду за розголошення інформації, яку вони не повинні були мати й поширювати. Тому важливого значення для цього має розвиток журналістських організацій і розробка норм поведінки [6].

Додамо, що представники ЗМІ, журналісти також дотримуються наступних принципів у своїй діяльності: 1) право людей на отримання правдивої інформації; 2) вірність журналіста об'єктивній реальності; 3) соціальна відповідальність журналіста; 4) професійна чесність журналіста; 5) загальнодоступність засобів масової інформації й участь громадськості в їх роботі; 6) повага приватного життя; 7) повага громадських інтересів; 8) повага загальнолюдських цінностей і різноманіття культур; 9) усунення війн та іншого зла, що протистоїть людству; 10) сприяння новому міжнародному порядку в галузі інформації [7].

Зрозуміло, що вільні, незалежні і плюралістичні ЗМІ, що мають право на вільне поширення інформації та вираження думки, є одним з основних елементів будь-якої функціонуючої

демократії. Тому іншим ключовим питанням, яке часто підіймається активістами з питань свободи слова, – є важливість плюралізму ЗМІ. Медіа-плюралізм відрізняється від поняття «баланс» у ЗМІ, яке іноді може суперечити правам людини [8].

З метою захисту свободи слова та інших прав і принципів людини в нових умовах ЗМІ, Рада Європи працює разом з іншими зацікавленими сторонами над управлінням Інтернетом. Комітет Міністрів ухвалив 10 принципів для управління Інтернетом [9] і запропонував нове бачення ЗМІ [10], відповідно до якого сайти соціальних мереж, онлайн-ігор або інформаційні сайти отримали право на свободу ЗМІ та обов'язки, і запропонував рамки співпраці для держав-членів з метою збереження глобального, стабільного та відкритого Інтернету як засобу захисту свободи вираження думки і доступу до інформації [11]. Важливість свободи слова ЗМІ заради встановлення демократії було підтверджено в «Декларації про захист і свободу зібрань та асоціацій з питань управління приватними інтернет-платформами та провайдерами Інтернет-послуг» [8; 12].

Зокрема мова йде про такі принципи як: 1) захист усіх основоположних прав і свобод та затвердження їх універсальності, неподільності, взаємозалежності та взаємозв'язку; 2) забезпечення всебічної участі урядів, представників/представниць приватного сектора, громадянського суспільства, технічного співтовариства та користувачів/користувачок; 3) підтвердження обов'язків держав відповідно до міжнародних питань державної політики, пов'язаних з Інтернетом; 4) розширення прав і можливостей користувачів Інтернету з метою реалізації основних прав і свобод та забезпечення участі у заходах з питань управління Інтернетом; 5) універсальність Інтернету, визнана глобальним характером Інтернету та можливістю загального доступу; 6) цілісність Інтернету завдяки

забезпеченню його безпеки, стабільності, надійності та стійкості; 7) збереження децентралізованого характеру відповідальності за щоденне управління Інтернетом; 8) збереження відкритих стандартів та інтероперабельності Інтернету, а також його завершеної природи; 9) забезпечення максимально можливого доступу до інтернет-контенту, програм та послуг; 10) збереження культурної та мовної різноманітності Інтернету [8].

Додамо, що 28 квітня 2022 р. Європейський союз, США та ще 32 держави, прийняли Декларацію про майбутнє Інтернету [13], мета якої – вільний, безпечний, нейтральний Інтернет як єдина децентралізована мережа. Підписанти проголошують свій намір захищати права людини у мережі, утримуватися від заходів, що зменшують до нього доступ, забезпечити правомірне використання цифрових технологій та справедливу конкуренцію у бізнесі, а також підтримувати наявну систему Інтернет-урядування. Україна також долучилася до її підписання. Для впровадження цілей Декларації вона звертається до принципів, викладених у схожій Декларації цифрових прав та принципів [14], прийнятій на рівні Європейського союзу у січні 2022 р.: солідарність та інклюзивність, забезпечення свободи вибору в Інтернеті, підвищення онлайн-безпеки, сприяння стійкості цифрового майбутнього тощо [15].

Таким чином, світове співтовариство дуже серйозно ставиться до регулювання взаємовідносин у медіа та Інтернет-просторі.

Висновки. Проведене дослідження дає можливість узагальнити, що для успішної взаємодії ЗМІ з органами Національної поліції в умовах запровадження правового режиму воєнного стану необхідно на законодавчому рівні встановити правила, затвердити ідейні орієнтири для того, щоб усі сторони взаємодії могли з однієї сторони дотримуватися

демократичних принципів діяльності, а з іншої – не шкодити обороні та безпеці країни.

Література:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

2. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

3. Про внесення змін до Закону України «Про інформацію»: Закон України від 13 січня 2011 р. № 2938. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2938-17#Text>

4. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2657-12>

5. Демчук О.С. Правові засади діяльності журналістів в Україні. Офіційний сайт Міністерства юстиції України, 2021. URL : https://minjust.gov.ua/m/str_37038

6. Моніторинг викликів урядуванню в секторі безпеки України. Матеріали Четвертої міжнародної конференції «Урядування в секторі безпеки і оборони: роль ЗМІ» 5–6 жовтня 2016 р. Київ, 2017. 53 с.

7. Практикум із журналістської етики. Під ред. проф. В. Ф. Іванова. К. : Видавець О. Зень, 2012. 320 с.

8. Засоби масової інформації. Council of Europe, 2022. URL : <https://www.coe.int/uk/web/compass/media#12>

9. Declaration by the Committee of Ministers on Internet governance principles, 21 September 2011. COE. URL : https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/committee-of-ministers-adopted-texts/-/asset_publisher/C10Tb8ZfKDoJ/content/declaration-by-the-

committee-of-ministers-on-internetgovernance-principles-adopted-on-21-september-2011?inheritRedirect=false

10. Recommendation on a new notion of media, 21 September 2011. COE. URL : https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cc2c0

11. Recommendation on the protection and promotion of the universality, integrity and openness of the Internet, 21 September 2011. COE. URL : https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cc2f8

12. Declaration on the protection of freedom of expression and freedom of assembly and association with regard to privately operated Internet platforms and online service providers, 7 December 2011. COE. URL : https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805cb844

13. Declaration for the Future of Internet. European Commission website, 2022. URL : <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/declaration-future-internet>

14. Commission puts forward declaration on digital rights and principles for everyone in the EU. European Commission website, 2022. URL : https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_452

15. Прийнято Декларацію про майбутнє Інтернету: які зміни чекатимуть на цифрове середовище? «Лабораторія цифрової безпеки», 2022. URL : <https://dslua.org/publications/pryyniatodeklaratsiiu-pro-maybutnie-internetu-iaki-zminy-chekatymut-na-tsyfrove-seredovyshche/>

*Савранчук Л.Л.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та
адміністрування НАВС*

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Конституційне положення про те, що народ є джерелом державної влади передбачає дві форми його реалізації – безпосередньо та через органи публічної (державної та самоврядної) влади. Відповідно до ст. 140 Конституції України, місцеве самоврядування є правом територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [1]. На територіях, де введено воєнний стан, для забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення разом із військовим командуванням запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян Президентом України можуть утворюватися тимчасові державні органи – військові адміністрації. Військові адміністрації населених пунктів утворюються в одному чи декількох населених пунктах (селах, селищах, містах), в яких сільські, селищні, міські ради та/або їхні виконавчі органи не здійснюють покладені на них Конституцією та законами України повноваження, у тому числі внаслідок фактичного саморозпуску або самоусунення від виконання своїх повноважень, або їх фактичного невиконання, або припинення їх повноважень згідно із законом [2].

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування» від 21 травня 1997 р. територіальна громада - жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, селищ, міст, що мають єдиний адміністративний центр [3].

Варто зазначити, що в західній політико-правовій науці та практиці більшу увагу приділено не самому визначенню поняття «територіальна громада», а аналізу сутності територіальних колективів, комун, самоорганізованих громад, місцевих співтовариств та інших місцевих спільнот [4, с. 102].

Сьогодні поняття та зміст категорії «територіальна громада» досліджують багато наук та навчальних дисциплін. Зокрема, ті чи інші характеристики територіальної громади визначено в філософії, соціології, політології, економіці, правознавстві, географії, тощо. З огляду на це, вважаємо, що досліджуючи поняття та зміст категорії «територіальна громада» важливо застосовувати комплексний підхід. Група вчених розглядала категорію «громада» або «спільнота» у таких аспектах: 1) відображати легітимність громади як історично сформованої спільноти, що має спільну культуру, звичаї і традиції, минуле; 2) існування цієї спільноти як системи відносин між її членами (сімейні відносини, співіснування у спільному просторі, належність до певної соціальної групи тощо); 3) функціонування громади як колективного споживача різноманітних суспільно-економічних благ; 4) необхідність розвитку громади з метою забезпечення надання громадських послуг, участь місцевих інститутів громадянського суспільства у життєзабезпеченні населення та виробничих процесах; 5) існування громади як представника місцевого населення у політичних процесах і як безпосереднього суб'єкта процесу управління [5, с. 165].

На думку професора М.О. Баймуратова [6, с. 123] окрім зазначених вище ознак територіальної громади, важливе значення мають ще й такі як спільна комунальна власність громади, а також формування спільного місцевого бюджету за рахунок сплати місцевих податків і зборів.

Серед визначень поняття «територіальна громада» слід звернути увагу на наступні. Так, О.В. Батанов зазначає, що територіальна громада – це первинний суб'єкт місцевого самоврядування, що формується з фізичних осіб (громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, біженців, вимушених переселенців), які постійно проживають, працюють на території села (або добровільного об'єднання в загальну громаду кількох сіл), селища або міста, безпосередньо або через сформовані ними муніципальні структури вирішують питання місцевого значення, мають спільну комунальну власність, володіють на певній території нерухомим майном, сплачують комунальні податки і пов'язані індивідуальними територіальними зв'язками системного характеру [7, с. 54].

М.П. Орзіх зазначає, що територіальна громада – це первинний суб'єкт місцевого самоврядування, що має власні інтереси, до складу якого належать громадяни України, іноземці, особи без громадянства, які постійно мешкають, працюють на цій території, володіють нерухомим майном, сплачують місцеві податки і збори [8, с. 68].

М.О. Баймуратов вважає, що територіальна громада – це сукупність фізичних осіб, які постійно проживають на відповідній території і пов'язані між собою територіально-особистими зв'язками системного характеру [6, с. 124].

Таким чином, територіальна громада – це природно сформована спільність людей, що мешкають, працюють або володіють нерухомим та рухомим майном на відповідній території у межах одного чи декількох населених пунктів, що мають єдиний адміністративний центр, і яка характеризується

системою стійких зв'язків і можливістю забезпечувати спільні інтереси з питань власного життєзабезпечення, адміністративного, соціально-економічного та культурного розвитку, обирає собі представників для здійснення самоврядування та є власником комунального майна.

Основними ознаками територіальних громад можна виділити наступні: 1) спільна територія існування (територіальна ознака); 2) наявність населення, яке проживає на визначеній території (інтегративна ознака); 3) існування колективної свідомості та спільних інтересів місцевих жителів (інтелектуальна ознака); 4) спільна комунальна власність, якою територіальна громада може користуватися і розпоряджатися у власних інтересах (майнова ознака).

Повноваження територіальних громад впливають насамперед із Конституції України та Законів України «Про місцеве самоврядування», «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Зокрема, аналіз ст. 140–143 Основного закону свідчить про те, що більшість питань місцевого значення територіальні громади вирішують не безпосередньо, а через створені ними органи місцевого самоврядування [1; 3].

З метою забезпечення реалізації територіальними громадами зазначених повноважень в Україні було започатковано муніципальну та територіальну реформи. Зокрема, 1 квітня 2014 року було схвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [9]. Виконання поставлених завдань Реформи було неможливим без створення нової системи територіального устрою, основу якого становлять об'єднані територіальні громади (ОТГ). Здійснюючи статистичні дослідження науковці довели, що можливості ефективного соціально-економічного розвитку мають лише ті громади, де чисельність населення становить більш як 3000 осіб, адже в такому випадку створюється можливість

зростання доходів на душу населення, а також відповідного розвитку громади та території, на якій вона мешкає [10, с. 104]. 5 лютого 2015 року було прийнято Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [11], згідно з яким сусідні міські, селищні чи сільські ради можуть об'єднуватися в одну громаду з єдиним центром місцевого самоврядування.

Сьогодні в Україні завершено формування трирівневої системи адміністративного устрою, що складається з регіонів (їх – 27 (області, АРК, міста Київ та Севастополь), районів (де-юре в Україні 140 районів, бо 14 районів у АР Крим будуть ліквідовані лише після деокупації, замість них буде створено 10 нових районів [12].

Разом із тим, Мінреінтеграції оновило перелік територіальних громад, які розташовані у районах проведення бойових дій, оточенні або перебувають у тимчасовій окупації. Станом на 13 грудня 2022 року до оновленого переліку територіальних громад, розташованих у районах проведення воєнних (бойових) дій, або тих, які перебувають у тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), входить 9 областей. Це територіальні громади Донецької (66 громад), Харківської (56 громад), Дніпропетровської (10 громад), Луганської (37 громад), Запорізької (62 громади), Херсонської (49 громад), Миколаївської (26 громад), Сумської (19 громад), Чернігівської (4 громади) областей. Загалом у переліку наразі 329 громад [13].

Таким чином, органи місцевого самоврядування на деокупованих територіях можуть не мати більшості голосів для ухвалення важливих для життєдіяльності громад рішень, єдиним раціональним кроком для відновлення дієздатності ОТГ є створення військових адміністрацій. Створення військових адміністрацій – найефективніший шлях налагодити усі необхідні процеси, відновити послуги і забезпечити безпеку людей у звільнених громадах.

Отже, на час дії воєнного стану військові адміністрації виконують повноваження органів місцевого самоврядування в об'єднаних територіальних громадах.

Література:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

4. Євдокімов О.В. Проблеми розвитку відокремлених територіальних громад. Бізнес Інформ. 2018. № 5. С. 100–104.

5. Тимечко І.Р. Узагальнення підходів щодо сутності територіальної громади України. Науковий вісник Мукачівського державного університету. 2017. № 1 (7). С. 164–170.

6. Баймуратов М.О. Територіальна громада у національному та міжнародному вимірах. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Право. 2017. Вип. 13. С. 121–132.

7. Батанов О.В. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні: монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. 2001. 260 с.

8. Орзих М. Концепція правового статусу самоврядних територій і органів місцевого самоврядування. Місьцеве і регіональне самоврядування України. 2009. Вип. 1-2 (10-11). С. 67-75.

9. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні:

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>.

10. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: національна доповідь. Наук. ред.: Е.М. Лібанова, М.А. Хвесик. «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України». Київ, 2018. 776 с.

11. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. № 157. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>.

12. Територіальні громади 2020 року: перелік та основні дані. Децентралізація дає можливості: офіційний веб сайт. URL : <https://decentralization.gov.ua/newgromada> (дата звернення 17.02.2023).

13. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій: офіційний веб сайт. URL : <https://minre.gov.ua/news/onovlenoaktualnyu-perelik-gromad-u-rayonah-boyovyhdiy-na-tot-ta-tyh-shcho-v-otochenni-13> (дата звернення 17.02.2023).

Снівак В.М.,

доктор політичних наук, професор

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ

Немає однозначного сприйняття поняття «національні інтереси». Кожен науковець сприймає їх крізь призму власної досліджуваної тематики та дає своє визначення даному поняттю. Однак, позиція більшості зводиться до того, що

національні інтереси включають до свого ряду життєво важливі цінності.

Як зауважують *Н. Петрецька, П. Ставичний* насправді, категорія «національні інтереси» змістовно наповнена протиріччями, що чітко не відповідає на породжене проблемне питання щодо співвідношення цінностей та вибору засобів і способів їх забезпечення. У випадку загрози національним інтересам необхідно зважити які цінності є в пріоритеті захисту, а якими можна пожертвувати у випадку крайньої необхідності [1, с.42].

На думку *О. Олійник* національні інтереси формуються на основі раціональних потреб, ціннісних переваг і реальних умов, у яких знаходиться суспільство і держава та включають соціологічні, психологічні, політико-правові характеристики. Суб'єктивізація національних інтересів здійснюється тими соціальними силами, які мають відповідні владні повноваження, що дозволятиме забезпечувати їх реалізацію [2, с. 61].

О. Матета наголошує на тому, що визначення та реалізація національних інтересів являє собою складний, тривалий, багатоетапний процес, в якому беруть участь різні суб'єкти соціальної системи. Найкраще реалізація національних інтересів відбувається у взаємозв'язку громадянського суспільства й держави. Порушення цієї взаємодії, гегемонія одного з начал і слабкість, пригніченість іншого завдають збитку національним інтересам, деформуючи їх. Серед основоположних національних інтересів у сучасній Україні є формування модерної української нації, розбудова правової держави та громадянського суспільства, покращення матеріального добробуту громадян [3, с.171].

Національні інтереси, на думку *Н. Лікарчук*, – сукупність найважливіших життєвих потреб країни, зміст яких обумовлює політику держави, її цілісність та відповідний рівень життя суспільства. Складовою частиною національних

інтересів є всебічний захист життєдіяльності людини й перетворення держави в надійного гаранта забезпечення прав особистості. Єдність всіх частин суспільства в масштабах країни можлива тільки на основі єдності основного довгострокового інтересу – інтересу збереження і розвитку суспільства як економічної й політичної одиниці, здатної протистояти іншим суспільствам у конкурентній боротьбі за ресурси, які необхідні для забезпечення життєдіяльності окремої людини. Національні інтереси нашої держави відображають:

- подолання економічної кризи і створення соціально-орієнтованої ринкової економіки;

- створення громадянського суспільства, підвищення ефективності діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, розвиток демократичних інститутів;

- створення ефективної системи національної безпеки на місцевому, регіональному та національному рівнях;

- фундаментальні цінності народу;

- утвердження інноваційної моделі розвитку держави та підвищення науково-технічного потенціалу;

- розвиток української нації, історичної свідомості, розвиток етнічної, культурної, мовної, релігійної самобутності всіх національностей, що проживають на території нашої держави [4, с.23].

З позиції В. Сабатухи національний інтерес – це сукупність матеріальних і духовних потреб людини, стрижнем яких є духовна потреба людини в самореалізації до рівня особистості, формування в людини й суспільстві особистісного начала. Національний інтерес разом із національною ідеологією є конститутивною засадою розвитку української державності й запорукою національної безпеки. Суб'єктом національного інтересу, державницької ідеології та національної безпеки є критична маса особистостей у

суспільстві, яка здатна цілісно поєднувати всі аспекти суспільного буття [5, с.65].

У літературі національні інтереси поділяються традиційно на внутрішні та зовнішні. На погляд Ф. Медвідь, варто говорити про національні інтереси – як внутрішні, і національно-державні інтереси – як зовнішні. Такий поділ є до певної міри умовним, оскільки будь-який національний чи національно-державний інтерес має, як правило, внутрішні, і зовнішні аспекти. А також: стратегічні інтереси - мають довгостроковий характер відповідно до обраного курсу розвитку держави. Загрози їм означають загрози життєво важливим інтересам України. Визначення стратегічних національних інтересів та їх юридичне оформлення, як офіційно визнаних пріоритетів України, повинні бути результатом спільної праці всіх гілок влади. Формування їх є прерогативою Президента держави, однак Верховна Рада України оцінює стратегічні інтереси на відповідність життєво важливим інтересам України; оперативні (середньострокові) інтереси, що виникають при вирішенні окремих проблем для подальшої реалізації стратегічних інтересів, виступають засобами впровадження в життя стратегічних завдань держави; тактичні інтереси, що виступають засобами впровадження в життя оперативних інтересів, як правило, короткострокові і з вирішенням оперативних інтересів, зникають [6, с. 785-786]

У ст.1 п.10 Закону України «Про національну безпеку України» під національними інтересами України розуміються життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян [7]. Ураховуючи фундаментальні національні інтереси, визначені Конституцією України і Законом України «Про національну безпеку України», пріоритетами національних інтересів України та забезпечення національної безпеки є:

- відстоювання незалежності і державного суверенітету;
- відновлення територіальної цілісності у межах міжнародно визнаного державного кордону України;
- суспільний розвиток, насамперед розвиток людського капіталу;
- захист прав, свобод і законних інтересів громадян України;
- європейська і євроатлантична інтеграція [8].

Отже, підходи науковців нині співпадають з позицією законодавця у частині того, що національні інтереси, відображають фундаментальні цінності та прагнення українського народу, його потреби в гідних умовах життєдіяльності, а також цивілізовані шляхи їх створення і способи задоволення.

Література:

1. Петрецька Н. І. Категорія "національні інтереси" крізь призму забезпечення індивідуальних та колективних прав людини. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2022. Вип. 68. С. 41-45.
2. Олійник О. В. Парадигма інформаційної безпеки через призму національних інтересів України. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України_2011. № 5. С. 59-62.
3. Матета О. Систематизація та класифікація національних інтересів у контексті національної безпеки України. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. 2020. Вип. 31. С. 164-172.
4. Лікарчук Н. В. Національні інтереси та національні пріоритети як складові національної безпеки держави. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління. 2015. Вип. 1. С. 21-24.
5. Сабадуха В. О. Національний інтерес та державна ідеологія як умови конституювання

Української нації. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2021. Вип. 30. С. 60-66.

6. Ведмідь Ф. Національна безпека і національні інтереси України і глобалізованому світі. Вісник Львівського університету. Серія історична. 2017. Спецвипуск. С. 781–789.

7. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 22.02.2023)

8. Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 22.02.2023).

Снівак М.В.,

доктор політичних наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування НАВС

МОРАЛЬНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ УКРАЇНСЬКОГО ПАТРІОТИЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Маючи вплив на мораль, право забезпечує усвідомлення її у свідомості громадян. Мораль, маючи вплив на право, постійно збагачує його та підвищує його значення як основоположного регулятора суспільних відносин. Моральні і правові норми перебувають у динамічному зв'язку, оскільки правова система організованого суспільства утверджує найважливіші для суспільства моральні цінності та ідеали [1, с.407]. Взаємозв'язок права і моралі відслідковується також у формуванні інституту патріотизму.

На різних етапах розвитку нашого суспільства змінювались погляди на проблему патріотичного виховання, вирішувались різні завдання, долались різні кризові явища духового життя. Сьогодні пріоритетного значення набуває національно-патріотичне виховання молоді, це обумовлено тим, що в наш складний для України час, коли наша держава ціною тисячами життів воїнів-захисників, зусиллями військових, добровольців територіальної оборони та волонтерів українських та міжнародних відстоює свободу і територіальну цілісність нашої держави від вторгнення російських військ [2,с.81].

Як слушно зауважує Т. Побоча, з часу проголошення державної незалежності України проблема патріотичного виховання завжди знаходилася у центрі державної політики. Проте культурна інерція радянського періоду та важливість українського націєтворення призвели до початкової підміни патріотичного виховання вихованням національним. Усвідомлення необхідності артикуляції патріотизму відбулося лише наприкінці 90-х рр. ХХ ст., але й тоді патріотичне виховання розглядалося чи як частина громадянського виховання, чи як виховання військового. Розуміння важливості національно-патріотичного виховання як сполучення двох концептуальних підходів припадає лише на перше десятиліття ХХІ ст. [3, с.21].

Варто також виокремити головні проблеми, які існують в сфері національно-патріотичного виховання. До них відносять: недостатню законодавчу та нормативно-правову врегульованість сфери національно-патріотичного виховання; недостатній рівень обміну досвідом, успішними практиками в сфері національно-патріотичного виховання; недостатній рівень залученості різноманітних ЗМІ до висвітлення заходів із питань національно-патріотичного виховання;

відсутність єдиного методичного й термінологічного підходу до процесу національно-патріотичного виховання;

недостатність кадрового забезпечення в органах державної влади різних рівнів з метою реалізації заходів із національно-патріотичного виховання;

недостатній рівень матеріально-технічного та інфраструктурного забезпечення сфери національно-патріотичного виховання;

відсутність чітких критеріїв оцінки рівня національно-патріотичного виховання українського населення [4, с.49].

Наявність значної кількості вітчизняних нормативних документів дозволяє встановити головні вектори розвитку патріотичного виховання в Україні з часу її державної незалежності. Зокрема, серед 7255 документів за параметрами пошуку: слова в тексті – знайти «патріотизм» на офіційному сайті видавника – Верховна Рада України, за видом – Закони України знайдено 18 документів [5]. Серед **43294** документів за параметрами пошуку: слова в тексті – знайти «патріотизм», видавник – *Кабінет Міністрів України*, за видом – *Постанова Кабінету Міністрів України* знайдено 53 документи [6]. Серед **30353** документів за параметрами пошуку: слова в тексті – знайти «патріотизм», видавник – Президент України, за видом – *Указ Президента України* знайдено 71 документ [7]. Характерним для них є те, що національно-патріотичне виховання охоплює усі сфери життєдіяльності суспільства, насамперед освіту і науку, молодь та сім'ю, культуру і мистецтво, рекламу, профорієнтацію на військові спеціальності, відновлення та збереження національної пам'яті, краєзнавство, туризм, охорону довкілля, фізкультуру і спорт, цивільну оборону, безпеку і оборону України, зв'язки із закордонним українством.

У цьому переліку на особливу увагу заслуговує Постанова КМУ від 9 жовтня 2020 р. № 932 «Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-

патріотичного виховання на 2020-2025 роки». План дій містить: удосконалення нормативно-правової бази щодо національно-патріотичного виховання; упорядкування та вдосконалення системи військово-патріотичного виховання; організацію та координацію інформаційно-просвітницької роботи у сфері національно-патріотичного виховання; забезпечення належної організації науково-дослідної та методичної роботи у сфері національно-патріотичного виховання; забезпечення скоординованої діяльності у сфері національно-патріотичного виховання [8].

Слід згадати про Закон України «Про визнання пластового руху та особливості державної підтримки пластового, скаутського руху» де основними завданнями підтримки пластового, скаутського руху є: сприяння громадянській освіті дітей та молоді як відповідальних і активних громадян, які сповідують та відстоюють демократичні цінності; формування почуття гордості за Україну та поваги до законодавства; підтримка дітей та молоді, які виявляють громадянську активність, досягають успіхів у різноманітних сферах суспільного життя [9].

У Законі України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» вперше вживаються і подаються такі терміни як – «національно-патріотичне виховання», «громадянсько-патріотичне виховання», «оборонна свідомість» тощо [10].

Отже патріотичне виховання має дати значний поштовх духовному оздоровленню народу, формуванню громадянського суспільства в Україні, що передбачає трансформацію суспільної свідомості, а також моральної та правової культури людини, розвитку національної самосвідомості й базується на визнанні пріоритету прав особистості. Формування інституту патріотичного виховання в контексті аналізу нормативно-правового підґрунтя, а також

впливу суспільно-політичних, культурних і соціально детермінант дає можливість розглядати патріотизм на демократичній і гуманістичній основі національної свідомості, котра поєднується з толерантністю у взаєминах між людьми, з правдою і справедливістю.

Література:

1. Сидоренко О. Право та мораль як основні способи правового впливу на поведінку суб'єктів. Режим доступу: URL:

<http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/6679/Sidorenko%20Pravo.pdf?sequence=1> (дата звернення: 18.02.2023).

2. Левицький О. Патріотичне виховання студентів як частина освітнього процесу. *Acta paedagogica volynienses*. 2022. Вип. 2. С. 79-84.

3. Побоча Т. Д. Визначення сутності патріотичного виховання на початку державотворення незалежної України. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 38. С. 18-21.

4. Чупрій Л., Сіра О. Особливості розвитку національно-патріотичного виховання молоді в умовах російської повномасштабної агресії. С.46-57. URL:

https://dismp.gov.ua/wp-content/uploads/Simejna_molodizhna_politika_-2-46-57.pdf

5. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/main?find=2&dat=00000000&user=a&text=%D0%BF%D0%B0%D1%82%D1%80%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%BC&textl=2&bool=and&org=1&typ=1&yer=0000&mon=00&day=00&dat_from=&dat_to=&datl=0&numl=2&num=&minjustl=2&minjust=&terms=1 (дата звернення: 18.02.2023).

6. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main?find=2&dat=00000000&user=a&text=%D0%BF%D0%B0%D1%82%D1%80%D1%96%&terms=1>

D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%BC&textl=2&bool=and&org=2&typ=2&yer=0000&mon=00&day=00&dat_from=&dat_to=&datl=0&numl=2&num=&minjustl=2&minjust= (дата звернення: 18.02.2023).

7. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/main?find=2&dat=00000000&user=a&text=%D0%BF%D0%B0%D1%82%D1%80%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%BC&textl=2&bool=and&org=4&typ=3&yer=0000&mon=00&day=00&dat_from=&dat_to=&datl=0&numl=2&num=&minjustl=2&minjust= (дата звернення: 18.02.2023).

8. Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2020 р. № 932. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2020-%D0%BF#n14> (дата звернення: 21.02.2023).

9. Про визнання пластового руху та особливості державної підтримки пластового, скаутського руху: Закон України від 17 грудня 2019 року № 385-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-20#Text> (дата звернення: 21.02.2023).

10. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України від 13 грудня 2022 року № 2834-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text> (дата звернення: 21.02.2023).

Стрельченко О.Г.,
*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного управління та
адміністрування НАВС*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ТАКТИЧНОЇ МЕДИЦИНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

На сьогоднішній день тактична медицина у військовий період має досить актуальне значення та потребує ґрунтовного дослідження. Кожний етап надання медичної допомоги має власне суттєве значення, а саме своєчасний початок надання медичної допомоги є фактором, який значно покращує шанси на виживання та відновлення функцій у пораненого. Тому існує поняття «золотої години» – час після поранення, протягом якого повинно розпочатись надання кваліфікованої медичної допомоги.

Основними причинами смерті 80-90% поранених стали масивна втрата крові та шок. Пошкодження, які виникають у сучасних збройних протистояннях, значно обмежують час надання домедичної допомоги на полі бою. Смерть настає від декількох десятків секунд до однієї години.

Виділяють три етапи надання допомоги пораненим у військово-польових умовах:

- допомога в «червоній зоні» (англ. Care Under Fire – надання допомоги під вогнем» в зоні обстрілу);
- допомога в «жовтій зоні» (англ. Tactical Field Care – «надання допомоги на полі бою / в зоні укриття»);
- допомога під час евакуації в медичні заклади «зеленої зони» (англ. Tactical Evacuation Care) – мобільні польові госпіталі, військові чи цивільні шпиталі,

спеціалізовані клініки. Переважно складається в своєчасному супроводі до місця немедичної чи медичної евакуації [1].

Надання домедичної допомоги на полі бою переважно складається з використання джгута і якнайшвидшого переміщення потерпілих у безпечне місце. Саме «Червона зона» є місцем бойових дій, де військові перебувають під обстрілом противника. У цій зоні головною місією військового є виконання бойового завдання, на другому місці стоїть опікування постраждалими. Допомога пораненому передбачає якнайшвидше накладання джгута у випадку кровотечі та евакуацію поранених із зони ураження.

Надання допомоги у «Жовтій зоні» передбачає, що поранений знаходиться поза безпосереднім вогневим впливом (підвал, бліндаж, укриття). Порядок надання допомоги в жовтій зоні такий:

- перевірити постраждалого на наявність кровотеч;
- оглянути прохідність дихальних шляхів;
- обробити ушкодження грудної клітини;
- перевірити джгут, якщо його накладали на кінцівки;
- повторно оглянути пораненого на наявність незначних кровотеч, необроблених ран на кінцівках та інших травм;
- ввести знеболюючі та антибіотики;
- передати інформацію про пораненого медикам;
- перевіряти притомність постраждалого і його дихання кожні 15 хвилин [2].

Надання домедичної допомоги у «Зеленій зоні» включає віддалені від безпосереднього вогневого впливу райони. Тут є мобільні польові госпіталі, військові чи цивільні шпиталі, спеціалізовані клініки. Допомога у зеленій зоні полягає у своєчасному супроводі пораненого до місця немедичної чи медичної евакуації.

Власне, тактична медицина є умовною назвою комплексу дій і маніпуляцій з надання домедичної

допомоги постраждалим в умовах бойових дій (Tactical Combat Casualty Care, TCCC). Вона зосереджується на подоланні трьох основних причин превентивних смертей у поранених, що виникають на полі бою: масивної кровотечі з ран кінцівок; напруженого пневмотораксу; обструкції верхніх дихальних шляхів [3].

На сьогодні надання домедичної допомоги за принципами ТЕСС (Tactical Emergency casualty care) активно впроваджують у силових структурах і рятувальних загонах. Цей є особливо важливим для належної сучасної підготовки працівників, які зобов'язані надавати домедичну допомогу постраждалим у невідкладному стані, зокрема співробітників Національної поліції України та Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Передбачені ТЕСС (Tactical Emergency casualty care) принципи розроблено на основі ТССС. Вони мають чимало спільних рис. Водночас існують фактори, які розмежовують надання допомоги в умовах бойових дій та під час надзвичайних ситуацій із високим рівнем загрози:

- виконання рятувальниками обов'язків під контролем держави й місцевих органів врядування в межах затверджених протоколів, що передбачає відповідальність за халатність і бездіяльність;

- необхідність урахування вікових категорій та особливостей окремих груп населення (наприклад, вагітних, фізично обмежених осіб), що потребують специфічної допомоги;

- усвідомлення того, що евакуація є менш поширеною в цивільній обстановці;

- урахування базового рівня здоров'я населення (на відміну від військовослужбовців, які зазвичай є фізично здоровими);

- зосередження уваги на допустимості вживання ліків постраждалими.

Особливо слід акцентувати на останній відмінності: протоколом ТССС (Tactical Emergency casualty care) передбачено застосування медикаментів, інфузійної терапії, використання знеболювальних препаратів і навіть незначних хірургічних маніпуляцій, таких як голкова декомпресія та конікотомія, що є *абсолютно неприпустимим* під час надання допомоги в цивільних умовах.

Український науково-практичний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф Міністерства охорони здоров'я України 2016 року створив мультидисциплінарну робочу групу, яка на основі клінічних протоколів ТЕСС (Tactical Emergency casualty care) розробила настанову «Тактична екстрена медична допомога» (ТЕМД).

Основними причинами впровадження принципів тактичної екстреної медичної допомоги в Україні слугували постійне збільшення кількості терористичних актів і техногенних катастроф у місцях компактного проживання цивільного населення, а також застарілість вітчизняних протоколів надання екстреної медичної допомоги, які не цілком відповідають потребам, що виникають у надзвичайних ситуаціях.

Тактична екстрена медична допомога за своїм змістом дуже подібна до ТССС (Tactical Emergency casualty care) та передбачає наявність різних фаз (етапів) надання допомоги залежно від рівня загрози як для постраждалого, так і для рятувальників.

Водночас запропоновану настанову не варто сприймати як стандарт домедичної допомоги. Ідеться про рекомендації, які передбачають передусім порятунок

життя (діє принцип «життя в обмін на здоров'я»). Дотримання положень такої настанови не гарантує успіху в кожному конкретному випадку. Її не слід розглядати як алгоритм, що включає всі необхідні методи першої допомоги в цивільних умовах. Надання домедичної допомоги в цивільних умовах не має обмежуватися тактичною ситуацією, адже основним її завданням є збереження не лише життя, а й здоров'я постраждалого.

На відміну від курсу бійця-рятувальника (CLS), що передбачає рятування згідно з протоколом САВС (перша літера «С» в аббревіатурі означає *critical bleeding* – критична кровотеча), у цивільних протоколах надання допомоги (BLS) акцентовано на серцево-легеневій реанімації.

Техніка надання допомоги в цивільних умовах відрізняється від заходів, передбачених у тактичній медицині, низкою чинників, а саме:

- масивну кровотечу слід зупиняти, притиснувши магістральну судину пальцем вище від місця поранення (за допомогою турнікета зупиняти кровотечу можна лише в разі, якщо критична кровотеча не зупиняється менш травматичними заходами);

- необхідно якнайшвидше залучити сторонню допомогу та викликати фахівців (у військових акцентовано переважно на самодопомозі);

- постраждалого не рекомендовано переміщати до прибуття швидкої допомоги, окрім випадків смертельної загрози для нього або рятувальника;

- курс не включає методики послаблення турнікета чи використання ліків, адже в цивільних умовах це є сферою діяльності фахівців-медиків;

- потреба отримати пряму або непряму згоду постраждалого перед тим, як надавати йому допомогу.

Отже, перша медична допомога на полі бою у вигляді тактичної медичної допомоги є найважливішим чинником порятунку життя пораненому. Під час надання домедичної допомоги у рамках тактичної медицини виділяють три фази надання допомоги в межах тактичної екстреної медичної допомоги:

- допомога в умовах дії прямої загрози, що відповідає допомозі пораненим в умовах ефективного вогню противника в ТССС (Tactical Emergency casualty care) (червона зона);

- допомога в умовах дії непрямой загрози – відповідає в ТССС (Tactical Emergency casualty care) допомозі

- в тактичних умовах (жовта зона);

- допомога в умовах відсутності загрози та евакуація (госпіталізація) – відповідає тактичній евакуації в ТССС (Tactical Emergency casualty care) (зелена зона).

Література:

1. Тактична медицина: основи. URL : <https://sprotyv.mod.gov.ua/portfolio/taktychna-medycyna/>

2. Смуток Б. Тактична медицина ЗСУ. Як надавати першу допомогу пораненим на полі бою. Основні правила порятунку травмованих військових, які зберігають життя URL : <https://chas.news/current/taktychna-meditsina-zsu-yak-nadavati-pershu-dopomogu-poranenim-na-poli-boyu>

3. Нормативно-правові основи надання домедичної допомоги URL : https://arm.naiiau.kiev.ua/books/home_preparation/info/lec1.html

Аббасов Г.А.,

*здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
2 курсу ННІ №1 НАВС,
Бухтіярова І.Г.,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного
управління та адміністрування НАВС*

ГЕНЕЗИС АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ: ОСНОВНІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ

Актуальність дослідження основних етапів становлення історії адміністративного права України, аналіз проблем періодизації цієї галузі права України на сьогодні обґрунтовується необхідністю реформування всієї системи адміністративних органів України, продовженням адміністративної реформи. Сучасні трансформації, які тривають в Україні, викликані у тому числі й агресією росії, введенням воєнного стану, зумовлюють суттєві зміни існуючих адміністративних відносин, що викликає потребу у окресленні нових напрямків їх нормативного врегулювання. При цьому динамічність адміністративного права, хоча і вимагає постійних нових підходів до правової регламентації адміністративних відносин, проте з обов'язковим врахуванням багатого досвіду історії адміністративного права України.

Сучасний етап характеризується наявністю певних проблем, які стосуються, зокрема, і періодизації розвитку адміністративного права на теренах України. Це пов'язано із тим, що історія розвитку адміністративного права України тісно пов'язана з історією розвитку всього Українського суспільства, і нараховує кілька століть (за іншими поглядами – і кілька тисячоліть). Періодизація історії адміністративного права України диктує необхідність виділення періодів, стадій, етапів, підетапів розвитку цієї галузі права, визначення їхніх хронологічних меж. Аналіз історії розвитку адміністративного права України – процес не простий, оскільки окремі періоди

розвитку цього права (чи подібних відносин) є заплутаними, характеризуються недостатністю документальних джерел, у зв'язку із чим потрібно відновити події минулого, долаючи значні труднощі.

У вчених-адміністративістів немає усталених поглядів на етапи становлення історії адміністративного права України, хоча є подібність думок щодо певних етапів.

Так, І. Б. Усенко виділяє такі періоди: 1) період середньовіччя і Нового часу; 2) зародження та становлення засад поліцейського та адміністративного права; 3) адміністративно-правова наука і практика на початку ХХ сторіччя; 4) радянський період; 5) період у незалежній Україні [1, с. 28–48].

Доволі детально періоди історії становлення адміністративного права характеризував С. Г. Стеценко, виділяючи такі, як: 1) виникнення камералістики як науки управління двірцевою казною та майном – з початку ХVІІІ сторіччя; 2) поділ камералістики на «стару» (фінанси, економіка, господарство) і «нову» (поліція, мануфактурна, гірнична справа) з середини ХVІІІ сторіччя; 3) становлення поліцейського права як галузі – з кінця ХVІІІ сторіччя; 4) перехід до власне адміністративного права (з другої половини ХІХ сторіччя) [7, с. 13–14]. Таку періодизацію підтримали також і інші науковці, зокрема, Т. О. Коломоець [2, с. 8–9; 8].

З більш новітніх досліджень можемо назвати періодизацію, запропоновану Ю. Д. Кунєвим, який, підтримуючи погляди попередників, зокрема, С. Г. Стеценка, розвиває і доповнює періодизацію таким етапами: «традиційне» адміністративне право; новітнє (ефективне) адміністративне право; адміністративне право спільного системотворення [3, с. 201–202].

Варто зазначити, що розвиток історії адміністративного права України відбувається циклічно. Поступальний рух історії розвитку адміністративного права України, як і всього

Українського суспільства, відбувається нерівномірно, через зміну сприятливих періодів, періодами криз. Історичні цикли розвитку адміністративного права України пов'язані із розвитком адміністративних відносин на теренах Українських земель, із розвитком джерел (історичних правових пам'яток) адміністративного права, тому має свої історичні закономірності.

Проаналізувавши окремі погляди на основні етапи становлення історії адміністративного права України, можемо відзначити, що критерії періодизації історії розвитку адміністративного права України мають враховувати багато чинників та особливостей. Також різними вченими беруться за основу різні критерії періодизації.

Наприклад, якщо виділяти основні етапи становлення історії адміністративного права України, беручи за основу історичні джерела права України, то можемо виділити такі періоди як період «Правди Руської» [5], період дії Статутів Великого князівства Литовського (перший – 1529 року [6]), період, коли були укладені «Права, за якими судиться малоросійський народ» [4] (які хоч і не вступили в силу, мали значний правовий вплив), інші періоди.

На основі проведеного аналізу, запропонуємо варіант періодизації історії розвитку адміністративного права України на територіях України: від V-VII сторіч – до IX сторіччя – адміністративні відносини у містах-колоніях (спочатку грецьких, потім інших держав); IX-XIII сторіччя – період розвитку адміністративного права України Київській Русі, до занепаду під час навали монголо-татар; XIV сторіччя – до II половини XVI сторіччя – адміністративне законодавство у часи Литовсько-Польської доби; II половина XVI сторіччя – I половина XVII сторіччя – період розвитку адміністративних відносин на Запоріжжі та Гетьманщині; із кінця XVII сторіччя – до 1917 року – нормативне врегулювання адміністративних відносин у період російської імперії; 1917-1920 роки – період

історії адміністративного права в умовах української державності і революції; 1920-1991 роки – період СРСР; 1991 – до сьогодні – період із початку незалежності України до наших днів. Вказані етапи становлення історії адміністративного права України можна більш детально розбити на підетапи, що вимагатиме більш детальних досліджень.

Література:

1. Адміністративне право України: академічний курс: підручник: У 2-х тт. / В. Б. Авер'янов та ін.; ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова) та ін. Київ: Юридична думка, 2004. Том 1: Загальна частина. 584 с.

2. Адміністративне право України: підручник / Т. О. Коломоєць та ін.; за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ: Істина, 2008. 457 с.

3. Кунєв Ю. Д. Етапи розвитку адміністративного права. *Свобода, безпека та незалежність: правовий вимір: Матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 24 лютого 2023 р.)*. Київ: Національний авіаційний університет, 2023. С. 200–203.

4. Права, за якими судиться малоросійський народ 1743 р. / упорядник К. А. Вислобоков; відп. ред. Ю. С. Шемшученко; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Київ: Книга, 1997. 550 + I-XXLX с.

5. Руська Правда: Тексти на основі 7 списків та 5 редакцій / склав та підготував до друку проф. С. В. Юшков. Київ: Вид-во Української академії наук, 1935. URL: <http://litopys.org.ua/yushkov/yu.htm>.

6. Статути Великого князівства Литовського: У 3-х тт. Т. I: Статут Великого князівства Литовського 1529 року / за ред. С. В. Ківалова, П. П. Музиченка, А. І. Панькова. Одеса: Юридична література, 2002. 462 с.

7. Стеценко С. Г. Адміністративне право України: навчальний посібник. Київ: Атіка, 2008. 624 с.

8. Бухтіярова І.Г. Особливості генезису гендерного насильства. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2020. Випуск 2. С. 73-76.

Аббасов Ф. А.,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра

2 курсу ННІ №1 НАВС,

Бухтіярова І.Г.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування НАВС

АДМІНІСТРАТИНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС КИЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Актуальність визначення правового регулювання, обсягу повноважень Київської міської державної адміністрації (КМДА), місця і ролі повноважень цієї адміністрації серед повноважень інших органів влади та місцевого самоврядування у владній системі України – одне з найбільш важливих, проте і одне з найбільш складних питань. Практичні заходи із реалізації децентралізації влади, ускладнені агресією РФ та введенням воєнного стану, потребують наразі додаткових досліджень, так як ефективною діяльністю державної адміністрації буде тоді, коли її повноваження опираються на обґрунтовані науково правові норми.

Термін «повноваження» в українській мові визначаються як права, надані кому-небудь для здійснення чогось, у переважній множині – це права, надані особі, підприємствам органами влади [1, с. 1000]. Повноваження у політично-владній сфері можна визначити і як надані вищестоящими

органами влади нижчестоящим органам сукупність прав та обов'язків.

Проте у юридичній термінології термін «повноваження» вживається у більш ширшому розумінні. Так, ст. 2 Віденської конвенції про право міжнародних договорів у повноваження вкладає зміст «репрезентувати державу», тобто, представляти державу, бути її представником [2].

Саме тому центральне місце та переважну частину повноважень КМДА, її органів та структурних підрозділів складають публічно-владні та подібні повноваження, тобто, повноваження цих органів й підрозділів щодо прийняття обов'язкових для виконання рішень у відповідній їх компетенції сфері публічної діяльності.

На сьогодні, відповідно до норм законодавства України, місцеві державні адміністрації, у тому числі й КМДА, є місцевими органами виконавчої влади. На час режиму воєнного стану КМДА має статус військової адміністрації [9].

Відповідно до норм ст. 5 Конституції України народ як єдиний носій суверенітету та єдине джерело влади в Україні може здійснювати вказану владу через органи державної влади. За положеннями ст. 118 Конституції України місцеву виконавчу владу, у тому числі й виконавчу владу в Києві, здійснюють місцеві державні адміністрації. Конституція України визначає Київ як столицю України (ч. 7 ст. 20), а також, у зв'язку із цим, вказує, що Київ має спеціальний статус, визначений законами України (ч. 3 ст. 133) [4].

Вказані конституційні положення щодо статусу та повноважень КМДА у свій час неодноразово були підставою для розгляду кількох справ у Конституційному Суді України. Так, у одному із найбільш важливих рішень – від 25 грудня 2003 року, Суд визначив єдність КМДА у організаційному відношенні, підзвітність та підконтрольність Київській міській раді та Кабінету Міністрів України, статус голови КМДА як Київського міського голови [10].

Основні повноваження КМДА визначено у законах України «Про місцеві державні адміністрації» від 9 квітня 1999 року [7] та «Про столицю України – місто-герой Київ» від 15 січня 1999 року [8]. Так, за Законом України «Про місцеві державні адміністрації» до повноважень КМДА віднесено такі як забезпечення законності, соціально-економічний розвиток території Києва, повноваження із питань бюджету, фінансів та інші.

Окремі із повноважень КМДА визначено у інших актах. Так, Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року у п. 27 розд. X визначає повноваження КМДА щодо складення переліків осіб, яким надаються права оренди без проведення земельних торгів земельних ділянок для розміщення підприємств, переміщених (евакуйованих) із зон бойових дій [3].

Відповідно до норм Закону України «Про місцеві державні адміністрації» та інших актів певні повноваження КМДА визначені у деяких підзаконних актах. Так, постановою Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2012 року затверджено рекомендаційний перелік структурних підрозділів із здійснення окремих повноважень КМДА [6], розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2021 року до повноважень КМДА віднесено сфера управління учбово-спортивною базою «Спартак» [5] тощо.

Специфічними є повноваження КМДА, які пов'язані зі особливостями здійснення Києвом своїх функцій столиці, врегульовує Закон України «Про столицю України – місто-герой Київ». Так, за нормами ст. 10-1 цього Закону КМДА є виконавчим органом Київської міської ради, тому має паралельні повноваження, і це є особливістю здійснення як місцевої виконавчої влади, так і місцевого самоврядування у Києві. Такі додаткові права КМДА щодо здійснення столичних функцій установлює ст. 22 Закону України «Про столицю України – місто-герой Київ».

До недоліків цієї статті віднесемо її назву – «Додаткові права Київської міської ради, пов'язані зі здійсненням містом Києвом столичних функцій». Проте у диспозиції норми цієї статті йде мова не тільки про додаткові права Київської міської ради, але й про додаткові права КМДА у цій сфері.

Тому, з метою удосконалення повноважень КМДА, пропонуємо назву ст. 22 Закону України «Про столицю України – місто-герой Київ» після слів «Київської міської ради,» доповнити словами «Київської міської державної адміністрації».

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови: Близько 250000 слів / укл. та гол. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

2. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 року. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1986. № 50. Ст. 1018.

3. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Ст. 27.

4. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

5. Про віднесення учбово-спортивної бази «Спартак» у м. Києві до сфери управління Київської міської державної адміністрації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 квітня 2021 року № 284-р. *Офіційний вісник України*. 2021. № 31. Ст. 1804.

6. Про затвердження рекомендаційних переліків структурних підрозділів обласної, Київської та Севастопольської міської, районної, районної в м. Києві та Севастополі державних адміністрацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2012 року № 606. *Офіційний вісник України*. 2012. № 50. Ст. 1984.

7. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 року № 586-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 20-21. Ст. 190.

8. Про столицю України – місто-герой Київ: Закон України від 15 січня 1999 року № 401-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 11. Ст. 79.

9. Про утворення військових адміністрацій: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 68/2022. *Офіційний вісник України*. 2022. № 46. Ст. 2500.

10. Рішення Конституційного Суду України у справі про особливості здійснення виконавчої влади та місцевого самоврядування у місті Києві від 25 грудня 2003 року № 21-рп/2003. *Вісник Конституційного Суду України*. 2003. № 6. С. 40–46.

Абдураманова Е.М.,

здобувач ступення вищої освіти бакалавра НАВС,

Волох О. К.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування НАВС

**СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО
СУДОЧИНСТВА**

Метою цього дослідження є висвітлити статус суб'єктів правовідносин у сфері адміністративного судочинства

Актуальність теми тлумачення суб'єктів адміністративного судочинства, розкриття особливостей реалізації прав і обов'язків сторонами адміністративної справи

Суб'єктом адміністративного процесу є будь-яка фізична або юридична особа, яка згідно з чинним законодавством наділена обсягом прав та обов'язків у сфері адміністративно-процесуальних відносин володіє при цьому відповідною правосуб'єктністю.

Але насамперед слід зауважити, що термін “суб'єкт” в основному законі з адміністративного судочинства вживає законодавець лише відносно органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їхніх посадових чи службових осіб, інших осіб при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, зокрема на виконання делегованих повноважень (п. 7 ст. 3 КАС України), без роз'яснення сутності цього терміна.

Загалом, особи, залучені до сфери адміністративного судочинства, іменуються учасниками адміністративного процесу (гл. 5 КАС України). І необхідно наголосити, що більшість вчених, оперуючи поняттями “суб'єкт” і “учасник” адміністративного судочинства, ототожнює їх. Зазвичай, поняття “суб'єкт” (процесу, провадження, правовідносин, судочинства) розкривається через лексему “учасник” (наприклад, суб'єкт пізнання в будь-якому процесі – це складна соціально організована система, яка в якості своїх компонентів містить різних осіб (органи, окремі особи), що є носіями інформації щодо того чи іншого факту, події або здійснюють у передбаченому законом порядку її придбання і перетворення в достовірне знання (докази) з метою вирішення завдань адміністративного провадження) і, навпаки, “учасник” – через “суб'єкт” (наприклад, учасники процесу – це суб'єкти з

особливою спеціальною процесуальною правоздатністю, яку визнає держава у спеціальному порядку [4].

Слід зазначити, що етимологічне значення слова “суб’єкт” полягає в тому, що воно означає істоту, здатну до пізнання навколишнього світу, об’єктивної дійсності й до цілеспрямованої діяльності; особу, якій належить активна роль у певному процесі, а “учасник” – означає того, хто бере участь у чому-небудь, входить до складу групи осіб. Тобто останній розглядається в певній системі, поряд з іншими – у конкретній справі, навіть епізодично.

Окремі вчені ці поняття розрізняють. Наприклад, О. В. Кузьменко вважає, що суб’єкт процесу (провадження) – це потенційний учасник адміністративно-процесуальних відносин, тобто той, хто має можливість у майбутньому стати учасником провадження, а учасник процесу (провадження) – це вже реальна сторона адміністративно-процесуальних відносин. Це стосується і співвідношення понять “суб’єкт адміністративного процесу” і “суб’єкт адміністративно-процесуальних відносин” [5].

О. В. Бачун “розглянув види суб’єктів адміністративного судочинства та здійснив їх класифікацію; встановив сутність і зміст понять “правоздатність” і “дієздатність” відносно суб’єктів адміністративного судочинства, визначив елементи правоздатності; особливості правового статусу суб’єктів приватного і публічного права в адміністративному судочинстві; Суб’єктом адміністративного судочинства автор визнає “особу, що є носієм прав та обов’язків в адміністративних процесуальних відносинах з приводу відправлення правосуддя адміністративними судами і здатна їх у цих відносинах реалізувати”. При цьому дослідник доводить, що “особливості правового статусу суб’єктів приватного і публічного права в адміністративному судочинстві проявляються у диференціації складу елементів статусу” [1].

Слушними видаються думки автора про те, що “особливості правового статусу кожного суб’єкта адміністративного судочинства позначаються на процесуальних формах реалізації і зумовлені різницею у функціональному призначенні того чи іншого суб’єкта у судовому адміністративному процесі, а також реалізацією конституційного права на звернення до суду”. В. К. Колпаков серед масиву учасників адміністративного процесу пропонує виділяти п’ять груп, а саме: 1) громадяни; 2) виконавчо-розпорядчі органи та структурні частини їх апарату; 3) об’єднання громадян, їхні органи та органи самоорганізації населення; 4) державні службовці та посадові особи, наділені адміністративно-процесуальними нормами певними правами та обов’язками; 5) інші державні органи та їхні посадові особи [2].

Що узагальнюючи вищезазначене, систему суб’єктів адміністративного судочинства можна об’єднати у три групи : суб’єкти здійснення адміністративного процесу (лідуючі, провідні); суб’єкти, що мають особистий інтерес; суб’єкти, що сприяють досягненню мети адміністративного процесу. До групи суб’єктів здійснення адміністративного судочинства (лідуючих суб’єктів) зазвичай належить органи виконавчої влади та їх посадові особи, суди, а також інші державні формування та органи місцевого самоврядування, наділені владними повноваженнями щодо ведення адміністративних справ, пов’язаного з їх розглядом та вирішенням. Ця група суб’єктів відіграє визначальну роль у здійсненні того чи іншого адміністративного провадження . До суб’єктів, що мають особистий інтерес, а також інших зацікавлених осіб належать, зокрема, сторони провадження, зокрема заявники, позивачі, відповідачі, потерпілі, правопорушники, треті особи, а також їхні представники тощо. Ними можуть бути як індивідуальні, так і колективні суб’єкти, фізичні та юридичні особи. Серед них особливе місце посідають громадяни. До

категорії осіб, що сприяють розгляду певної адміністративної справи в адміністративному процесі (судочинстві), здебільшого належать представники органів публічної влади, представники суспільних (громадських) інтересів, експерти, спеціалісти, перекладачі, свідки, поняті тощо. Такі особи не повинні мати особистої зацікавленості у справі.

Висновки. Отже, адміністративне судочинство характеризується широким колом різноманітних суб'єктів – учасників адміністративно-процесуальних відносин. Систему суб'єктів адміністративного судочинства можна об'єднати у три групи: суб'єкти здійснення адміністративного процесу (судочинства) – (лідуючі, провідні); суб'єкти, що мають особистий інтерес; суб'єкти, що сприяють досягненню мети адміністративного процесу. Сторонами у справі, як правило, виступають заявники (особи, що подали заяву) та відповідачі (особи, щодо яких пред'явлені претензії та щодо яких здійснюється розгляд справи).

Література:

1. Бачун О. В. Правовий статус суб'єктів адміністративного судочинства: монографія / О. В. Бачун; наук. ред. А. О. Селіванов. – К. : Логос, 2009. – 114 с. URL: <https://ep.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/2021/03/53-Skochylyas.pdf>

2. Курс адміністративного права України : підручник / В. К. Колпаков URL: <https://law.sspu.edu.ua/files/documents/books/library/5/kolpakov.pdf>

3. Суб'єкти процесуальних функцій в адміністративному судочинстві України URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/npapp.pdf>

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2003. – 1440 с. URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/npapp.pdf>

5. Кузьменко О. В. Адміністративно-процесуальне право України : Підручник / О. В. Кузьменко, Т.О. Гуржій. – К. : Атіка, 2007. – 416 с. URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/library/student/npapp.pdf>

Базір В.Б.,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра

2 курсу ННІ№ 2 НАВС,

Мартиненко Д.Б.,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
публічного управління та адміністрування НАВС*

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БЛАГОДІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ФОНДІВ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Війна на теренах України сколихнула увесь світ. Інтерес до українців як нації різко зріс – воно й не дивно, адже вони спромоглися дати відсіч так званій другій армії світу. Однак в серцях українців досі залишається той жах, ті муки і страждання, які ми пережили і переживаємо щодня. Кожен з нас намагається робити усе можливе, наближаючи перемогу. Давати відсіч ворогу нам також допомагає і міжнародна спільнота. Однак найбільша підтримка надходить від звичайних українців. У цей складний час наш народ максимально згуртувався – кожен збирає кошти на потреби ЗСУ, допомагає сім'ям, які змушені були покинути свої домівки, надаючи їм житло, харчі та одяг. Відомі митці

влаштовують благодійні концерти, продають свої витвори, картини, та навіть волосся, щоб допомогти військам вибороти таку необхідну перемогу. Такий народ, який жертвує усім заради майбутнього країни, неможливо здолати, що ми і доводимо вже більше року. Важливою складовою допомоги є благодійні організації та фонди, які стали такими необхідними та важливими у ці скрутні часи. Вони своєю діяльністю допомагають не лише військовим, але і цивільному населенню.

Метою моєї роботи є опис діяльності благодійних організацій, аналіз їх досягнень та внеску у майбутнє України.

До повномасштабної війни мало хто з українців займався благодійністю або підтримував діяльність існуючих благодійних фондів та організацій. Однак війна повністю змінила все. Тепер практично кожен хоче зробити свій внесок у перемогу України.

Благодійні організації – це юридичні особи, статутні документи яких визначають відповідну діяльність в одній чи декількох областях в якості основної мети функціонування. Важливою складовою є допомога тим, хто дійсно цього потребує, без отримання від цього власної вигоди, а також проведення спеціальних заходів задля досягнення даної мети.

А благодійний фонд – це юридичне формування, що діє на основі статуту, має учасників, що не мають зобов'язань передавати особисті фінанси та майно для виконання запланованих завдань, і контролюється цими учасниками. Фонд може мати як одного, так і кількох засновників. Благодійні організації та фонди відрізняються незначними деталями, адже фонд є одним із різновидів благодійних організацій [1]. Діяльність цих установ зараз націлена на збір гуманітарної допомоги для цивільного населення, значних сум на потреби ЗСУ та навіть забезпечення її зброєю і технікою.

Найвідомішим та найбільшим фондом допомоги українським військовим є фонд «Повернись живим». Дана організація розпочала свою активну діяльність ще у 2014 році,

та має великий авторитет серед населення України. За добу до повномасштабного вторгнення військ РФ на територію України, на рахунок фонду було перераховано 48 мільйонів гривень. З початком війни масштаби допомоги стали ще більшими, і лише станом на кінець липня минулого року було отримано близько 4 млрд гривень донатів від понад 866 тисячі благодійників. Також фонд активно закуповує обладнання для військових: тепловізори, авто, квадрокоптери. Окрім такої діяльності, інструктори фонду готують саперів, операторів безпілотників, артилеристів та снайперів, а також навчають українських військових навичкам надання домедичної допомоги та проведенню секретних операцій [2]. З 2014 року відомий український ведучий, політик та шоумен Сергій Притула почав займатися волонтерством, допомагаючи українській армії як приватна особа. В 2020 році він оформив все офіційно. На рахунку даного фонду – відомі проекти, зокрема такі, як народний Байрактар та космічна розвідка. З початком масового запускання іранських дронів на територію України військами РФ, фонд Сергія Притули разом з блогером Ігорем Левченком сколихнули всіх українців та організували масовий збір коштів на безпілотники. Наприкінці червня, всього за три дні зусиллями українців було зібрано 600 мільйонів гривень на чотири турецькі безпілотники Байрактар. Проте дану суму було перераховано фінській компанії ICEYE, в обмін на надання нею Міністерству оборони України повного доступу до всіх можливостей одного зі її супутників на орбіті, оскільки виробник безпілотників врешті-решт вирішив подарувати їх українцям. Наразі фонд веде активну роботу за двома напрямками: мілітарний штаб забезпечує бойові підрозділи на передовій всіма необхідними засобами зв'язку, оптичними пристроями, транспортом, дронами та засобами тактичної медицини, а також гуманітарний штаб, який займається підтримкою цивільного населення та дає

можливість отримати необхідну допомогу для відновлення життя на деокупованих та прифронтових територіях [2; 3].

Ще варто виділити організацію UNITED 24, адже це офіційна фандрейзингова платформа, створена за ініціативи президента України Володимира Зеленського, якого досить часто від початку повномасштабного вторгнення військ РФ питали про те, як можна допомогти Україні. UNITED 24 не є громадською організацією, однак, дана платформа взаємодіє з багатьма благодійними організаціями та має партнерів по всьому світу. Кожен охочий з будь-якої країни може за один клік зробити внесок на підтримку України. Мета даної організації – побудувати ефективну роботу, яка наблизить перемогу. Донор може сам обрати один із трьох напрямків, за якими розподіляються дані кошти: «Оборона і розмінування», «Медична допомога» та «Відбудова України». 100% коштів зараховуються до Національного банку України і далі розподіляються по профільних міністерствах. Оскільки UNITED 24 має прямий доступ до актуальної інформації щодо потреб України, то пожертви донорів спрямовуються на дійсно необхідні закупівлі [4]. Група українських експертів в Сполучених Штатах Америки ще за часів Революції Гідності створила фонд Razom for Ukraine з метою «розкрити потенціал України» завдяки підтримці громадських проектів на батьківщині. Однак після подій 24 лютого 2022 року українці в США почали працювати над розвитком проекту в рамках забезпечення потреб цивільних та військових. Razom надає важливу гуманітарну допомогу, гуртує навколо себе 150 тисяч донорів та волонтерів з усіх куточків планети, деякі з них працюють і на території України. Дана організація надала понад 200 тонн медичних препаратів, ліків та медикаментів, а також засобів зв'язку, які волонтери та партнери доставляють по всій Україні в ті регіони, які найбільше потребують цього. Також Razom for Ukraine проводить евакуацію вразливих груп населення. На початку війни волонтери почали евакуацію

дітей-інвалідів та їх сімей з небезпечних зон. Сьогодні організація розробила систему евакуації та розширила можливості її проведення, щоб мати можливість врятувати більше людей та доставити їх в безпечніші регіони України. За роки діяльності організація створила понад 20 проєктів [5].

«Ukraine is a capital of great people» – промовляє один з найпопулярніших слоганів у соціальних мережах. І це дійсно так. Адже з початком повномасштабного вторгнення українці стали на захист своєї держави, почали організовувати благодійні фонди та організації, щоб підтримати Збройні сили, інші військові організації та допомогти тим співгромадянам, які найбільше постраждали під час війни.

Література:

1. Що таке благодійний фонд і благодійна організація — Юридична компанія ENTIRE. URL: <https://entire.com.ua/uk/news/674-shcho-take-blahodiinyi-fond-i-blahodiina-orhanizatsiia.html>

2. Топ-7 благодійних організацій України — Інформаційне агентство Вголос/Vgolos URL: <https://vgolos.ua/news/top-7-blagodiynih-organizacij-ukrayini-1428137.html>

3. Фонд Сергія Притули URL: <https://prytulafoundation.org/>

4. UNITED24 - The initiative of the President of Ukraine URL: <https://u24.gov.ua/uk>

5. Razom – Together we are Ukraine URL: <https://www.razomforukraine.org/ua/homeua/>

Бзова К.А.,
курсант 2 курсу 212 н/г ННІ №1 НАВС,
Стрельченко О.Г.,

*доктор юридичних наук, професор, професор кафедри
публічного управління та адміністрування НАВС*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ДІТЕЙ СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ШКЛУВАННЯ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Забезпечення та захист прав і свобод людини є першочерговим обов'язком держав. «Людина, її життя і здоров'я, її честь і гідність, її недоторканість і її безпека визнаються в державі найвищою соціальною цінністю» [1]. Забезпечення прав і свобод громадян має важливе значення в період дії особливих правових режимів, тобто коли виникають різноманітні ситуації надзвичайного характеру, коли з тих чи інших причин стає неможливим повноцінне функціонування нашого суспільства і держави, особливо це важливо, коли Зважаючи на те, що останнім часом в Україні відбуваються безпрецедентні події, насамперед, з окупації території АР Крим та проведення антитерористичної/антитерористичної операції у східних областях України, 2022 У травні військова агресія Російської Федерації та введення воєнного стану на території України, як найбільш вразливої категорії в умовах воєнного стану, загострюється питання захисту прав та свобод дітей.

На жаль, починаючи з 2014 року, діти стали свідками не лише війни, розрухи та смерті, але й важких психологічних та фізичних травм. «Діти брали участь у бойових діях, деякі зазнавали фізичного та сексуального насильства, були випадки примусового переміщення та депортації до Російської Федерації» [2]. Порушені права дітей необхідно відновлювати та захищати за допомогою національних та міжнародних організацій. Вищезазначене визначить важливість і актуальність обраної теми. Озираючись на історію міжнародно-правового регулювання у сфері захисту прав

дитини, зазначимо, що вже в 1923 році була створена Ліга Націй, а в 1924 році Ліга Націй прийняла Загальну Женевську декларацію.

Уповноважений з прав людини неодноразово звертався до Комісії ООН з прав дитини, Комісії ООН з прав людини та Глобального альянсу національних правозахисних інституцій (GANHRI) з проханням втрутитися в ситуацію. Про подальше незаконне усиновлення на території України та українських дітей-громадян-агресорів, а також Комісію ООН з розслідування порушень прав людини та експерти, складені країнами-учасницями ОБСЄ для врахування фактів, зазначених Місії. Порушення прав дитини. Проте станом на липень 2022 року відомо лише про 46 випадків репатріації дітей не з РФ, а з тимчасово окупованих територій України [8]. Варто зазначити, що на сьогодні зафіксовано лише 5097 звернень щодо цього міжнародного злочину. Відповідно до ст. Згідно зі статтею 32 Закону України «Про охорону дитинства» держава має повноваження щодо розшуку та повернення в Україну дітей, які були незаконно вивезені за кордон, у тому числі у зв'язку з воєнними діями та збройними конфліктами. можливі заходи [9].

Слід зазначити, що до повномасштабного вторгнення в Україні діяла розгалужена система органів державної влади. До її повноважень входили питання, пов'язані із захистом прав дітей (6 міністерств, муніципалітети та місцеві адміністрації). Проте єдиного центрального органу правопорядку, який би захищав права дитини, немає, і, за словами К. Рашевської, «бюрократичний хаос, перешкоджання процесу усиновлення, встановлення опіки та опіки, будинки престарілих призвели до ведення обліку дітей, які проживають в них[8] Для безпосередньої координації з центральними та місцевими органами влади буде створено Координаційний штаб з питань захисту прав. та евакуації під час воєнного стану для дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей

віком до 18 років, які проживають або навчаються у закладах різного типу, у тому числі дитячих, безпечні умови місцеві органи влади щодо створення та забезпечення прав інвалідів. діти, які не мають такого статусу, але проживають або перебувають на обліку в різних типах закладів, у тому числі діти-інваліди; діти сімейного виховання, які вирости з ним.

Діти з прийомних сімей [10]. Проте з незрозумілих причин сферу депортації та примусової депортації неповнолітніх було виключено з її повноважень і передано до повноважень Ради з питань, пов'язаних із життям і безпекою дітей під час та після війни [8]. "Зараз, як повідомила офіційний радник Президента України з питань прав дитини та оздоровлення дітей Дар'я Герасимчук, 272 заклади, де цілодобово перебувають діти, віднесені до категорії потенційно дуже небезпечних. В окремих районах тривають бойові дії: деякі з цих закладів евакуйовано за кордон, деякі в безпечніші райони України» [11]. Крім того, з 1 серпня 2022 року запрацює єдина інформаційна платформа «Діти війни» для збору та щоденного оновлення всієї інформації та статистики щодо дітей, постраждалих під час бойових дій в Україні. За словами Дар'ї Герасимчук, «ця платформа стане основним джерелом інформації для громадян, журналістів та правоохоронних органів, які хочуть допомогти таким дітям»[12].

Як бачимо, перелік міжнародних злочинів, пов'язаних з порушенням прав дітей під час збройних конфліктів, дуже великий. Водночас, зважаючи на те, що вони вже є об'єктами розслідування прокуратури Міжнародного кримінального суду, Генпрокуратури та інших правоохоронних органів України та іноземних держав (Латвія, Німеччина, Литва, США) воєнні злочини, вчинені високопосадовцями та військовослужбовцями Російської Федерації щодо дітей на території України, були розслідувані на належному рівні та винних притягнуто до відповідальності. Таким чином, захист

прав дітей у збройних конфліктах нині є нормою міжнародного права, нормами Загальної конвенції з гуманітарного права, глобального та глобального Регулюється регіональними договорами.

А також норми міжнародного звичаєвого права. Незважаючи на суттєві зміни у напрямку вдосконалення законодавчих актів, що регулюють захист прав дитини, правових норм, які б регулювали деталі захисту прав дитини в умовах воєнного стану, в Україні на сьогодні мало. Крім того, існують серйозні проблеми з правоохоронною практикою та ефективністю реагування. Ми є Офісом дитячого омбудсмена (незалежного від уряду, Pr Resident, Society), єдиного державного органу, відповідального за захист прав дітей як у мирний, так і воєнний час, діяльність якого регулюється законодавством. , дотримуємося принципу прозорості. Крім того, щоб уникнути протиріч і належним чином забезпечити захист прав дітей у ситуаціях збройних конфліктів, національні закони необхідно якнайшвидше привести у відповідність до міжнародних норм. Відсутність системності у викладі негативно впливає на дотримання та виконання цих міжнародних угод державами.

Перспективою подальших наукових досліджень, на нашу думку, є аналіз міжнародного позитивного досвіду в контексті внутрішнього вдосконалення сфери захисту прав дитини в Україні в правових умовах. Подальші наукові дослідження – у режимі воєнного стану.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 141. 2. Дитинство під рушницею: Права дитини в умовах збройного конфлікту на сході України: Наукове видання / О.А. Віда, А.Б.Брага, А.П.Бущенко, О.А.Мартиненко, П.І.Пархоменко, М.Г. В.

Тарабанова. Українська Гельсінська спілка з прав людини. К., КІТ, 2016. 82 с.

3. Міжнародне право: Навч. Посібник / Загальне видання. Бромєнський М.В. Київ: Юлінком Інтер, 2005. 335 с URL: <http://www.twirpx.com/file/862113>.

4. Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_021

5. Щебетун І. С., Михайліна Т. В. Захист прав дітей на окупованих територіях: міжнародний досвід та українські реалії. політичного життя. 2019. № 2. С. 34.

6. Женєвська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Текст.

7. Конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей від 25 жовтня 1980 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_188#Текст.

8. Рашєвська К. Повернення викрадених Росією дітей: вимоги URL: <https://blog.liga.net/user/krashevskia/article/povernennya-vikradenih-rosieyu-ditey-conditio-sine-quanon>.

9. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III (зі змінами від 08.06.2022 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Текст>.

10. Уряд створив Координаційний штаб із захисту прав дитини в умовах воєнного стану. урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-stvoriv-koordinacijnij-shtab-dlya-zahistu-prav-ditej-v-umovahvoennogo-stanu>.

11. Про порушення та захист прав дітей під час війни - Коментар Офіційного радника Президента України Дарії Герасимчук URL: <http://www.nrcu.gov.ua/news.html?newsID=98849>.

12. Створення платформи для надання інформації про постраждалих українських дітей. URL:

<https://vagomo.com/stvoryat-platformu-z-informacziyeyu-pro-postrazhdalyh-ukrayinskyh-ditej.html>.

Білорус Д.М.,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
2 курсу ННІ №1 НАВС,
Бухтіярова І.Г.,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного
управління та адміністрування НАВС

МЕТОД ЗАОХОЧЕННЯ В ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ

Методами публічного адміністрування є певні способи практичного виконання суб'єктами публічної адміністрації своїх адміністративних зобов'язань, що відповідають характеру й обсягу наданої їм компетенції. Метод заохочення є одним з найефективніших інструментів адміністративного права, він слугує для забезпечення дотримання правил і норм, а також для стимулювання позитивної поведінки громадян та підприємств [1]. Метод заохочення сприяє забезпеченню законності і дисципліни як у діяльності публічної адміністрації, так і у її відносинах з громадянами за допомогою впливу на їх свідомість та інтерес через використання моральних і матеріальних заходів з метою стимулювання їх до правомірної поведінки. За допомогою заохочення публічна адміністрація здійснює цілеспрямований вплив на інтереси осіб, формує їхню зацікавленість у здійсненні позитивних дій, чим спонукають громадян активізувати свої можливості. Цей метод може включати в себе надання привілеїв, знижок на податки та інших пільг, в залежності за які досягнення та в якій сфері вони були надані.

Наприклад у сфері науки, культури, спорті, соціальній сфері, економіки та бізнесу.

У науці, культурі та мистецтві державні нагороди можуть надавати привілеї та пільги, такі як фінансову підтримку досліджень, виставок, музеїв, можливість доступу до додаткових ресурсів та матеріалів, підвищення наукового та культурного рейтингу, збільшення можливостей для приваблення фінансування від інших джерел. У спорті, державні нагороди можуть надавати фінансову підтримку для подальшого тренування та розвитку спортсменів, а також давати можливість для отримання додаткових спонсорських контрактів та рекламних угод.

У соціальній сфері, державні нагороди можуть надавати пільги та збільшувати рівень довіри до організацій та працівників, що здобули відповідні нагороди, збільшувати моральний авторитет серед громадськості та інших сторін.

У сфері економіки та бізнесу, державні нагороди можуть надавати фінансову підтримку, збільшувати рівень довіри до підприємств та підвищувати їх імідж серед інших компаній та інвесторів, збільшувати конкурентоспроможність та престиж підприємств [2].

Крім того, державні нагороди можуть давати можливість отримати додаткову рекламу та промоцію, залучати більше клієнтів, а також підвищувати якість продукту чи послуги, що пропонується. Наприклад, в Україні згідно з законом про державні нагороди, отримувачі державних нагород мають право на додаткові відпустки, можуть бути надані пільги на безкоштовний проїзд у громадському транспорті, мають право на безкоштовне отримання певних послуг та інших пільг [3].

Державні нагороди є одним з видів заохочення, який може бути використаний у сфері адміністративного права. Їх вручення є одним зі способів визнання досягнень та підвищення морального духу суспільства. Державні нагороди можуть бути надані як за активну громадську діяльність, так і

за виконання службових обов'язків на високому рівні. В основному державні нагороди сприяють підвищення морального духу та збереження культурних та історичних цінностей країни. Крім того, вони можуть бути важливим інструментом в боротьбі з корупцією та іншими порушеннями правил та норм. До них відносяться почесні звання, медалі, ордени та інші види нагород. Однак, важливо також зазначити, що заохочення та нагороди повинні бути засновані на об'єктивних критеріях та мають бути надані відповідно до законодавства країни. Вони повинні бути надані за реальні досягнення та не повинні бути використані як засіб для політичного чи іншого впливу на громадян та підприємства [5].

Важливим аспектом надання державних нагород є їх порядок надання. Він визначається законодавством країни та може відрізнятися залежно від виду нагороди та заслуг, за які вона надається. Цей порядок може містити такі етапи, як номінація кандидатів, експертна оцінка, затвердження та вручення нагород. Нагородження проводиться на підставі рішення Президента України або органу, який має на це повноваження. До кожної нагороди є встановлені критерії та вимоги, які визначають характер заслуг, необхідних для отримання цієї нагороди. Військовий може бути нагороджений однією чи кількома нагородами одночасно, якщо його заслуги відповідають критеріям кожної з них. Нагородження може проводитися як за особисті заслуги, так і за заслуги колективу або військової частини, до складу якої входить військовослужбовець. Саме дійство проводиться на урочистій церемонії, під час якої вручається документ про нагородження, відповідна медаль або орден.

Перелік найвищих нагород які можуть бути вручені: Герой України, Орден "За заслуги", Орден "За хоробрість", Орден "За заслуги перед батьківщиною", Орден "Богдана Хмельницького", Медаль "За мужність", Медаль "За заслуги",

Медаль "За відвагу", Медаль "За бездоганну службу", Медаль "За розвиток" [4].

Ці нагороди можуть бути вручені як громадянам України, так і іноземним громадянам, які внесли значний внесок у розвиток держави або допомогли в захисті її інтересів. Отримуючи державну нагороду особа отримує і грошову виплату за неї.

На сьогодні в Україні діє військовий стан, який є впливає на те, що найвищу державну нагороду, а саме Герой України велика кількість наразі отримує посмертно.

Отже, метод заохочення є способом виконання своїх зобов'язань публічної адміністрації, який впливає на фізичних осіб: громадян України, осіб без громадянства, іноземців та інших осіб, які на законних підставах перебувають на території нашої держави для мотивації щодо їх плідної праці та виконання обов'язків покладених Конституцією України та іншими законами.

Література:

1. Горбунова, О. (2018). Мотивація як інструмент підвищення ефективності державної служби в Україні. Економіка та держава, 10, 86-91.
2. Барило, В. (2016). Формування мотивації працівників державних органів влади. Актуальні проблеми державного управління, 1, 9-15.
3. Перелома, Н. (2017). Механізми заохочення державних службовців в умовах реформування публічної служби. Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України, 3, 181-189.
4. Міщенко, О. (2019). Використання форм заохочення як інструмент стимулювання розвитку державної служби в Україні. Публічне управління: теорія та практика, 1(14), 93-100.
5. Ковальчук, О. (2018). Формування мотивації державних службовців як складова ефективності державного

управління в Україні. Проблеми державного управління, 3(192), 137-144.

Висоцька Н.С.,

*слухач 1-го курсу на здобуття ступеня вищої освіти
магістра зі спеціальності «Правоохоронна діяльність»*

ННІ №3 НАВС,

Лукашенко А.А.,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
публічного управління та адміністрування НАВС*

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В Україні введено воєнний стан з 24 лютого 2022 року. Підставою такого особливого правового режиму є військова агресія Російської Федерації проти України [3]. Цивільний захист населення є однією з пріоритетних умов у сфері сектору безпеки й оборони. Актуальною потребою постала проблема підготовки високопрофесійних фахівців, удосконалення рівня їх професійного розвитку, що є одним із завдань підвищення кваліфікації публічних службовців.

Для нашого дослідження ми обрали порівняння організаційно-правових основ підвищення кваліфікації поліцейських, осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад.

До підвищення кваліфікації поліцейських відноситься “підвищення рівня готовності працівника поліції до виконання

її професійних завдань та обов'язків або набуття особою здатності виконувати додаткові завдання та обов'язки шляхом набуття нових знань і вмінь у межах професійної діяльності або галузі знань” [1]. Щодо служби цивільного захисту, то підвищення кваліфікації передбачає “набуття нових та/або вдосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань” [2]. Державні службовці, голови місцевих державних адміністрацій, їх перші заступники та заступники, посадові особи місцевого самоврядування та депутати місцевих рад у межах підвищення кваліфікації набувають нових або вдосконалюють раніше набуті компетентності у межах професійної діяльності або галузі знань [4].

Ми проаналізували та порівняли організаційно-правові основи зазначених категорій публічних службовців, визначили спільне та відмінне.

По-перше, відмінними є нормативні підстави проходження підвищення кваліфікації - Закон “Про Національну поліцію” (ст. 75), накази МВС України, відповідна Постанова Кабінету Міністрів України.

По-друге, строки проходження підвищення кваліфікації для поліцейських різняться із строками осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту - це один раз на три роки та не рідше ніж один раз на 5 років, інші категорії — п.15 [4] (один раз на три роки, не рідше двох разів протягом строку здійснення повноважень та рідше одного разу протягом строку здійснення повноважень).

По-третє, кількість годин для проходження підвищення кваліфікації. Для поліцейських - це не менше 72 академічних годин, а в системі цивільного захисту з відривом від служби в системі професійної (професійно-технічної) освіти встановлюються освітніми програмами, для інших категорій - встановлюється Національним агентством України з питань державної служби (далі - НАДС).

По-четверте, Професійні програми для кожної категорії працівників поліції розробляються науково-педагогічним працівниками закладів вищої освіти МВС України та погоджуються з МВС України. Зміст Професійних програм для служби цивільного захисту розробляється їх закладами вищої освіти та погоджується з ДСНС України, інші категорії - НАДС.

Спільним є підсумковий контроль, результатом якого для зазначених категорій є отримання відповідного документа. Разом з тим, є особливості - свідоцтво про підвищення кваліфікації, (перші дві категорії), інші категорії - свідоцтво, посвідчення тощо в електронній або паперовій формі, які можуть бути видані нерезидентами України з обов'язковим визнанням НАДС. Крім того, в умовах воєнного стану внесено зміни до форм підвищення кваліфікації для третьої категорії публічних службовців, а саме: “вивчення або підвищення рівня володіння іноземною мовою, яка є офіційною мовою Ради Європи, іншими іноземними мовами, необхідними для їх професійної діяльності, проходження курсів вивчення іноземних мов, тренінгів та інших форм самоосвіти зараховується” (п.17) [4].

Цікавим є факт особливостей форм проведення в умовах воєнного стану, де переважна більшість з них є дистанційною або змішаного формату (онлайн та офлайн навчання).

На нашу думку, було б доречно ввести до програм підвищення кваліфікації такі напрями, як правовий статус особи та повноваження правоохоронних органів в умовах воєнного стану, вивчення новітніх способів та засобів затримання осіб, що підозрюються в скоєнні злочинів. Крім того, кожна особа, перебуваючи на території нашої держави, має пам'ятати про власну безпеку, саме тому підвищення кваліфікації в умовах сьогодення може проходити переважно у дистанційному форматі.

Таким чином, оновлення компетентностей становить собою актуалізацію інтелектуального потенціалу України, однак чимало проблемних питань існує щодо пошуку модельної підготовки фахівців в умовах воєнного стану, що потребує подальших наукових досліджень.

Література:

1. Про затвердження Положення про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції: Наказ МВС України від 24.12.2015 № 1625. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0076-16#Text>

2. Про затвердження Порядку підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту: Наказ МВС від 26.05.2020 № 412 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0076-16#Text>

3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

4. Про затвердження Положення про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 лютого 2019 р. № 106 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2019-%D0%BF#Text>

Воронюк Н.П.,

ВИЗНАЧЕННЯ ОСІБ, ВІДПОВІДАЛЬНИХ ЗА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Згідно інформації ВОЗ щорічно в світі гине 1,35 мільйони людей [1]. Відповідно до Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.10.2020 № 1360-р, за питомими показниками аварійності та наслідками дорожньо-транспортних пригод Україна є одним з лідерів серед європейських держав. Так, у середньому в державах - членах ЄС на 100 тис. жителів припадає 5 відсотків загиблих у дорожньо-транспортних пригодах, тоді як в Україні такий показник становить (за даними 2019 року) 8,22 відсотка осіб [1].

Загальна кількість ДТП з потерпілими у 2019 році становила 26 052, з ним на вулицях та дорогах населених пунктів сталося 20 792 ДТП, на автомобільних дорогах – 5 159 ДТП (міжнародні - 2602, національні - 904, регіональні - 482, територіальні - 568, обласні - 302, районні - 301). У 2020 році сталося 26 140 ДТП з потерпілими, з них на вулицях та дорогах населених пунктів сталося 20 682 ДТП, на автомобільних дорогах державного значення – 4 145 ДТП. У 2021 році сталося 24 521 ДТП з потерпілими, з них на вулицях та дорогах населених пунктів сталося 18 945 ДТП, на автомобільних дорогах державного значення – 4 090 ДТП [3].

Статистичні дані свідчать про те, що більшість дорожньо-транспортних пригод з потерпілими стається у межах населених пунктів. В першу чергу причинами значної кількості ДТП об'єктивно можна назвати скупчення автомобілів саме у населених пунктах. Також, причинами

значної кількості ДТП необхідно визнати транспортно-дорожнє середовище у населених пунктах, яке є більш різноманітним порівняно з середовищем на автомобільних дорогах загального користування. Таке середовище характеризується значною кількістю різних учасників дорожнього руху: пішоходів, велосипедистів, осіб, які рухаються на самобалансуючих транспортних засобах та ін., різноманітністю засобів регулювання дорожнього руху, інтенсивністю руху.

Разом з тим, окрім об'єктивних чинників, які впливають на значну кількість ДТП саме в населених пунктах, однією із головних причин значної кількості ДТП необхідно вказати недосконале законодавство, в частині, яка стосується правосуб'єктності осіб, які здійснюють регулювання у сфері безпеки дорожнього руху.

Стаття 3 Європейської хартії місцевого самоврядування передбачає, що місцеве самоврядування означає право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання та управління суттєвою часткою публічних справ, під власну відповідальність, в інтересах місцевого населення [4].

Стаття 2 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (далі – Закон про місцеве самоврядування) визначає місцеве самоврядування в Україні як гарантоване державою право та реальну здатність територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста - самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України [5].

Отже, вирішення питань органами та посадовими особами місцевого самоврядування передбачає взяття ними на себе відповідальності за відповідну сферу впливу.

Закон України «Про дорожній рух» наділяє органи місцевого самоврядування повноваженнями щодо здійснення заходів по забезпеченню безпеки дорожнього руху. Повноваженнями в сфері безпеки дорожнього руху наділяють органи місцевого самоврядування й інші законодавчі акти: «Про автомобільний транспорт», «Про автомобільні дороги». Можливість впливу на підвищення безпеки дорожнього руху надана органам місцевого самоврядування законами України «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про рекламу», «Про екстрену медичну допомогу», Кодексом цивільного захисту України та іншими актами. Отже, органи місцевого самоврядування як органи, які мають повноваження здійснювати регулювання та управління, повинні нести відповідальність за забезпечення безпеки дорожнього руху в межах територіальних громад.

Однак, не зважаючи на наявність повноважень щодо забезпечення безпеки дорожнього руху, вказана сфера здебільшого залишається поза увагою органів місцевого самоврядування. А у випадках, коли певні дії все ж таки вживаються, вони є фрагментарними та не створюють комплексної системи заходів, направлених на підвищення безпеки дорожнього руху в межах територіальних громад.

Гуржій Т.О. досліджуючи питання інституційних засад формування державної політики безпеки дорожнього руху у 2011 році підкреслював, що більшість політичних партій демонструють індиферентне ставлення до проблем безпеки дорожнього руху [6].

Як показала практика останніх виборів, на даний час ситуація не змінилась. Політики не переймаються питаннями безпеки дорожнього руху, кандидати на посади міських, селищних, сільських голів та політичні партії не зазначали безпеку дорожнього руху як пріоритет в розвитку територіальних громад в своїх передвиборних програмах. А відповідно, ні голови територіальних громад, ні депутати не

переймаються безпекою дорожнього руху, інститути громадянського суспільства не контролюють виконання політиками передвиборних обіцянок в частині безпеки дорожнього руху – оскільки таких не було.

Вказана ситуація пов'язана в першу чергу з тим, що на законодавчому рівні не визначено особу, яка відповідає за забезпечення безпеки дорожнього руху в межах територіальної громади.

Вирішуючи питання визначення особи, яка мала б нести відповідальність за забезпечення безпеки дорожнього руху в межах територіальних громад, необхідно виходити з наступного.

Стаття 12 Закону про місцеве самоврядування визначає, що сільський, селищний, міський голова є головною посадовою особою територіальної громади відповідно села (добровільного об'єднання в одну територіальну громаду жителів кількох сіл), селища, міста.

Згідно статті 42 вказаного Закону сільський, селищний, міський голова забезпечує підготовку на розгляд ради проектів програм соціально-економічного та культурного розвитку, цільових програм з інших питань самоврядування, місцевого бюджету та звіту про його виконання; здійснює керівництво апаратом ради та її виконавчого комітету; призначає на посади та звільняє з посад керівників відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради, підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад.

Враховуючи вказані норми Закону про місцеве самоврядування саме на сільського, селищного, міського голову повинна бути покладена відповідальність за забезпечення безпеки дорожнього руху на відповідній території. Адже саме він є відповідальним за підготовку програми розвитку дорожнього руху та його безпеки. Голова громади може впливати на виконавців заходів, передбачених

відповідною програмою, шляхом керування відповідальними посадовими особами місцевого самоврядування та комунальних підприємств, на які покладено технічну функцію виконання заходів з забезпечення безпеки дорожнього руху.

Отже, на даний час постала необхідність у зміні правового регулювання повноважень органів місцевого самоврядування щодо питань забезпечення безпеки дорожнього руху. Норми щодо визначення сільського, селищного, міського голови відповідальною особою за забезпечення безпеки дорожнього руху в межах територіальної громади мають бути внесені до Закону про місцеве самоврядування.

Література:

1. Глобальний звіт про стан безпеки дорожнього руху 2018. URL: www.who.int/publications/i/item/9789241565684
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1360-р від 21.10.2020. Урядовий кур'єр, 2020, 11, 04.11.2020 № 214.
3. <http://patrol.police.gov.ua/statystyka/>
4. Європейська хартія місцевого самоврядування, 15.10.1985
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
5. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР, Відомості Верховної Ради України, 1997, № 24, ст. 170
6. Державна політика безпеки дорожнього руху: теоретико-правові та організаційні засади: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Т. О. Гуржій ; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. — Д., 2011. — 40 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/>

*Гаєр В.С.,
здобувач ступеня вищої освіти магістр
2-ПУА н/г ННІЗДН НАВС,*

*Дупало О.А.,
кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри
публічного управління та адміністрування НАВС*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

В умовах сьогодення, волонтерство виступає важливим соціально-суспільним рухом громадянського суспільства. Волонтерська діяльність стала не лише проявом самовідданої активності громадян для підтримки переселенців з окупованих територій, військових, але й стала тим фактором, що змогла об'єднати і самоорганізувати активну частину суспільства в державі. Створення волонтерського руху – це одна із ознак формування та розвитку свідомого суспільства, певний показник свободи, прагнення до миру та безпеки громадян. Саме тому, для України, в умовах повномасштабної війни Російської Федерації проти України цей суспільний інститут набув ще більш особливої актуальності та важливості, а ефективна реалізація людського потенціалу на сучасному етапі становлення України як незалежної, цивілізованої держави має визначальне значення щодо виховної роботи з різними верствами населення, особливо формування патріотичного виховання громадян за долю держави.

Основним законом, що регулює волонтерську діяльність, є Закон України «Про волонтерську діяльність» від 19 квітня 2011 року № 3236-VI. Відповідно до ч. 1 ст. 1 даного Закону волонтерська діяльність означає добровільну, соціально спрямовану, неприбуткову діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги. Цей

Закон також визначає волонтерську діяльність як форму благодійної діяльності [1].

Ще одним важливим нормативно-правовим актом, завдяки якому регулюється сфера діяльності волонтерських організацій є Закон України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 року № 4572-VI, що визначає громадські об'єднання як добровільне об'єднання фізичних та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів. Під це поняття також підпадають і об'єднання волонтерів, які набувають адміністративної правосуб'єктності після процедури реєстрації громадської організації як волонтерської [2].

До 2014 року волонтерська діяльність в Україні розвивалась досить повільно. Проте, події 2014 року, а саме Революція Гідності, анексія Криму та війна на Донбасі сформували певні ефективні схеми волонтерства та підняли його на інший рівень. В даний період було виявлено низку недоліків, зокрема, недостатнє забезпечення армії, а також урегульованого законодавства щодо функціонування інститутів громадянського суспільства та волонтерів. Тому, в 2015 році відбулася спроба регуляції волонтерської діяльності: внесено суттєві зміни до Закону України «Про волонтерську діяльність» від 19 квітня 2011 року № 3236-VI; видано Наказ Мінсоцполітики від 18 травня 2015 року № 516, який затверджував «Положення про Раду з координації роботи щодо надання волонтерської та благодійної допомоги при Міністерстві соціальної політики України»; видано Постанову Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2015 року №556 «Про затвердження Порядку надання волонтерської допомоги за окремими напрямками волонтерської діяльності»; в 2016 році затверджено Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 рр., яка

передбачала стимулювання волонтерської діяльності, у тому числі роботу над участю України в Європейській конвенції про довгострокову волонтерську службу. Усі ці заходи було розраховано на регуляцію волонтерської діяльності та спроби вбудувати його в систему державного управління [3].

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації 24 лютого 2022 року на територію України стало одним з вирішальних ступенів в забезпеченні формування та розвитку взаємодії громадянського суспільства та органів публічної влади. В порівнянні з періодом до 2014 року, ще більша кількість людей розпочала волонтерську діяльність задля допомоги співгромадянам в організації опору російської агресії, надання медичної та психологічної допомоги постраждалим, евакуації та розміщенню внутрішньо переміщених осіб тощо [3].

Зі сторони уряду в цей час важливим було запровадження удосконалень законодавчого регулювання волонтерського руху. Таким чином, 15 серпня 2022 року Верховна Рада України прийняла Закон «Про внесення змін до Закону України «Про волонтерську діяльність» щодо підтримки волонтерської діяльності», який передбачає визначення додаткових напрямків волонтерської діяльності, що стосуються, зокрема надання волонтерської допомоги для того, щоб подолати наслідки військової агресії Російської Федерації проти України; визначення форми підтримки волонтерів державою, зокрема завдяки розробці та імплементації загальнодержавних цільових програм; підтримки розвитку волонтерської діяльності та підвищення кваліфікації волонтерів тощо [4].

На сьогоднішній день, в період воєнного стану, волонтерські організації відіграють важливу роль. Волонтери вивчають потреби фронту, здійснюють збори коштів, забезпечують медичну допомогу, а також пошук, замовлення та придбання певного обладнання, продуктів тощо. Водночас,

є волонтерські організації, які допомагають також у тилу – забезпечують притулки для домашніх тварин, які постраждали під час бойових дій, закупають ліки та продукти для населення, допомагають в розподілі гуманітарної допомоги тощо. Окрім цього, волонтери допомагають підтримувати національний дух, водночас показуючи суспільству, що вони не залишені наодинці з ворогом. Згідно з абзацом другим ч. 1 ст. 1 Закону України «Про волонтерську діяльність» волонтерська допомога визначається як роботи та послуги, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами. Водночас в ч. 2 ст. 1 вищезгаданого Закону зазначається, що волонтерська діяльність ґрунтується на принципах законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності та неприбутковості [1].

В свою чергу ч. 4 ст. 1 Закону «Про волонтерську діяльність» підкреслює значимість ролі органів державної влади, місцевого самоврядування та їх посадових осіб, що здійснюють забезпечення сприятливих умов для здійснення волонтерської діяльності, підвищення суспільного престижу такої діяльності та створення передумов для її розвитку, підтримки та заохочення волонтерів в Україні [1].

У складних умовах збройної агресії Російської Федерації виникає питання щодо подальшого розвитку волонтерського руху, зокрема його постійне удосконалення на законодавчому рівні. Оскільки волонтери зазвичай намагаються виконати свою роботу швидко та ефективно, тим самим не завжди дотримуючись формальних процедур, виникає потреба державної підтримки.

Отже, волонтерська діяльність як соціальний рух є наочним проявом демократичних процесів, дозволяє залучати широкі верстви населення для вирішення проблем різного роду складності, які постають перед суспільством. Тобто, волонтерський рух виступає ефективним засобом підвищення політичної та державницької свідомості громадянського суспільства, створює умови наближення свідомої та активної

частини громадян до участі в процесі публічного адміністрування.

Водночас, аналіз волонтерського руху свідчить, що держава повинна напрацювати більш ефективні форми та методи моніторингу за волонтерським рухом, зокрема досліджувати досить складні процеси інституціоналізації волонтерського руху в громадські об'єднання; законодавчо закріпити можливість оцінювання волонтерського руху за результатами їх діяльності з метою надання допомоги. Зокрема, можливості надання в оренду державного та комунального майна громадським об'єднанням, які проводять волонтерську діяльність на території України в умовах воєнного стану.

Також вкрай важливо, аби волонтери та органи публічної влади співпрацювали разом та взаємодіяли між собою. Потрібно й надалі створювати та удосконалювати законодавчі можливості для мотивації діяльності волонтерів, що будуть максимально сприятливими для подальшого розвитку цього руху.

Література:

1. Закон України «Про волонтерську діяльність» від 19 квітня 2011 № 3236-VI / Офіційна сторінка Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17/ed20230101#Text>;

2. Закон України «Про громадські об'єднання» від 22 березня 2012 № 4572-VI / Офіційна сторінка Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>;

3. Потапенко В., Двігун А. Аналіз українського волонтерства на основі методології нових соціальних рухів. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/analiz-ukrayinskoho-volonterstva-na-osnovi-metodolohiyi-novykh-sotsialnykh>;

4. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про волонтерську діяльність» щодо підтримки волонтерської діяльності» від 15 серпня 2022 № 2519-IX / Офіційна сторінка Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2519-20#n26>.

*Герус Т.С.,
курсант ННІ №1 НАВС*

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СФЕРИ ТРАНСПЛАНТОЛОГІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Разом із незалежністю Україна отримала багато невирішених проблем, однією з яких була відсутність правової бази і власне служби трансплантації. У 1994 р. послідовно Кабінет Міністрів (наказ № 257 від 27.04.94 р.) та Міністерство охорони здоров'я України (наказ № 40 від 26.05.94 р.) ухвалили рішення про створення Координаційного центру трансплантації органів, тканин і клітин. 17 серпня 1999 р. Верховна Рада прийняла Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині». Вперше проблема трансплантології була відзначена як загальнодержавна, загальнонаціональна, що вимагає чіткого законодавчого врегулювання.

Наступним кроком розвитку сфери трансплантології було прийняття 17 травня 2018 р. нового Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» і започаткувало новий етап вітчизняної трансплантології, адже протягом 19 років ця галузь медицини була поза увагою законодавців та профільного міністерства.

В Україні сьогодні трансплантацію проводять лише шість центрів трансплантації, які мають ліцензію на її проведення:

- 1) Національний інститут хірургії та трансплантології ім. О.О. Шалімова;
- 2) Львівська обласна клінічна лікарня;
- 3) Одеська обласна клінічна лікарня;
- 4) Обласний клінічний центр урології і нефрології ім. В.І. Шаповала (м. Харків);
- 5) Запорізька обласна клінічна лікарня;
- 6) Дніпропетровська обласна клінічна лікарня ім. І.І. Мечникова.

Незважаючи на впроваджений правовий режим військового стану, введеного Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» № 64/2022 від 24.02.2022, трансплантація в Україні продовжує розвиватись. Після 24 лютого 2022 року, протягом декількох місяців, зі зрозумілих причин, трансплантації в Україні не виконувались. Було багато незрозумілого і багато запитань, у тому числі, у керівників закладів охорони здоров'я, які працюють у напрямку трансплантології, але вдалось адаптуватися і налагодити нові робочі і організаційні процеси. Трансплантації стали поступово відновлюватись, адже незважаючи на війну, люди продовжують потребувати саме такої допомоги. Орієнтовно, на початку літа в Україні знову почали виконувати трансплантації [1].

Спочатку трансплантації відбувалися у тилкових містах, почали традиційно зі Львова. Потім підключився Київ та інші міста. І на сьогодні вже зроблено більше органних трансплантацій, ніж у 2021 році [1].

У 2022 році, за інформацією МОЗ, в Україні було проведено:

- 275 операцій з пересадки нирок;
- 74 операції з пересадки печінки;

- 35 операції з пересадки серця.

Крім того, 2022 року в Україні було проведено 223 пересадки гемопоетичних стовбурових клітин: 192 – дорослим пацієнтам і 31 – дітям [5].

Наразі зберігається тенденція до зростання співвідношення між трансплантаціями від посмертного та живого донора. Це дуже важливо, бо у світі це співвідношення вважається одним із показників дієздатності системи трансплантації. Вважається, що кількість трансплантацій від посмертного донора має становити 75-80% всіх трансплантацій. Приблизно таких показників дотримуються у тих країнах, де трансплантація найбільше розвинута: США, Іспанія, Італія.

Незважаючи на війну, правила і підходи до трансплантації жодним чином не змінились, так і внесення змін до Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» не було. Тобто донорами не розглядаються, як військові так і цивільні, які постраждали внаслідок бойових дій. Тож відносно збільшення кількості донорів пов'язане з тим, що у різних регіонах впроваджується процедура діагностики смерті мозку, яка є ключовою для того, щоб забезпечувати покриття потреб трансплантації і рятувати людські життя. До прикладу, на початку листопада у Балтській районній лікарні на Одещині смерть мозку констатували 17-річному хлопцю. Там, у Балті, відбулась справжня трагедія, ДТП, у машині були вітчим і син. Через важкі травми хлопчина помер, але це був перший випадок, коли його мама сама звернулась до лікарів і сказала, що чула про програму трансплантації і вона хотіла б, аби син після смерті врятував чийсь життя. Так вдалось врятувати дитину в Охматдиті, яка вже перебувала у реанімації, з найвищим статусом екстреності. Слід зауважити, що у мирний час для транспортування медичних бригад і донорських органів лікарі отримували дуже суттєву допомогу від Національної поліції

України, і поліцейські продовжують допомагати, але зараз у них інші пріоритетні завдання, пов'язані з обороною країни, тому лікарі намагаються їх не турбувати. Але під той випадок відгукнувся Штаб Медичних Сил ЗСУ, навіть розглядалося надання військового гелікоптера з Балти, але впорались мобільним наземним транспортом. Дитину в Охматдиті вдалось врятувати. Зараз її здоров'я відновлюється [1].

У 2023 році у державному бюджеті закладені кошти, але є певні обмеження, пов'язані з війною. Вже відомо, що видатки держбюджету 2023 року на охорону здоров'я на 10% менші, ніж у 2022 році, тож, відповідно, це позначиться і на фінансуванні трансплантології [1].

Щодо забезпечення ліками особи, які пройшли трансплантацію Генеральний директор Українського центру трансплант-координації Дмитро Коваль пояснив: «Робота над забезпеченням пацієнтів препаратами імуносупресії за системою реімбурсації почалась ще з 2017 року, але чомусь результату не було. Протягом 2022 року ми активно співпрацюємо з профільними фахівцями НСЗУ, зараз триває фінальна стадія підготовчих робіт, вже визначені маршрути пацієнтів, хто як формує план лікування, хто і як його вносить в електронну систему охорони здоров'я (ЕСОЗ), як виписуються електронні рецепти. Мета - спрощення і розширення доступу пацієнтів до цих препаратів» [1].

Натомість Міністерство охорони здоров'я України ухвалило рішення про необхідність забезпечення життєво необхідними імуносупресивними лікарськими засобами пацієнтів, яким було проведено лікування методом трансплантації органів строком не менше як 6 місяців на період дії воєнного стану. Згідно постанови Кабінету Міністрів України №978 «Про внесення змін до Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» усі керівники структурних підрозділів з питань охорони здоров'я обласних,

Київської міської державних адміністрацій мають надати допомогу пацієнтам:

- незалежно від їхнього місця проживання та реєстрації;
- незалежно від того, чи звертались пацієнти раніше та чи входила зазначена інформація про потребу в заявку щодо державних закупівель.

Також зазначається, що отримати імуносупресивні ліки можуть внутрішньо переміщені пацієнти. При собі необхідно мати документ, що посвідчує факт внутрішнього переміщення та особистого підпису про одержання імуносупресивних лікарських засобів строком не менше як 6 місяців [2].

Отже, сфера трансплантології в умовах воєнного стану зазнає змін. Зокрема на території ведення бойових дій та окупованих територіях лікарі припиняють свою діяльність у зазначеній сфері. Проте на підконтрольній Україні території збільшують кількість здійснення трансплантації органів людини. Таким чином у 2022 року було збільшено кількість здійснення трансплантації у порівнянні з 2021 роком. Також збільшується фінансування держави у зазначену сферу, оскільки наразі потреби у трансплантації органів збільшується.

Література:

1. Гендиректор Українського центру трансплант-координації: військові та цивільні, чия смерть пов'язана з війною, не стають донорами. URL: <https://interfax.com.ua/news/interview/879725.html> (дата звернення: 07.02.2023)

2. Про внесення змін до Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану: постанова КМУ від 27 серпня 2022 року №978. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/978-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 06.02.2023)

3. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України від 17 травня 2018 року № 2427-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19#Text> (дата звернення: 12.02.2023).

4. Трансплантологія: реалії та перспективи у рамках української медицини. URL: <https://health-ua.com/article/63757-transplantologiya-real-taperspektivi-uramkah-ukransko-meditcini> (дата звернення: 05.02.2023)

5. У 2022 році українські лікарі провели 384 трансплантації органів. URL: <https://medplatforma.com.ua/news/60777-u-2022-rotsi-ukrainski-likari-proveli-384-transplantatsii-organiv-moz> (дата звернення: 07.02.2023)

*Горбачьова Д.,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
2 курсу ННІ №1 НАВС*

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ СФЕРИ ПОСЛУГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Збройна агресія Російської Федерації проти України призвела до кризи вітчизняної економіки. Найбільші світові фінансові організації прогнозують економіці України значне скорочення, численні підприємства вимушено закриваються або переміщуються через військові дії. Однак навіть в подібних критично важких умовах стабільне функціонування бізнесу є необхідним для забезпечення виживання України та створення передумов для її післявоєнної відбудови. Одним із шляхів збереження та підтримки діяльності українських підприємств в умовах війни є масовий перехід «на цифру», тобто діджиталізація [1].

Діджиталізація сфери послуг - це процес використання цифрових технологій для покращення якості та ефективності надання різних послуг, таких як фінансові, медичні, транспортні, освітні та інші.

Діджиталізація сфери послуг може призвести до більшої доступності та зручності для клієнтів, а також до зниження витрат та покращення ефективності для компаній, які надають послуги.

Наприклад, в сфері фінансів, діджиталізація дозволяє клієнтам здійснювати онлайн-операції з банківським рахунком, переказувати гроші, відкривати депозити та інвестиційні рахунки, що знижує час та витрати на візити до банку та паперову документацію.

У медичній сфері, діджиталізація може включати телемедицину, дистанційне надання консультацій та моніторинг стану пацієнтів, що забезпечує швидший та більш доступний доступ до медичної допомоги.

Також діджиталізація сфери послуг може включати використання розумних технологій для автоматизації процесів, таких як доставка товарів та послуг, бронювання транспорту та готелів, а також маркетинг та рекламу послуг.

В 2020 році було запущено портал «Дія» - мобільний додаток та портал, що надає доступ до цифрових документів, а також дозволяє користувачам отримати публічні послуги в електронному форматі. В межах «Дії» громадяни можуть отримати необхідні довідки та витяги; оформити допомогу, пільги та пенсії; зареєструвати рухоме та нерухоме майно; отримати COVID-сертифікат тощо.

З початком війни функціонал додатку ще більше розширився. Зокрема, до порталу «Дія» додалась функція фіксації пошкодженого майна та оформлення відшкодування збитків, а також можливість подання декларації про провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану (єДекларація). В додатку також тепер доступні послуги

купівлі військових облігацій та подання заявки на оформлення гранту на розвиток бізнесу. В березні в додатку «Дія» було створено тимчасовий цифровий документ на термін дії воєнного стану – «Документ, в якому містяться паспортні дані та реєстраційний номер облікової картки платника податків.

Діджиталізація державних послуг дозволяє забезпечити більшість потреб громадян та бізнесу в даному виді послуг навіть в військових умовах, а також значно спростити проходження бюрократичних процедур.[1]

Крім того, діджиталізація може допомогти підвищити ефективність роботи державних структур, що має важливе значення в умовах воєнного стану. Наприклад, використання електронних систем для обробки документів може допомогти зменшити навантаження на державні служби та прискорити процеси прийняття рішень.

Також, діджиталізація може бути корисною для забезпечення мобільності та безпеки населення в умовах воєнного стану. Наприклад, за допомогою додатків для мобільних пристроїв, люди можуть отримувати оперативну інформацію про безпеку в регіоні та можуть швидко дізнатися про небезпеку в районі свого перебування.

Нарешті, діджиталізація може допомогти забезпечити належний рівень культурних та розважальних послуг для населення в умовах воєнного стану. Наприклад, за допомогою онлайн-ресурсів, люди можуть забезпечити доступ до культурних подій, які були б недоступні в інших умовах.

Отже, діджиталізація може мати важливе значення для забезпечення належного рівня послуг та безпеки населення в умовах воєнного стану. Такі діджитал-послуги як відвідування онлайн-концертів, обробка документів в онлайн-режимі, надання деяких послуг, зокрема відшкодування збитків за пошкоджене нерухоме майно внаслідок військової агресії РФ проти України.

Портал «Дія» є одним із найуспішніших діджитал-проектів з надання адміністративних послуг в Україні та поза її межами. Мільйони вимушено переміщених українців за допомогою «Дії» змогли отримати статус ВПО (не звертаючись до ЦНАПів, а тобто у більш зручний спосіб – «не виходячи з дому»), та отримати матеріальне забезпечення від держави.

Проте, важливо забезпечити належний рівень кібербезпеки та захисту особистої інформації, щоб уникнути можливих кібератак на дані користувачів і зберегти довіру громадськості до технологій.

Література:

1. Муленко В. Діджиталізація сфери послуг України під час військового стану / В. Муленко // Тези доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції учених та студентів „Цифрова економіка як фактор інновацій та сталого розвитку суспільства“, 6-7 грудня 2022 року. — Т. : ТНТУ, 2022. — С. 13–14. — (Теоретичні та прикладні аспекти розвитку цифрової економіки).

Гриценко А.Р.,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра

2 курсу ННІ №1 НАВС,

Бухтіярова І.Г.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування НАВС

ПІДСТАВИ ПЕРЕБУВАННЯ ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Іноземці за своїм правовим статусом неістотно відрізняються від осіб без громадянства. Обсяг прав та

обов'язків цих суб'єктів вужчий, ніж у громадян України, але за загальним правилом вони користуються тими самими правами і на них покладаються ті самі обов'язки, що й на громадян України. Відмінності пов'язані з відсутністю громадянства у цієї категорії осіб, яке є найважливішим компонентом адміністративно-правового статусу особи. Правосуб'єктність іноземців виникає з моменту прибуття в Україну і завершується з часу залишення її території.

Нормативно-правовим актом, який в основному визначає статус іноземців в Україні, тобто закріплює основні права, свободи та обов'язки іноземних громадян і осіб без громадянства, які перебувають в Україні, а також встановлює порядок їх в'їзду в Україну та виїзду з України, є Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22 вересня 2011 р. Відповідно до нього іноземець - це особа, яка не перебуває у громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав, а особа без громадянства - це особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином. Для іноземців та осіб без громадянства обов'язковими є норми Конституції та інших законів України, загальнообов'язкові правила, що стосуються охорони природи, санітарії, пожежної безпеки, громадського порядку, користування транспортними засобами, в'їзду та виїзду. Разом з тим ці особи не користуються частиною прав та обов'язків, що становлять групу виключних прав та обов'язків громадян України (виборче право, право мати паспорт громадянина України та ін.) [1].

Іноземці та особи без громадянства є рівними перед законом незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової та національної приналежності, статі, мови, ставлення до релігії, роду і характеру занять, інших обставин. Якщо іноземною державою встановлено обмеження щодо реалізації прав і свобод громадянами України, Кабінет

Міністрів України може прийняти рішення про встановлення відповідного порядку реалізації прав і свобод громадянами цієї держави на території України.

Слід зазначити, що однією з особливостей правового становища іноземних громадян в Україні є те, що вони перебувають немовби в «подвійному підпорядкуванні» – дії законів країни перебування і дії законів держави свого громадянства. Зв'язок іноземного громадянина з країною свого громадянства постійний і стійкіший, ніж зв'язок із країною перебування. Він, наприклад, зберігає виборчі права і несе військовий обов'язок за законами держави свого громадянства, відповідає за зрадницькі дії, вчинені за кордоном, може бути відкликаний своєю державою у будь-який час. Цей зв'язок, не переривається його перебуванням в іншій державі. Іноземний громадянин залишається підлеглим владі своєї держави і зобов'язаний коритися їй. Зв'язок іноземного громадянина з державою перебування має тимчасовий характер. Він може бути в будь-який час розірваний за бажанням самого іноземного громадянина чи з волі держави перебування [2].

Реалізація іноземцями та особами без громадянства своїх прав і свобод не повинна завдавати шкоди національним інтересам України, правам, свободам і законним інтересам її громадян та інших осіб, які проживають в Україні.

Звідси випливає, що на території України не вважається іноземним громадянином біпатрид (особа, яка має громадянство України та іншої держави). Особами без громадянства визнаються особи, які не належать до громадянства будь-якої держави. Отже, в Україні поняття «іноземці» охоплює поняття «іноземні громадяни» та «особи без громадянства». Це означає, що у сфері цивільно-правових, шлюбно-сімейних, трудових відносин вказані особи мають майже однакові права та обов'язки. Іноземці та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають в Україні, мають право у встановленому порядку приїжджати та

залишати територію України, крім випадків, встановлених законом.

Зокрема, в'їзд до України іноземцю або особі без громадянства не дозволяється: особам, засудженим до позбавлення волі на строк більше одного року за вчинення діяння, що відповідно до законів України визнається злочином, якщо судимість не погашена і не знята у встановленому законом порядку; особам, які вчинили злочин проти миру, воєнний злочин або злочин проти людяності та людства, як їх визначено в міжнародному праві, або розшукуються у зв'язку із вчиненням діяння, що відповідно до законів України визнається тяжким злочином, або їм повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, досудове розслідування якого не закінчено; особам, хворим на хронічний алкоголізм, токсикоманію, наркоманію або інфекційні захворювання, перелік яких визначено центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я; особам, які в заявах про надання дозволу на імміграцію зазначили свідомо неправдиві відомості чи подали підроблені документи; особам, яким на підставі закону заборонено в'їзд на територію України; в інших випадках, передбачених законами України [4].

Рішення про заборону в'їзду до України приймається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції, Службою безпеки України або органом охорони державного кордону.

Виїзд з України іноземцю або особі без громадянства не дозволяється, якщо: він є підозрюваним, обвинуваченим у вчиненні на території України злочину чи підсудним за вчинення злочину на території України, у разі якщо до таких осіб відповідно до закону прийнято рішення щодо заборони виїзду за межі України; його засуджено за вчинення злочину до відбування покарання або звільнення від покарання; його

виїзд суперечить інтересам забезпечення національної безпеки України - до припинення обставин, що перешкоджають виїзду [1; 3].

Виїзд з України іноземця або особи без громадянства може бути за рішенням суду тимчасово відкладено до виконання ним майнових зобов'язань перед фізичними та юридичними особами в Україні, якщо інше не передбачено міжнародними договорами України. Іноземець або особа без громадянства можуть бути примусово повернуті до країни походження або третьої країни, якщо їх дії порушують законодавство про правовий статус іноземців та осіб без громадянства або суперечать інтересам забезпечення національної безпеки України чи охорони громадського порядку, або якщо це необхідно для охорони здоров'я, захисту прав і законних інтересів громадян України за рішенням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції, органу Служби безпеки України або органу охорони державного кордону (стосовно іноземців та осіб без громадянства, які затримані ними у межах контрольованих прикордонних районів під час спроби або після незаконного перетинання державного кордону України), з подальшим повідомленням протягом 24 годин прокурору про підстави прийняття такого рішення. У рішенні про примусове повернення зазначається строк, протягом якого іноземець або особа без громадянства повинні виїхати з України. Зазначений строк не повинен перевищувати 30 днів із дня прийняття рішення.

Примусове повернення не застосовується до іноземців та осіб без громадянства, які не досягли 18-річного віку, до іноземців та осіб без громадянства, на яких поширюється дія Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» [3; 5].

Підстави для перебування іноземців та осіб без громадянства на території України: іноземці та особи без

громадянства можуть відповідно до Закону України «Про імміграцію» іммігрувати в Україну на постійне проживання; іноземці та особи без громадянства, яких визнано біженцями в Україні або яким надано притулок в Україні, вважаються такими, які постійно проживають на території України з моменту визнання біженцем в Україні або надання притулку в Україні. Постійне проживання на території України біженців підтверджується посвідченням біженця; іноземці та особи без громадянства, яких визнано особами, що потребують додаткового захисту, або яким надано тимчасовий захист в Україні, вважаються такими, які на законних підставах тимчасово проживають на території України на період дії обставин, за наявності яких додатковий чи тимчасовий захист було надано. Тимчасове проживання на території України таких іноземців та осіб без громадянства підтверджується посвідченням особи, яка потребує додаткового захисту в Україні, або посвідченням особи, якій надано тимчасовий захист в Україні; іноземці та особи без громадянства, які відповідно до закону прибули в Україну для працевлаштування або укладення гіг-контракту або під час перебування на законних підставах на території України у випадку, передбаченому частиною тринадцятою цієї статті, отримали дозвіл на застосування праці іноземців та осіб без громадянства в Україні та посвідку на тимчасове проживання, вважаються такими, які на законних підставах перебувають на території України на період роботи в Україні; іноземці та особи без громадянства, які прибули в Україну для участі у реалізації проектів міжнародної технічної допомоги, зареєстрованих у встановленому порядку, та отримали посвідку на тимчасове проживання, вважаються такими, які на законних підставах перебувають на території України на період роботи в Україні; іноземці та особи без громадянства, які прибули в Україну з метою проповідування релігійних віровчень, виконання релігійних обрядів чи іншої канонічної

діяльності за запрошенням релігійних організацій та погодженням з державним органом, який здійснив реєстрацію відповідної релігійної організації, та отримали посвідку на тимчасове проживання, вважаються такими, які на законних підставах перебувають на території України на період діяльності в Україні; іноземці та особи без громадянства, які прибули в Україну для участі у діяльності філій, відділень, представництв та інших структурних осередків громадських (неурядових) організацій іноземних держав, зареєстрованих у встановленому порядку, та отримали посвідку на тимчасове проживання, вважаються такими, які на законних підставах перебувають на території України на період діяльності в Україні; іноземці та особи без громадянства, які прибули в Україну для роботи у представництвах іноземних суб'єктів господарювання в Україні, зареєстрованих у встановленому порядку, та отримали посвідку на тимчасове проживання, вважаються такими, які на законних підставах перебувають на території України на період роботи в Україні; іноземці та особи без громадянства, які прибули в Україну для роботи у філіях або представництвах іноземних банків, зареєстрованих у встановленому порядку, та отримали посвідку на тимчасове проживання, вважаються такими, які на законних підставах перебувають на території України на період роботи в Україні; іноземці та особи без громадянства, які прибули в Україну для провадження культурної, наукової, освітньої діяльності на підставах і в порядку, встановлених міжнародними договорами України або спеціальними програмами, а також іноземці та особи без громадянства, які прибули в Україну з метою участі в міжнародних та регіональних волонтерських програмах чи участі в діяльності [1; 5].

Проаналізувавши вищевикладене можемо зробити висновки, що правовий статус іноземців та осіб без громадянства визначається Конституцією України, Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без

громадянства», іншими законами України, а також міжнародними договорами України. Чинне законодавство України відкриває можливості для легалізації іноземців в Україні, надаючи їм безперешкодне право на проживання в Україні протягом дії посвідки на тимчасове проживання в Україні, що дозволить реалізувати свої цілі. Легалізація дає можливість іноземцям користуватися практично тими ж правами і свободами, а також нести такі самі обов'язки, як і громадяни України, - за винятками, передбаченими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України. Є винятки, коли юрисдикція України не поширюється на іноземців, це той випадок, якщо вони мають відповідно до міжнародних договорів дипломатичні або консульські привілеї та імунітети, їх наявність означає: недоторканність особи, недоторканність житла, імунітет від юрисдикції, фіскальний імунітет, митні привілеї тощо. Отже, іноземці зобов'язані неухильно додержуватися Конституції та законів України, інших нормативно-правових актів, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей, інтереси суспільства та держави.

Література:

1. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text> (дата звернення 09.02.2023 р.)
2. Кривошеєнко Ю.Е., Рудой К.М. Адміністративно-правовий статус іноземців та осіб без громадянства. Проблемні питання правоохоронної та правозахисної діяльності в контексті євроінтеграційних тенденцій : матеріали міжнародної курсантсько-студентської наук.-практ. конф.,(м. Одеса, 05 квітня 2019 р.). / редкол. В. П. Маковій, та ін. Одеса: ОДУВС, 2019. С. 167 – 170.

3. Бухтіярова І.Г. Адміністративна відповідальність іноземців та осіб без громадянства в Україні: теоретико-правовий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 271-274.

4. Про імміграцію: Закон України від 07.06.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2491-14#Text> (дата звернення 17.01.2023 р.)

5. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08.07.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3671-17> (дата звернення 12.02.2023 р.)

Груздєв О.С.,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра

2 курсу ННІ №1 НАВС,

Бухтіярова І.Г.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування НАВС

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ОБЛАСНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ ПІД ЧАС ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Органи державної влади відповідають за найрізноманітніші сфери державного управління, які стосуються економічної, суспільної, безпекової та інших складових. Але в часи війни, коли в країні панує хаос та невідомо що буде завтра, подальше регулювання та впровадження державної політики у вищезазначених сферах стає вкрай складним та чутливим процесом.

Забезпечення роботи державних органів в ефективному режимі є важливим для добробуту суспільства. Але в умовах

війни виконання владними структурами функцій в межах своєї компетенції стає ще необхіднішим, бо саме від їхньої роботи залежить майбутнє держави, оскільки вони забезпечують належне функціонування всієї системи, що в свою чергу означає, що вона буде здатна, як протистояти будь-якій загрози, так і подолати кризу [1, с.1].

Важливим для держави на той час було утворення військових адміністрацій, що сприяло нормалізації у сфері виконання державою своїх функцій на місцях. По суті, військові адміністрації – це тимчасові державні органи, діяльність яких спрямована на забезпечення дії Конституції та законів України, забезпечення разом із військовим командуванням здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян [2].

Основними завданнями військових адміністрацій є: підготовка місцевості до оборони, забезпечення громадського порядку та безпеки цивільного населення, здійснення контролю правового режиму воєнного стану та забезпечення життєдіяльності населених пунктів віднесених до відання певної військової адміністрації [3].

З практичної точки зору військові адміністрації надзвичайно важливі для мешканців відповідних територій, оскільки уповноважені приймати рішення, від яких залежить життя людей: щодо евакуації, запровадження комендантської години та багато іншого.

Доречним буде згадати про очільників військових адміністрацій, оскільки без них, робота таких специфічних органів влади неможлива.

Начальник військової адміністрації представляє обласну державну адміністрацію у відносинах з іншими державними органами та органами місцевого самоврядування, політичними партіями, громадськими й релігійними організаціями,

підприємствами, установами та організаціями, громадянами й іншими особами як в Україні, так і за її межами. Постійно інформує населення про стан виконання повноважень, покладених на обласну державну адміністрацію. Організовує роботу обласної державної адміністрації, визначає її структуру, утворює, реорганізовує, ліквідує структурні підрозділи обласної державної адміністрації та її апарату, затверджує в установленому порядку штатний розпис апарату, визначає у межах виділених асигнувань граничну чисельність, фонд оплати праці працівників структурних підрозділів обласної державної адміністрації. Призначає на посади та звільняє з посад першого заступника, заступників Голови обласної державної адміністрації у визначеному законодавством порядку. Погоджує у встановленому порядку призначення на посади та звільнення з посад керівників не підпорядкованих підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління органів виконавчої влади вищого рівня, крім керівників установ, підприємств і організацій Збройних Сил та інших військових формувань України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції. А головне: здійснює заходи, пов'язані з питаннями територіальної оборони, мобілізаційної підготовки та оборонної роботи на території області [4].

Виходячи з вищевикладеного, ми можемо зробити висновок, що голова військової адміністрації є вкрай важливою службовою особою, оскільки він виконує велику кількість функцій і без нього робота військової адміністрації буде паралізована.

Також, нам слід звернути увагу на процес утворення військових адміністрацій та призначення їхніх голів.

Як згадувалось вище, військові адміністрації – це тимчасові державні органи, які формуються указом Президента України та діють на визначеній главою держави території України, як тимчасовий вимушений захід з

елементами військової організації управління для забезпечення безпеки та нормалізації життєдіяльності населення.

24 лютого 2022 р. Указом Президента України № 68/2022 на всій території України утворено 25 обласних військових адміністрацій. Обласні, Київська міська державні адміністрації набули статусу відповідних військових адміністрацій, а голови цих державних адміністрацій — посади начальників військових адміністрацій [5].

Також, начальника військової адміністрації може призначати та звільняти Президент України за поданням Генерального штабу або за пропозицією обласної ради, якщо таке призначення стосується населеного пункту, який знаходиться на території відповідної області [6].

Отже, як ми визначили, військові адміністрації як органи державної влади є вкрай необхідними для забезпечення безпеки цивільного населення, підтримки громадського порядку та унеможливлення повалення конституційного ладу.

Література:

1. Чурсанова Л. П. Ефективність державного управління: статичний метод. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. Вип. 4. 2013. УДК 35.076 сторінка 1.
2. Військові адміністрації та військово-цивільні адміністрації України: що в них спільного та відмінного в умовах воєнного стану? URL: <https://law.chnu.edu.ua/viiskovi-administratsii-ta-viiskovo-tsyvilni-administratsii/>
3. Військова адміністрація Києва. URL:https://kyivcity.gov.ua/bezpeka_ta_pravoporiadok/kivska_miska_viyskovo-tsyvilna_administratsiya_959569/viyskova_administratsiya_kiyeva/
4. Хто важливіший: військова адміністрація чи місцева рада? URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/hto-vazhlivishiy-viyskova-administraciya-chi-misceva-rada.html>

5. Про утворення військових адміністрацій. Указ Президента України № 68/2022 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/682022-41405>

6. Про правовий режим воєнного стану: Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

*Гуз К.Ю.,
ад'юнкт кафедри публічного управління та
адміністрування НАВС*

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ В УКРАЇНІ

Державна політика України в галузі охорони здоров'я та сфері надання медичної допомоги і реабілітації – це комплекс прийнятих загальнодержавних рішень чи взятих зобов'язань щодо збереження та зміцнення фізичного і психічного здоров'я та соціального благополуччя населення держави як найважливішої складової її національного багатства шляхом реалізації сукупності політичних, організаційних, економічних, правових, соціальних, культурних, наукових та медичних заходів з метою збереження генофонду української нації, її гуманітарного потенціалу та врахування вимог нинішнього і майбутніх поколінь в інтересах як конкретної людини (особистості), так і суспільства в цілому [1, с. 261].

Основи державної політики у сфері охорони здоров'я викладено в низці нормативно-правових актів та програмних документів, визначальними з яких є: Конституція України; Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я»; Концепція розвитку охорони здоров'я населення України, затверджена Указом Президента України від 7 грудня

2000 р. № 1313; Укази Президента України; Постанови Кабінету Міністрів України:

Державну політику України стосовно сфери надання медичної допомоги впроваджує Міністерство охорони здоров'я України, як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

Міністерство охорони здоров'я України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я, формуванні державної політики у сферах санітарного та епідемічного благополуччя населення, створення, виробництва, контролю якості та реалізації лікарських засобів, медичних імунобіологічних препаратів і медичних виробів, протидії ВІЛ-інфекції / СНІДу та іншим соціально небезпечним захворюванням.

У своїй діяльності Міністерство охорони здоров'я України керується Конституцією та законами України, дорученнями Президента, постановами Кабінету Міністрів та іншими законодавчими актами України.

Діяльність Міністерства охорони здоров'я України спрямована на розробку та реалізацію стратегічних цілей та пріоритетів держави, передусім таких, як: оптимізація медичного обслуговування, головною метою якої є покращення здоров'я населення, забезпечення рівного й справедливого доступу усіх громадян до медичних послуг належної якості; підвищення якості та доступності медичної допомоги дітям і матерям із впровадженням новітніх технологій; створення сприятливого регуляторного середовища для підприємництва та безпеки здоров'я громадян; удосконалення кадрової політики та інноваційний розвиток медичної науки; зниження рівня захворюваності та смертності населення від усіх хвороб, забезпечення профілактичного

спрямування охорони здоров'я та пропагування здорового способу життя [2, с. 219].

Довгострокові пріоритети Міністерство охорони здоров'я України стосуються: досягнення стабільного й повноцінного фінансового забезпечення галузі; підвищення ефективності та якості надання медичних послуг шляхом їх стандартизації; створення єдиного медичного простору.

Вітчизняні дослідники стверджують, що для розробки та запровадження ефективної державної політики реформування галузі охорони здоров'я необхідно пройти три наступні стадії: прийняття політичних та управлінських рішень, їх реалізації й оцінки результатів реформ. Зарубіжні автори акцентують увагу на необхідності виконання трьох груп заходів щодо успішної реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я: лібералізація попиту на медичні послуги шляхом розширення можливостей споживчого вибору і зміни ролі держави, споживачів, медичних закладів і лікарів, які взаємодіють і стають більш активними партнерами у сфері охорони здоров'я; диверсифікація пропозицій медичних послуг методом створення нового сприятливого середовища для недержавної та приватної діяльності шляхом перерозподілу власності, виробництва й фінансування охорони здоров'я; удосконалення стимулів для медичних закладів і медичних працівників за економію витрат і підвищення якості медичних послуг на новому конкурентному ринку [3, с. 318].

В основу нової сучасної парадигми державної політики України у сфері охорони здоров'я та надання медичних послуг має бути покладено розуміння того, що здоров'я людини – соціально-економічна цінність, а здійснення скоординованих дій, спрямованих на покращення здоров'я нації, – стратегічний пріоритет держави. Тобто здоров'я кожної людини є невід'ємною складовою людського благополуччя, а здоров'я населення в цілому є запорукою успішного розвитку

суспільства, економічного зростання, соціальної захищеності та політичної стабільності.

Перспективний розвиток галузі охорони здоров'я та сфери надання медичної допомоги та реабілітації в Україні скеровується за наступними напрямками [4, с. 31]:

1. Покращення здоров'я та зниження первинної інвалідизації населення, загальної смертності та смертності населення в працездатному віці завдяки: раціональному використанню ресурсів галузі; солідарному принципу фінансування; підвищенню якості та ефективності медичної допомоги.

2. Зниження потреби у медичній допомозі завдяки: профілактиці та ранньому виявленню захворювань, контролю за перебігом захворювань та попередженню їх несприятливих наслідків; формуванню системи громадського здоров'я, залученню та мотивації населення до здорового способу життя; запровадженню заходів з реабілітації, організації спеціальних заходів з медичного забезпечення за окремими класами хвороб та нозологічними формами.

3. Здійснення реформування системи медичного обслуговування та реабілітації населення відповідно до Національної стратегії реформування системи охорони здоров'я в Україні. Основними стратегічними цілями згідно даної стратегії визначають: реформування системи медичного обслуговування та реабілітації; підвищення якості та доступності медичної допомоги дітям та матерям із впровадженням новітніх технологій; зниження рівня захворюваності та смертності населення від усіх хвороб, забезпечення профілактичного спрямування охорони здоров'я та пропагування здорового способу життя; створення сприятливого регуляторного середовища для підприємництва та безпеки здоров'я громадян; удосконалення кадрової політики та інноваційний розвиток медичної науки [5, 6].

Отже, з усього вищевикладеного можна зробити висновок, що здоров'я кожної людини є невід'ємною складовою людського благополуччя, а здоров'я населення в цілому є запорукою успішного розвитку суспільства, економічного зростання, соціальної захищеності та політичної стабільності.

Література:

1. Адміністративне право: Підручник. За заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. Хврков. Право. 2010. 624 с.
2. Аналіз та перспективи розвитку сімейної медицини Львівщиню. Я. М. Кашуба, В. Й. Кімакович, М. С. Паєнок та ін. Львів, 2010. 48 с.
3. Стрельченко О.Г., Бухтіярова І.Г., Бухтіяров О.А. Доктринальна характеристика суб'єктів публічної адміністрації: сучасний вимір у рамках європеїзації суспільства. Правова позиція (правонаступник наукового журналу «Вісник Академії митної служби України. Серія: «Право»). 2022. Випуск 2 (35). С. 22-26.
4. Лисенко Г. І. Розвиток первинної медико-санітарної допомоги на засадах загальної лікарської практики сімейної медицини в Україні. Г. І. Лисенко, Г. О. Слабкий, С. О. Закревська. Сімейна медицина. 2013. № 2. С. 18–21.
5. Линник С. Стратегія ВООЗ «Здоров'я – 2020» як засіб прискорення прогресу в досягненні максимального потенціалу у сфері охорони здоров'я населення. С. Линник. Публічне управління: теорія та практика. 2013. № 1 (13). С. 191–195.
6. Стрельченко О.Г., Бухтіярова І.Г. Особливості адміністративно-правового регулювання поведінки із медичними відходами. Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. 2021. Вип.2 (94). С. 156-170.

*Джаман А.,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра ННІ № 3
НАВС,
Мостепанюк Л.О.,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
кримінального права НАВС*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ В УКРАЇНІ НА ТЛІ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Головними складовими механізму держави, що спрямовані на реалізацію оборонної функції, є Збройні Сили України та інші утворені відповідно до законів України військові формування. Саме на них згідно з ч. 2 та ч. 3 ст. 17 Основного Закону України покладаються завдання пов'язані із реалізацією оборонної функції держави, захист її суверенітету та територіальної цілісності, а також недоторканність державних кордонів. Також, забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом [1]. Сюди ж, слід віднести сили Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України та органи Національної поліції України, які виконують функції, що відповідають передусім сутності оборонної функції.

Основним Законом, що встановлює засади оборони України, а також повноваження органів державної влади, основні функції та завдання органів військового управління, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, обов'язки підприємств, установ, організацій, посадових осіб, права та обов'язки громадян України у сфері оборони, є Закон України «Про оборону України» від 6 грудня 1991 р. Ст. 2 Закону чітко вказує на те, що оборона України

базується на повній готовності та здатності, перш за все, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, єдиної системи цивільного захисту єдиної системи цивільного захисту, національної економіки до переведення, за необхідності, з мирного на воєнний стан та відсічі збройній агресії, ліквідації збройного конфлікту, а також готовності населення і території держави до оборони [2].

Коли наша держава зіткнулася із збройною агресією РФ, система національної безпеки України відразу ж показала свою слабкість перш за все, у воєнній сфері. Відомим залишається факт фіксації випадків діяльності на території України проросійських незаконних воєнізованих формувань, диверсійних і терористичних груп. Причиною цього став недостатній загальний рівень боєздатності Збройних Сил України, а також їхнє незадовільне матеріальне забезпечення та фінансування. На черзі, сфера державної безпеки – сюди воєнні аналітики відносять розвідувально-підривною діяльність спеціальних служб РФ, посягання на державний суверенітет і територіальну цілісність України зі сторони країни агресора.

Слід зазначити, що на сектор безпеки і оборони України покладаються завдання пов'язані із реалізацією оборонної функції держави. Разом із тим, саме Збройні Сили України, Національна гвардія України, Державна прикордонна служба України та правоохоронні органи України виконують функції, що відповідають передусім сутності оборонної функції. Що ж стосується питань у сфері безпеки державного кордону, то вражаючим став факт відсутності демаркації державного кордону України з Російською Федерацією, Республікою Білорусь та Республікою Молдова. Недостатнє облаштування державного кордону України та врегулювання правових засад забезпечення його режиму і недостатній рівень контролю та охорони державного кордону України також стало проблемою, яка потребує негайного вирішення.

Зазначмо про ключові загрози у внутрішньополітичній сфері де, на жаль, має місце сепаратизм лиш в окремих регіонах України (східні та південні області), порушення політичних прав та свобод громадян України, зокрема у формі фальсифікації результатів виборів, втрата Україною суверенітету над автономною республікою Крим і окремими районами Донецької і Луганської областей. У зовнішньополітичній сфері – територіальні претензії до України зі сторони РФ та анексія півострова Крим тощо. Тому, для того, щоб виокремити певні особливості організації оборони в Україні під час ведення бойових дій із армією РФ, в першу чергу, необхідно визначити й проаналізувати причини, які зумовили деяке «послаблення» у сфері національної безпеки і оборони України [3].

На разі, держава здійснила величезну роботу над вирішенням раніше «болючих» питань у вищезазначених сферах, які стосуються системи забезпечення національної безпеки України. До цього часу було проведено низку реформ, для покращення обороноздатності країни, відповідно покращилося фінансування й матеріально-технічне забезпечення Збройних Сил України, помітно підвищилася національна свідомість й обізнаність населення та багато інших змін, які значно покращили й підвищили статус державної політики у сфері національної безпеки і оборони України.

Отже, метою державної політики у сфері оборони є забезпечення захисту життя, здоров'я і майна громадян України, іноземців та осіб без громадянства, створення умов для реалізації юридичними особами своїх інтересів і належного функціонування, захисту території України, цілісності кордонів, суверенності, а також здійснення заходів щодо обороноздатності в державі.

Література:

1. Александров В. М. Сектор безпеки і оборони України в механізмі реалізації оборонної функції держави. Часопис Київського університету права 2020/4. 2020. С. 78-82. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/545-Article%20Text-1044-1-10-20211102.pdf>
2. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 р. № 1932-ХІІ: станом на 1 січня 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>
3. Інтернет-ресурс. URL: <https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2018/02/Analiz-polityky-NB-pravl-final.pdf>

Дудко А.Г.,

*ад'юнкт кафедри публічного управління та адміністрування НАВС,
старший інспектор відділу кадрового забезпечення
Шевченківського управління поліції ГУ НП України у м.
Києві*

ПОНЯТТЯ ТА ЕЛЕМЕНТИ ПСИХОЛОГІЧНОГО НАСИЛЬСТВА (МОБІНГУ)

Сьогодні соціально-економічні тенденції розвитку суспільства невід'ємно пов'язані з реформуванням чинного законодавства та впровадженням цивілізованих підходів до регулювання відносин у сфері праці. Проте значне економічне відставання України від розвинених європейських країн гальмує процес удосконалення чинного законодавства й укріплення правових засад та інструментарію захисту працівників від мобінгу.

О. Качмар досліджуючи явище «мобінгу» визначає його спрямованість: горизонтальну – «це моральне переслідування

на рівні однієї професійної групи або одного структурного підрозділу» та вертикальну – «являє собою моральне переслідування по вертикалі управління персоналом». Окрім цього автор виділяє й види «мобінгу»: свідомі (умисні) та несвідомі (стихійні) [3, с. 58].

Л. Щетініна, С. Рудакова, К. Дробинська під «мобінгом» розуміють «форму психологічного насильства, яка полягає в тривалому та систематичному цькуванні працівника в колективі, сексуальному домаганні, психологічному тиску» [8, с. 319].

Тобто, вищезазначені науковці під «мобінгом» розуміють форму психологічного насильства у робочому колективі.

Аналізуючи вищезазначені дефініції дослідників, можна зробити висновок, що «мобінгу» як і «булінгу» притаманна певна структура, форми та ознаки. Головною відмінністю цих двох понять є сфера дії протиправного діяння: для мобінгу - осередком є трудовий колектив, для булінгу – освітнє середовище.

Оскільки мета мобінгу – довести жертву до відчаю, відрізавши шляхи до порозуміння, позаяк час виключно для того, щоб перемогло право сильного – вузький егоїстичний інтерес, детермінований невід’ємною від природи людини мотивацією вижити за будь-яких обставин, перемогти в боротьбі з конкурентами за ресурси, а ще краще – жити з гарантією (максимум). Саме «егоїстичному гену» завдячує людина, прагнучи до досягнень, розбудови кар’єри, плануючи бюджет і піклуючись про статки [1].

Причини виникнення мобінгу як явища (на рівні колективу) полягають у розподілі статусів у колективі; примітивних реакціях у спілкуванні; в успадкованому інстинкті; вікових особливостях розвитку; загальній культурі й моральності тощо. Статус – це властивість особистості як елемента соціальної групи займати певну просторову позицію в ній, тобто певним чином співвідноситися з іншими

елементами. Розподіл статусів у колективі переважно зумовлює «природний відбір». Людина, в якій більша кількість переваг, що цінуються в соціальній групі, буде мати ієрархічно вищий статус. Той, у кого найбільше таких якостей, – лідер, найменше – відторгнутий. Усі люди різні й мають різні набори переваг, і тому неможливе існування групи без своєї ієрархії. Із цього випливає, що особистість у різних групах може мати різні статуси. Припустимо, що в одній групі людина не сприймається і є відторгнутою, але в групі, де розподіл відбувається за іншими цінностями або й навіть за такими самими цінностями, але ця особистість має перевагу, вона може стати лідером.

Основні елементи вияву мобінгу:

- посягання на соціальні стосунки, а саме: припинення спілкування, заборона розмовляти із собою (тобто суб'єкт мобінгу забороняє об'єкту звертатися до нього);
- переміщення робочого місця в окрему кімнату, подалі від колег;
- ставлення до суб'єкта як до «порожнього місця», заборона колегам розмовляти із суб'єктом, його бойкот;
- посягання на соціальний авторитет, тобто негативне оцінювання, насміхання чи поширення пліток;
- підозри в психічних розладах, натяки на необхідність психіатричного обстеження;
- насміхання над фізичними вадами, особистим життям;
- напади на політичні або релігійні переконання;
- насміхання над національністю;
- доручення робіт, які принижують почуття власної гідності;
- несправедливе й образливе оцінювання роботи;
- карикатурне копіювання ходи, голосу чи жестів;
- викрикування навздогін непристойностей чи інших образливих висловлювань [6].

У відповідності до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання та протидії мобінгу (цькуванню)» мобінг (цькування) - систематичні (повторювані) тривалі умисні дії або бездіяльність роботодавця, окремих працівників або групи працівників трудового колективу, які спрямовані на приниження честі та гідності працівника, його ділової репутації, у тому числі з метою набуття, зміни або припинення ним трудових прав та обов'язків, що проявляються у формі психологічного та/або економічного тиску, зокрема із застосуванням засобів електронних комунікацій, створення стосовно працівника напруженої, ворожої, образливої атмосфери, у тому числі такої, що змушує його недооцінювати свою професійну придатність.

Аналізуючи поняття та елементи «мобінгу», варто виокремити склад суспільно-небезпечного діяння. Загалом, юридичний склад правопорушення – це сукупність передбачених законом об'єктивних та суб'єктивних ознак діяння, які характеризують його як правопорушення і є підставою залучення суб'єкта правопорушення до юридичної відповідальності. Структура складу правопорушення така: об'єкт правопорушення; об'єктивна сторона правопорушення; суб'єкт правопорушення; суб'єктивна сторона правопорушення.

Так, основним безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 173-5 КУпАП є: честь та гідність працівника, його ділова репутація. Додатковим об'єктом мобінгу як адміністративного правопорушення є: психологічне здоров'я та психологічна, економічна, сексуальна недоторканість особи. З об'єктивної сторони дане правопорушення характеризується: дією або бездіяльністю, певними негативними наслідками, причинним зв'язком між вказаними діяннями та наслідками.

Суть об'єктивної сторони мобінгу сформульовано у ст. 173-5 КУпАП так: «систематичні (повторювані) тривалі умисні дії або бездіяльність роботодавця, окремих працівників або групи працівників трудового колективу, які спрямовані на приниження честі та гідності працівника, його ділової репутації, у тому числі з метою набуття, зміни або припинення ним трудових прав та обов'язків, що проявляються у формі психологічного та/або економічного тиску, зокрема із застосуванням засобів електронних комунікацій, створення стосовно працівника напруженої, ворожої, образливої атмосфери, у тому числі такої, що змушує його недооцінювати свою професійну придатність».

Суб'єктом даного проступку є учасник трудових відносин. Суб'єктивна сторона даного адміністративного правопорушення характеризується прямим умислом, з метою заподіяння психологічного та економічного тиску.

Отже, враховуючи викладене вище, можна стверджувати, що проблема мобінгу є актуальною не тільки для нашого суспільства, а й для країн Європи з розвиненою ринковою економікою. Однак слід наголосити, що запровадження норм Закону стало б гармонійним продовженням політики боротьби з порушеннями права на повагу честі й гідності. До того ж законотворча згода парламентарів мала б посприяти й реалізації євроінтеграційного курсу України, закріпленому віднедавна на конституційному рівні. Адже забезпечення прав і свобод загалом є однією із цінностей, закріплених в установчих актах ЄС, а характерний акцент, сконцентрований на економічній складовій як на рушії європейських інтеграційних процесів, означає, що забезпечення прав учасників трудових правовідносин є пріоритетним і надзвичайно важливим. Україна зробила великий крок назустріч детермінізму мобінгу та боротьбі з ним, шляхом запровадження відповідної правової відповідальності, у тому числі й адміністративної.

Література:

1. Докинз Р. Эгоистичный ген. К. 2013. 512 с.
2. Качмар О. В. Мобінг як різновид психологічного насильства в трудовому колективі. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2016. Вип. 14. С. 58–61. URL : <https://kipt.sumdu.edu.ua/pdf/buling/mobing.pdf>.
3. Корабльова О.О. Вплив мобінгу на формування та соціалізацію особистості. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Znpkhist_2014_2_30.pdf.
4. Корабльова О.О. Причини виникнення мобінгу як соціально-педагогічної проблеми школярів підліткового віку / О.О. Корабльова. URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.
5. Лагутіна І.В. Мобінг на робочому місці : правовий аспект / І.В. Лагутіна. URL : <http://www.apdp.in.ua/v57/18.pdf>.
6. Сердюк О.І., Шипта І.М. Мобінг як деструктивне явище в креативному колективі, що гальмує інноваційний розвиток підприємства. URL : <http://www.khai.edu/csp/nauchportal/Arhiv/GCH/2013/GCH113/pdf/08.pdf>
7. Щетініна Л. В., Рудакова С. Г., Дробинська К. О. Мобінг: сутність та інституційні засади захисту працівників. *Проблеми економіки*. 2018. № 1 (35) С. 315–320. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2018-1_0-pages-315_320.pdf.

*Єдинак О.О.,
магістр 201 н/г спеціальність «Правоохоронна
діяльність» ННІ № 3 НАВС,
Лупало О.А.,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри публічного управління
та адміністрування НАВС*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

На сьогодні в Україні проблеми захисту прав дітей залишаються одними із нині надзвичайно важливих загальнонаціональних пріоритетних завдань. Втілення в життя вказаних пріоритетів обумовлює необхідність створення особливих умов для забезпечення та реалізації прав неповнолітніх, особливо у сфері притягнення їх до адміністративної відповідальності.

Проблеми адміністративної відповідальності – як в цілому, так і адміністративної відповідальності неповнолітніх зокрема – досліджувалися в працях таких вчених, як Д. М. Бахрах, І. П. Голосніченко, С.Т. Гончарук, Є. В. Додін, А. П. Ключніченко, Л.В. Коваль, Т. О. Коломієць, В.К.Колпаков, Д. М. Лук'янець, О. І. Остапенко, О. М. Якуба, О. В. Горбач, О. Л. Чернецький, І. П. Багаденко та інших.

Відповідно до статті 13 Кодексу України про адміністративне правопорушення «До осіб віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються заходи впливу, передбачені статтею 24¹ цього Кодексу.

У разі вчинення особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років адміністративних правопорушень, передбачених статтями 44, 51, 89, 121-127, 130, статтею 139, частиною третьою статті 154, частиною другою статті

156, статтями 173, 173⁴, 174, 183¹, 185, 190-195 цього Кодексу, вони підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах. З урахуванням характеру вчиненого правопорушення та особи правопорушника до зазначених осіб (за винятком осіб, які вчинили правопорушення, передбачені статтею 185) можуть бути застосовані заходи впливу, передбачені статтею 24¹ цього Кодексу» [2].

Згідно з статтею 24¹ Кодексу України про адміністративне правопорушення «За вчинення адміністративних правопорушень до неповнолітніх у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років можуть бути застосовані такі заходи впливу:

1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого;

2) попередження;

3) догана або сувора догана;

4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінують, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання» [2].

Крім того, застосування адміністративного впливу на неповнолітніх повинно здійснюватися на засадах неухильного дотримання процесуальних норм, гуманного відношення до їх духовного стану, забезпечення права на захист, справедливої оцінки вчиненого проступку та невідворотного застосування заходів відповідного впливу, як справедливо зазначає О.О. Кукшинова [3].

Також, як справедливо вказує В.О. Продаєвич, «відсутня вказівка на те, що ці заходи впливу застосовуються як заміна адміністративним стягненням і що запропонований у ст. 24-1 КУпАП перелік заходів впливу є вичерпним; немає положень, які б пояснювали, скільки заходів впливу можна застосувати до неповнолітнього: один чи кілька; не вказані строки застосування заходів впливу на неповнолітніх тощо» [1].

На даний час почастишали випадки вчинення адміністративних правопорушень особами віком від 14-15 років, які знаходяться по за межами адміністративної відповідальності, за них несуть відповідальність їхні законні представники, таким чином дані особи уникають відповідальності.

Зазвичай дана проблема негативно впливає на стан захищеності суспільства і правопорядку в цілому.

Науковці запропонували встановити адміністративну відповідальність для підлітків з 14 років, що на їхню думку, означало б одночасно і підвищення вимогливості до підлітків і більшої поваги їх особистості, визнання їх відповідальними перед суспільством за свою поведінку, що в кінцевому рахунку має сприяти попередженню злочинності неповнолітніх.

На сьогодні варто вказати на недостатній рівень нормативної регламентації інституту адміністративної відповідальності неповнолітніх, оскільки профілактичне значення заходів впливу, що застосовуються до них, як свідчить практика, незначне. Тому потрібно нормативно визначити поняття, мету заходів впливу, що застосовуються до неповнолітніх, а також правові наслідки застосування кожного із заходів, передбачити перелік правопорушень, за вчинення яких застосовуються заходи виховного впливу, та їх поняття, детально прописати процедуру застосування таких заходів. Варто поєднувати заходи правового характеру із заходами педагогічного, психологічного та медичного характеру.

Разом із тим законодавство повинно бути максимально гуманним до неповнолітніх правопорушників. Попередження є найефективнішим і найгуманнішим способом боротьби із правопорушеннями, є найефективнішим засобом скорочення кількості адміністративної дитячої деліктності. Також варто вживати найбільш ефективних методів і засобів боротьби з

ними з огляду на невинне зростання правопорушень серед зазначеної групи суб'єктів адміністративних правовідносин.

Література:

1. Продаєвич В.О. Місце адміністративної відповідальності в системі заходів адміністративного примусу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В.О. Продаєвич. – К., 2017. – 20 с.

2. Кодекс України про адміністративне правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073¹-X. *Відомості Верховної Ради України*. 1984. № 51, ст.1122.

3. Кукшинова О.О. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх / О.О. Кукшинова // Митна справа. – 2015. – № 5(101). – С. 55–63.

Заєць А.С.,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра

2 курсу ННІ№ 2 НАВС,

Мартиненко Д.Б.,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент

кафедри публічного управління та адміністрування

НАВС

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ОСІБ, НА ЯКИХ ПОШИРЮЄТЬСЯ ДІЯ ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТАТУТІВ

Актуальність даної тематики полягає в тому, що притягнення до відповідальності військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів,

є надзвичайно важливим для забезпечення національної безпеки, оборони країни, ефективності та дисципліни військових формувань.

Порушення законів та норм поведінки військовослужбовцями може мати серйозні наслідки для безпеки держави. Наприклад, невиконання обов'язків під час служби, порушення внутрішніх правил та процедур, зловживання службовим становищем можуть призвести до негативних наслідків, таких як порушення дисципліни в Збройних Силах, загроза життю та здоров'ю людей, втрата військової техніки, розкрадання військового майна та інше.

Крім того, притягнення до адміністративної відповідальності військовослужбовців є важливим елементом формування культури відповідальності серед військовослужбовців. Це допомагає підвищити рівень професійної майстерності та етики військовослужбовців, що забезпечує ефективне виконання їхніх обов'язків.

Військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів, а також особи рядового і начальницького складів несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами.

У статті 15 КУпАП зазначені випадки, де військовослужбовці несуть адміністративну відповідальність за адміністративні правопорушення на загальних підставах, цей перелік є виключним і включає наступні правопорушення:

За порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, санітарних норм, правил полювання, рибальства та охорони рибних запасів, митних правил, вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування у разі винесення термінового заборонного припису,

порушення тиші в громадських місцях, неправомірне використання державного майна, незаконне зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації, невжиття заходів щодо окремої ухвали суду, ухилення від виконання законних вимог прокурора, порушення законодавства про державну таємницю, порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію [1].

Згідно з п.2, р.1 Інструкції зі складання протоколів та оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення

Протокол про військове адміністративне правопорушення щодо військовослужбовця (військовозобов'язаного) мають право складати:

командири (начальники) військових частин (військових навчальних закладів, установ) щодо підлеглих військовослужбовців (військовозобов'язаних), у тому числі тимчасово;

командири (начальники) підрозділів, які уповноважені на те командиром (начальником) військової частини, щодо підлеглих військовослужбовців (військовозобов'язаних), у тому числі тимчасово;

посадові особи органів військового управління Збройних Сил України (далі - орган військового управління), органу управління Державної спеціальної служби транспорту, які уповноважені на те відповідними начальниками органів військового управління, органу управління ДССТ щодо підлеглих військовослужбовців (військовозобов'язаних), у тому числі тимчасово;

посадові особи органів управління Служби правопорядку, які уповноважені на те відповідними начальниками органів управління Служби правопорядку.

Командири підрозділів військової частини, уповноважені складати протоколи, визначаються наказами відповідних командирів (начальників) військових частин.

Уповноважені посадові особи органів військового управління, яким надано право складати протоколи, визначаються наказами відповідних начальників органів військового управління.

Уповноважені посадові особи Служби правопорядку, яким надано право складати протоколи, визначаються наказами відповідних начальників органів управління Служби правопорядку.

Уповноважені посадові особи органу управління ДССТ, яким надано право складати протоколи, визначаються наказом начальника органу управління ДССТ.

Уповноважена посадова особа складає протокол не пізніше 24 годин з моменту виявлення військовослужбовця (військовозобов'язаного), що вчинив військове адміністративне правопорушення, у двох примірниках, один з яких під розписку вручається військовослужбовцю (військовозобов'язаному), який притягується до адміністративної відповідальності.

У разі відмови військовослужбовця (військовозобов'язаного), який притягується до адміністративної відповідальності, від отримання примірника протоколу в ньому робиться відповідний запис [2].

Згідно ст. 35 КУпАП законодавець визначив шість обставин, що обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення. Втім, для військового адміністративного правопорушення обтяжуючими обставинами є: вчинення протиправних дій під час несення прикордонної служби та виконання інших військово-службових завдань [1].

За результатами розгляду справи судом, протягом 1-ої доби з дня надходження копії судового рішення до органу управління Служби правопорядку, зміст цього рішення

повинен бути донесений до відповідного командира (начальника) військової частини.

За військові адміністративні правопорушення до військовослужбовців можуть застосовуватися такі види стягнень:

- попередження (зауваження).

- штраф.

- утримання на гауптвахті (гауптвахта - спеціальне приміщення, яке обладнано в органах управління Служби правопорядку (підрозділах Служби правопорядку) з метою виконання покарання заарештованих в адміністративному порядку та затриманих військовослужбовців і військовозобов'язаних, або приміщення (намет), яке може тимчасово обладнуватися на полігонах, у навчальних центрах та районах. Арешт з утриманням на гауптвахті призначається районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами). Згідно зі ст. 32-1 КУпАП особливість цього виду стягнення те, що воно не може застосовуватися до військовослужбовців-жінок.

Згідно зі ст. 15 КУпАП до зазначених осіб не може бути застосовано громадські роботи, виправні роботи і адміністративний арешт, а до військовослужбовців строкової служби – водіїв транспортних засобів Збройних сил України або інших утворених відповідно до законів України військових формувань у разі порушення правил дорожнього руху, крім того - штраф.

Також, ці особи несуть відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами (Дисциплінарний статут Збройних Сил України, Дисциплінарний статут служби цивільного захисту, Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України).

Кодекс України про адміністративні правопорушення визначає загальні види адміністративних стягнень за військові адміністративні правопорушення, але в умовах особливого

періоду законодавчо закріплено більш суворішу відповідальність.

Особливий період – це період, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій.

Крім цього, відповідно до частини 5 статті 15 КупАП передбачено, що за вчинення військових адміністративних правопорушень військовослужбовці, а також військовозобов'язані та резервісти під час проходження зборів несуть відповідальність, передбачену главою 13-Б цього кодексу, за умови, якщо ці правопорушення не тягнуть за собою кримінальну відповідальність. [4]

Згідно з главою 13-Б КУпАП виділяє наступні військові адміністративні правопорушення:

Відмова від виконання законних вимог командира (начальника) ст.172-10 КУпАП

Самовільне залишення військової частини або місця служби ст.172-11 КУпАП

Необережне знищення або пошкодження військового майна (ст. 172-12 КупАп)

Зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем (ст. 172-13 КУпАП)

Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень (ст. 172-14 КУпАП)

Недбале ставлення до військової служби (ст.172-15 КУпАП)

Бездіяльність військової влади (ст. 172-16 КУпАП)

Порушення правил несення бойового чергування (ст. 172-17 КУпАП)

Порушення правил несення прикордонної служби (ст. 172-18 КУпАП)

Порушення правил поведження зі зброєю, а також речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення (ст. 172-19 КУпАП)

Розпивання алкогольних, слабоалкогольних напоїв або вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів (ст. 172-20 КУпАП) [1].

У пояснювальній записці до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законодавчих актів України щодо особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці зазначено, що:

Оскільки з 24 лютого 2022 року Указом Президента України № 64/2022 на всій території України запроваджено воєнний стан, який передбачає особливий правовий режим, що вводиться в Україні у зв'язку зі збройною агресією, то такий правовий режим вносить певні особливості у практику застосування діючого законодавства, окреслюючи прогалини у практиці застосування норм кодексів при визначенні судами покарань особам, які вчинили військові кримінальні або адміністративні правопорушення під час воєнного стану чи в бойовій обстановці.

Так, відповідно до статті 1 Закону України “Про оборону України” визначено, що воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і

законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Метою проекту Закону є внесення змін до Кримінального кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кодексу законів про працю України та Закону України “Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України” щодо особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці.

Запропоноване внесення змін до статей 172-10 – 172-20 розділу 13-Б Кодексу України про адміністративні правопорушення є суттєвим, оскільки деталізується сутність правопорушень з врахуванням умов особливого періоду та воєнного стану. Водночас підвищено рівень санкцій за вчинення військових адміністративних правопорушень [3].

Підсумовуючи, можна дійти висновку, що притягнення до адміністративної відповідальності військовослужбовців є забезпечення довіри громадськості до армії та влади в цілому. Якщо громадськість бачить, що порушення законів та норм поведінки військовослужбовцями не караються, то це може підривати довіру до влади та зменшувати підтримку національних оборонних програм.

Отже, притягнення до адміністративної відповідальності військовослужбовців та інших, осіб на яких поширюється дія дисциплінарних статутів, за вчинення адміністративних правопорушень є дуже важливим для забезпечення національної безпеки, збереження довіри населення та реалізації принципу правової держави.

Література:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 (Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122) URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення 01.05.2023)

2. Наказ Міністерства оборони України «Про затвердження Інструкції зі складання протоколів та оформлення матеріалів про військові адміністративні правопорушення» від 23.10.2021 № 329 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1622-21#Text> (дата звернення 01.05.2023)

3. Пояснювальна записка до проекту Закону України “Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законодавчих актів України щодо особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці» від 13.12.2022 № 8271 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JI08493G?an=4> (дата звернення 01.05.2023)

4. Адміністративне право, військові адміністративні правопорушення URL:

<https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%92%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B0%D0%B4%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%96%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%83%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F>

Кабацька К.Ю.,
студент 3-го курсу ННІ № 3 НАВС,
Волох О.К.,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
публічного управління та адміністрування НАВС

СИСТЕМА АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ В УКРАЇНІ

Відповідно до статті 125 Конституції України та статті 17 Закону «Про судоустрій і статус суддів», якими визначено судоустрій України, судоустрій будується на засадах регіональності, спеціалізації та підсудності. Тому зазначається, що найвищим судом у системі судоустрою є Верховний Суд, а систему судоустрою України складають: 1) місцеві суди; 2) апеляційні суди; 3) Верховний Суд. Відповідно до ч. 5 статті 125 Конституції України адміністративні суди захищають права, свободи та інтереси людини у сфері суспільно-правових відносин [2, с. 46-51].

Сучасну систему адміністративних судів України створено згідно з указами Президента України від 16 листопада 2004 року (зі змінами) та від 29 грудня 2017 року № 455/2017 «Про ліквідацію апеляційних адміністративних судів та утворення апеляційних адміністративних судів» тощо.

Відповідно до ч. 3 статті 21 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» місцевими адміністративними судами є адміністративні суди області, а також інші суди, визначені процесуальними законами [4, с. 67-77].

За винятком спеціалізованих судів (власне окружних адміністративних судів), з урахуванням положень Кодексу адміністративного судочинства України адміністративні справи розглядаються як адміністративні місцевими загальними судами. Відповідно до ч. 1 статті 21 Закону України "Про судоустрій і статус суддів" місцеві загальні суди

– це обласні суди, утворені в одній або кількох областях, районах у містах або містах, районах (областях).

Саме ці суди виступають судами першої інстанції в контексті вирішення публічно-правових спорів. Крім того, як бачимо при аналізі статті 20 Кодексу адміністративного судочинства України об'єктивна юрисдикція судів області (місцевих загальних адміністративних судів) вичерпна і чітко визначена законодавцем, а адміністративні суди області створені як вираження принципу спеціалізації судів. Системи, вони вважають, що юрисдикція обласних судів вичерпна і чітко визначена законодавцем. Різні адміністративні справи (крім фактично віднесених до юрисдикції районного суду) і головним і вирішальним критерієм є наявність відкритого судового провадження.

Відповідно до ч. 3 статті 26 Закону України "Про судоустрій і статус суддів" апеляційними судами для розгляду адміністративних справ є апеляційні адміністративні суди, утворені у відповідних апеляційних округах. Проте слід враховувати, що адміністративні суди апеляційної інстанції (в окремих випадках - відповідно до ч. 2-3 ст. 22 ЦПК) можуть також діяти як суди першої інстанції [1, с. 138-143].

За результатами прийняття Указу Президента України від 29 грудня 2017 року в апеляційних судах створено 8 нових апеляційних адміністративних судів (від першого до восьмого апеляційного адміністративного суду), юрисдикція яких поширюється на 2-6 адміністративних одиниць.

Отже, перегляд адміністративних справ про скасування покладено на Верховний Суд, але окремо варто зазначити, що останній в окремих випадках може виступати також судом першої інстанції (ч. 4 ст. 22 КАС України) або суд апеляційної інстанції (ч. 2 ст. 23, ч. 2 ст. 292 КАС України).

Частиною 2 статті 37 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» також роз'яснено, що до складу Верховного Суду входить Касаційний адміністративний суд, у складі якого

з урахуванням вимог ч. 5 статті 37 Закону України "Про судоустрій і статус суддів" створюються необхідні окремі відділи для розгляду справ щодо: 1) податків, зборів та інших обов'язкових платежів. 2) захист соціальних прав. 3) виборчий процес і референдум, а також захист політичних прав громадян [5, с. 66-69].

Враховуючи ч. 2 статті 37 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у Верховному Суді працює Велика Палата. У цьому сенсі положення ч. 3 ст. 23 та ч. 3 ст. 292 ЦПК України, яка визначає справи, в яких Велика Палата виступає як орган оскарження рішень Верховного Суду. Це досить парадоксальна ситуація, адже за своєю суттю Верховний Суд переглядає свої рішення як суд апеляційної інстанції, що загалом викликає питання з точки зору необхідності забезпечення неупередженості та неупередженості здійснення правосуддя адміністративними судами [3, с. 40-45].

Таким чином, систему адміністративних судів складають: місцеві адміністративні суди (провінційні місцеві адміністративні суди, місцеві загальні суди та адміністративні суди); Апеляційний адміністративний суд, Верховний Суд України (Судова палата в адміністративних справах).

Література:

1. Золотухіна Л. О. Адміністративна юстиція як складова адміністративно-правового механізму захисту публічного інтересу. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2019. № 4. С. 138–143.
2. Капинос О. В. Адміністративне судочинство як форма забезпечення функціонування сучасної держави. Правові новели. 2021. № 13. Т. 2. С. 46–51.
3. Параниця С. П. Адміністративна юстиція в Україні та зарубіжних країнах: порівняльний аналіз. Науковий

вісник Херсонського державного університету. 2014. Випуск 2. Том 3. С. 40–45.

4. Пасенюк О. М. Побудова адміністративних судів – одне із найважливіших досягнень судової реформи в Україні. Конституційні цінності: правова природа та практика реалізації : зб. тез Міжнарод. наук.-практ. конф. Хмельницький: Хмельницький ун-т упр. та права ім. Леоніда Юзькова, 2019. ч. 2. С. 67–77.

5. Самусь А. В. Адміністративна юстиція. Система адміністративного судочинства Німеччини. Сучасні тенденції в юридичній науці України. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2016. С. 66–69.

Квакуша А. С.,

*ад'юнкта НАВС, детектив Національного
антикорупційного бюро України*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ ТАРИФІВ НА ВАНТАЖНІ ЗАЛІЗНИЧНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

За попередніми підрахунками, здійсненими станом ще на 15.12.2022 р., у зв'язку з військовою агресією РФ проти України, орієнтовний розмір збитків завданих внаслідок руйнування або пошкодження залізничної інфраструктури України становить 4,4 млрд. доларів США [1].

Вказаний фактор, а також зниження обсягів вантажоперевезень залізницями України внаслідок збройної агресії РФ проти України, та неможливість підвищення під час воєнного стану тарифів на пасажирські залізничні перевезення, соціальну значущість яких для населення України в період

воєнного стану навіть й важко оцінити, стали підставою для підвищення в червні 2022 року тарифів на вантажні залізничні перевезення одразу на 70 %, що було реалізовано внаслідок прийняття Міністерством інфраструктури України наказу № 441 від 22.06.2022 «Про внесення змін до Коефіцієнтів, що застосовуються до тарифів Збірника тарифів на перевезення вантажів залізничним транспортом у межах України та пов'язані з ними послуги» [2].

Дослідження законності та правомірності підвищення тарифів на здійснення вантажних залізничних перевезень залізницями України в умовах воєнного стану шляхом прийняття Міністерством інфраструктури України наказу № 441 від 22.06.2022.

Методологічну основу дослідження становили діалектичний та формально-юридичний методи пізнання. Діалектичний метод використовувався при аналізі чинного законодавства України в частині дослідження підстав та порядку прийняття Міністерством інфраструктури України наказу № 441 від 22.06.2022. Формально-юридичний метод використовувався для з'ясування передумов та правових можливостей прийняття Міністерством інфраструктури України зазначеного наказу.

Загалом обґрунтованість підстав прийняття Міністерством інфраструктури України зазначеного наказу № 441 від 22.06.2022 є цілком та повністю зрозумілою, оскільки за рахунок прийняття Міністерством інфраструктури України зазначеного наказу АТ «Укрзалізниця» частково забезпечило покриття своїх витрат, які виникли внаслідок військової агресії РФ. Орієнтовні додаткові доходи, які АТ «Укрзалізниця» мала б отримати від прийняття Міністерством інфраструктури України зазначеного наказу № 441 від 22.06.2022, орієнтовно мали б скласти 11 259 млн. грн. [3].

Разом з тим, багато питань викликає дотримання суб'єктами адміністративно – правового регулювання

тарифоутворення у сфері вантажних залізничних перевезень в особі Міністерства інфраструктури України, Міністерства економіки України і Міністерства фінансів України, при прийнятті Міністерством інфраструктури України зазначеного наказу № 441 від 22.06.2022, положень Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [4], а саме таких принципів державної регуляторної політики визначених ст. 4 вказаного Закону як збалансованість, передбачуваність, а також прозорість та врахування громадської думки.

Згідно інтерв'ю Голови правління АТ «Укрзалізниця» О. Камишіна засобам масової інформації [5] вбачається, що «прискорений процес прийняття та узгодження наказу Міністерства інфраструктури України № 441 від 22.06.2022 щодо підвищення тарифів на вантажні перевезення залізничним транспортом на 70% пов'язаний із військовим станом в Україні» та здійснювався згідно вимог постанови Кабінету Міністрів України № 172 від 01.03.2022 року «Про внесення зміни до пункту 13 Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади» [6], відповідно до якої, як зазначив голова правління АТ «Укрзалізниця» «у невідкладних випадках, пов'язаних із введенням в Україні або в окремих її місцевостях воєнного стану, що потребують негайного прийняття рішення, суб'єкт нормотворення може видати відповідний нормативно-правовий акт без узгодження із суб'єктами нормотворення та/або з іншими заінтересованими органами».

Разом з тим, з преамбули постанови Кабінету Міністрів України № 172 від 01.03.2022 року «Про внесення зміни до пункту 13 Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади» вбачається, що вона була прийнята Урядом України у відповідності до вимог ст. 64 Конституції України [7], ст. 12-1

і 20 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [8] та Указу Президента України № 64 від 24.02.2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [9].

При цьому, ані ст. 64 Конституції України (ч. 2 вказаної статті регулює питання обмеження прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного або надзвичайного стану), ані ст. 12-1 і 20 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» (регулюють діяльність Кабінету Міністрів України в умовах воєнного стану і питання обмеження прав і свобод і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану, відповідно), ані Указ Президента України № 64 від 24.02.2022 «Про введення воєнного стану в Україні», не регулюють і не охоплюють питання здійснення державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності в умовах воєнного стану.

Більше того, ст. 40 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» визначено, що в умовах воєнного стану відповідно до Конституції України та в установленому порядку регуляторна діяльність здійснюється з урахуванням обмежень прав і свобод людини і громадянина, які в умовах воєнного стану встановлюються відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

В свою чергу, ч. 10 ст. 9 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» встановлено, що у період дії воєнного стану на акти органів місцевого самоврядування, військово-цивільних адміністрацій та військових адміністрацій, а також їх посадових осіб не поширюються вимоги Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності».

Тобто вбачається, що Законом України «Про правовий режим воєнного стану» у період дії воєнного стану питання здійснення державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності регламентуються виключно в частині

державної регуляторної політики, яка здійснюється органами місцевого самоврядування, військово-цивільними адміністраціями, військовими адміністраціями, а також їх посадовими особами, і при цьому питання здійснення державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності центральними органами державної влади, такими як Міністерство інфраструктури України, Міністерство економіки України і Міністерство фінансів України, Законом України «Про правовий режим воєнного стану» взагалі не охоплюється, а тому державна регуляторна політика у сфері господарської діяльності центральними органами державної влади провадиться в загальному порядку передбаченому Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» та іншими нормативно-правовими актами з питань державної регуляторної політики, які не суперечать йому в цій частині.

А тому вбачається, що посилання Голови правління АТ «Укрзалізниця» на постанову Кабінету Міністрів України № 172 від 01.03.2022 року «Про внесення зміни до пункту 13 Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади», як підставу для недотримання в умовах воєнного стану визначених ст. 4 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» принципів державної регуляторної політики у вигляді збалансованості, передбачуваності, а також прозорості та врахування громадської думки, при прийнятті Міністерством інфраструктури України наказу № 441 від 22.06.2022, є м'яко кажучи суперечливим і таким, що викликає стурбованість щодо законності його прийняття в частині відповідності вимогам Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності».

І це вже не кажучи про те, що постанова Кабінету Міністрів України № 172 від 01.03.2022 «Про внесення зміни

до пункту 13 Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади» та постанова Кабінету Міністрів України № 731 від 28.12.1992 «Про затвердження Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади» [10], як і затверджене нею Положення, регулюють виключно питання державної реєстрації нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади, і питання здійснення державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності ними в жодному разі не охоплюється, не регламентується і не регулюється.

Доцільність та обґрунтованість прийняття Міністерством інфраструктури України наказу № 441 від 22.06.2022 за яким одночасно на 70 % було підвищено тарифи на вантажні перевезення залізницями України, як відповіді держави, в особі її уповноважених суб'єктів адміністративно – правового регулювання тарифоутворення у сфері вантажних залізничних перевезень, на ті виклики, яких зазнала Україна та її залізнична інфраструктура в умовах воєнного стану, внаслідок збройної агресії держави-окупанта, не викликають жодних питань та сумнівів.

Разом з тим, існують обґрунтовані та аргументовані підстави вважати, що при прийнятті Міністерством інфраструктури України наказу № 441 від 22.06.2022 мали місце порушення вимог Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», що може вказувати на його протиправність та незаконність.

Література:

1. На листопад 2022 року загальна сума збитків, завдана інфраструктурі України, складає майже \$136 млрд. // Офіційний веб-портал «KSE. Kyiv School of Economics». /

Головна. Новини. Сторінка 3. // URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/na-listopad-2022-roku-zagalna-suma-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-skladaye-mayzhe-136-mlrd/>.

2. Про внесення змін до Коефіцієнтів, що застосовуються до тарифів Збірника тарифів на перевезення вантажів залізничним транспортом у межах України та пов'язані з ними послуги: наказ Міністерства інфраструктури України від 22.06.2022 № 441. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0689-22#n2> (дата звернення: 06.02.2023).

3. Мінінфраструктури потрібно розглянути питання індексції тарифів, - думка. // Офіційний веб-портал «Rail.insider». / Головна. Новини. 01.06.2022. // URL: <https://www.railinsider.com.ua/mininfrastruktury-potribno-rozglyanuty-pytannya-indeksacziyi-taryfiv-dumka/>.

4. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15/ed20230107#Text> (дата звернення: 06.02.2023).

5. Швидке рішення щодо тарифів зумовлене військовим станом. – Олександр Камишін (доповнено). // Офіційний веб-портал «Rail.insider». / Головна. Новини. 30.06.2022. // URL: <https://www.railinsider.com.ua/shvydke-rishennya-shhodo-taryfiv-zumovlene-vijskovym-stanom-oleksandr-kamyshin/>.

6. Про внесення зміни до пункту 13 Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади: постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2022 № 172. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/172-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 06.02.2023).

7. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Tex> (дата звернення: 06.02.2023).

8. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 06.02.2023).

9. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 06.02.2023).

10. Про затвердження Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади: постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.1992 № 731. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-92-%D0%BF#Text> (дата звернення: 06.02.2023).

Козубенко А.М.,

*здобувач ступеня вищої освіти бакалавра 2 курсу ННІ
№1 НАВС,*

Бухтіярова І.Г.,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного
управління та адміністрування НАВС*

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ

Згідно зі статтею 13 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі - КупАП) , неповнолітні особи від 16 до 18 років несуть адміністративну відповідальність так само, як повнолітні, за вчинення адміністративного правопорушення і до них застосовуються заходи впливу, передбачені статтею 24¹ цього Кодексу [1]. Проте деякі науковці скептично підходять до цієї норми, адже

в ч.2 ст. 184 КупАП зазначено: «Вчинення неповнолітніми віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років правопорушення, відповідальність за яке передбачено цим Кодексом, крім порушень, передбачених частинами третьою або четвертою статті 173⁴ цього Кодексу, – тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян». Тобто, відбувається притягнення третьої особи до відповідальності за правопорушення, яке не було нею скоєне.

Так, О. В. Алексеева зазначає, що проблематичність полягає в тому, що адміністративна відповідальність батьків пов'язана не з юридичним фактом, а з їх сукупністю, які мають юридичне значення, тобто правопорушення виступає у вигляді фактичного складу. Таку варіацію адміністративних проступків можна визначити як протиправні, винні, адміністративно карані діяння батьків або осіб, які їх замінюють, з невиконання своїх юридичних обов'язків із виховання дітей і нагляду за ними, що призвели до порушення правових норм неповнолітніми. Тому, адміністративна відповідальність зазначених суб'єктів за ч.2 та ч.3 ст.184 КупАП повинна наставати лише за наявності протиправної поведінки батьків і протиправної поведінки неповнолітньої особи [2, с. 94].

Виходячи з вищезазначеного, виникає питання щодо доцільності визначення мінімального віку неповнолітньої особи з 16 років.

Так, Ю. Р. Тріпак та А. Є. Краковська звертають увагу в цьому питанні саме на закордонний досвід, зазначаючи, що в Німеччині притягнення до відповідальності відбувається з 14 років. Це обумовлюється тим, що особа в момент скоєння правопорушення могла усвідомлювати значення свого діяння в силу своєї достатньої розумової та моральної зрілості [3, с.24].

Більшість українських вчених також дотримуються цієї думки. Так, Є. Ю. Колосовський, опрацьовуючи різні думки

науковців щодо визначення віку адміністративної відповідальності осіб до 18 років, посилається на позицію І. Ю. Ковальчука, який зазначає, що неповнолітні з 14 років повинні нести адміністративну відповідальність, через те, що правопорушення, які ними вчиняються, характеризуються підвищеним ступенем суспільної шкоди та їх поширеністю в підлітковому середовищі [4, с.79]. Тут же Є. Ю. Колосовський наголошує на доцільності думки Я. М. Шевченка, який також пропонує встановити вік адміністративної відповідальності для неповнолітніх з 14 років, наголошуючи увагу на загальному психофізіологічному та соціальному рівні розвитку неповнолітніх і співвідношенні з нормами кримінального права, за якими відповідальність настає з 14 років [4, с. 78].

Отже, залишається досі неясним, чому в адміністративному законодавстві України не врегульована дана проблема щодо віку неповнолітніх осіб. Доречно знизити вік з 16 років до 14, оскільки така особа психічно готова і осмислює скоєне нею правопорушення та негативні наслідки свого діяння. Крім того, більшість правопорушень, скоєних особами до 16 років лишаються безкарними й утворюють ще більше свавілля з боку підлітків. А зважаючи на те, що 14-річний вік фігурує у законодавстві України як найменший, то юридично вірним буде встановлення його і в адміністративному праві України.

Ще одним проблемним питанням у адміністративній відповідальності неповнолітніх є різновиди заходів впливу, що застосовуються до неповнолітніх за вчення адміністративних правопорушень. З метою мінімізації скоєння адміністративних правопорушень неповнолітніх чинним КупАП передбачено ряд таких заходів впливу: зобов'язання гласно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; попередження; догана або сувора догана; передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінують, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також

окремим громадянам на їх прохання (ст. 241 КупАП). Так, на думку Л. Л. Савранчук, заходи адміністративного впливу до неповнолітніх - це вид заходів адміністративної відповідальності з боку держави на неправомірну поведінку особи та мають виховний характер, що полягає в обмеженні його особистих благ. Ознаками таких заходів є: вони застосовуються на основі норм адміністративного права; є засобом охорони суспільних відносин у сфері державного управління; застосовуються органами адміністративної юрисдикції лише у випадку порушення вимог адміністративно-правових норм; застосовуються лише до неповнолітніх віком від 16 до 18 років; створюють для правопорушника несприятливі юридичні наслідки, що полягають в осуді поведінки та обмеженні його особистих благ [5, с. 247; 9].

Проте ряд вищезазначених заходів не є досконалим, а є малоефективним і несучасним. Передусім, слід звернути увагу на те, що КупАП не дає поняття цих заходів, і саме це створює складність у визначенні їх правової природи. Також не вказано цілей застосування таких заходів впливу до неповнолітніх, тому їх виховну мету можна зрозуміти лише аналізуючи їх зміст. У науковій літературі вже фігурує вичерпне визначення понять та цілей заходів впливу, які можна застосувати у нормах КупАП. Наприклад, О. Ткаля погоджується із думкою Г. Стрельченко та А. Є. Намазова, які запевняють, що попередження адміністративних правопорушень, які вчинюються неповнолітніми, є гуманним, дієвим та найбільш ефективним засобом (способом) скорочення кількості адміністративної деліктності, адже воно пов'язане з такими заходами з боку держави і суспільства, які цілеспрямовані не лише на виявлення й усунення причин та умов, що сприяють правопорушенням, а й на утримування неповнолітнього від їх вчинення, припинення правопорушень та притягнення їх до відповідальності [6, с. 126; 9].

Л. В. Шетак та С. В. Веремієнко вважають, що попередження як захід адміністративного впливу, що застосовується до неповнолітніх більш доречно назвати застереженням. Саме це дозволить уникати плутанини у термінології в ході використання даного заходу, адже попередження – це також різновид адміністративного стягнення, що передбачений п. 1 ст. 241 КупАП [7, с. 63].

Зобов'язання публічно або в будь-якій іншій формі попросити вибачення у потерпілого навіює сумніви в його застосуванні, виявлені на основі його неоднозначності. Так, Л. В. Шетак та С. В. Веремієнко допускають, що тут мова йде про вибачення винуватого перед потерпілим, без свідків, або можна припустити, що воно передбачає вибачення через засоби масової інформації, якщо відповідна неправдива інформація була повідомлена саме через ЗМІ. Таке двозначне сприймання науковців спирається на відсутності вказівки на публічність в зазначеному заході [7, с. 62]. Отже, доцільним є віднесення зобов'язання попросити вибачення до додаткових, факультативних заходів, тим більше, що воно не несе в собі виховного характеру, а лише примусовий. До того ж, при реалізації такого зобов'язання розкаяння з боку неповнолітнього може бути відсутнім, що, як наслідок, не включає в себе превентивну мету запобігання правопорушенню.

Відносно такого заходу впливу як догана або сувора догана, то на думку І.В. Іващенко такі заходи слід виключити зі змісту ст. 24¹ КупАП та включити в практику дисциплінарну відповідальність для учнів закладів освіти. Такі заходи мають застосовуватися керівництвом навчального закладу [8, с. 99]. Втім така думка підлягає критиці. По-перше, такий захід адміністративного впливу слід прирахувати до заходів додаткового, факультативного характеру, адже особи віком від 16 до 18 років можуть працювати, а виключення такого заходу призведе до безкарності у разі скоєння ними правопорушень.

По-друге, встановлення дисциплінарної відповідальності для учнів із уповноваженням керівництва закладу на їх застосування зачіпає принцип гуманності щодо неповнолітніх, оскільки ставлення такої уповноваженої особи до правопорушника буде суб'єктивним.

Останнім законодавець визначив передачу неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання. Н. В. Лесько, під час дослідження даної проблеми виокремлює у своїй роботі позицію І. П. Багаденка, який вважає недоцільним передачу неповнолітньої особи під нагляд громадської організації, оскільки в сучасних умовах добровільні засади та безоплатна ініціатива втрачають дієвість [10, с. 17]. Враховуючи малоефективність такого заходу, варто замінити його більш дієвим. Таким заходом є постановка на профілактичний облік в органах Національної поліції, запропонована І. В. Іщенко [8, с. 99].

Отже, із всього зазначеного вище, можна дійти висновку, що слушним є зниження до 14 років вікового критерію особи щодо визнання її такою, що повинна понести адміністративну відповідальність, оскільки психологічний стан такої особи дозволяє їй усвідомлювати всю повноту своїх діянь й передбачати наслідки. Таке нововведення дасть змогу не залишати безкарними протиправні діяння осіб віком від 14 років. Тому, пропонуємо до ч. 1 ст. 13 КупАП ввести наступні зміни: «До осіб віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років, які вчинили адміністративні правопорушення, застосовуються заходи впливу, передбачені статтею 24¹ цього Кодексу». Також необхідно ввести в законодавство визначення поняття та цілей заходів адміністративного впливу, що застосовуються до осіб віком від 14 до 18 років. Доцільним також є змінення такого заходу впливу як попередження на застереження й встановлення його основним. Заходи зобов'язання публічно

або в іншій формі попросити вибачення та догана або сувора догана віднести до заходів додаткового (факультативного) характеру. А передачу неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання замінити на постановку неповнолітнього на превентивний (профілактичний) облік в органах Національної поліції.

Література:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 грудня 1984 р. № 8073-Х. Відомості Верховної Ради. 1984. № 51. Ст. 1122

2. Алексеева О. В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів адміністративної відповідальності за правопорушення неповнолітніх. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. 2015. № 14. С. 93–96.

3. Трипак Ю.Р., Краковська А.Є. Адміністративна відповідальність неповнолітніх. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2019. Т. 1. №. 11. С. 23-28.

4. Колосовський Є. Ю. Неповнолітні – суб'єкти адміністративної відповідальності: теоретико-правовий аспект. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2012. № 7. С. 76–82.

5. Савранчук Л. Л. Відповідальність неповнолітніх за адміністративним законодавством: проблеми та перспективи. Юридичний науковий електронний журнал. 2017. № 6. С. 245–248.

6. Ткаля О. Проблеми та перспективи адміністративного впливу, що застосовується до неповнолітніх. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 8. С. 125-129.

7. Шестак Л. В., Веремієнко С. В. Особливості заходів адміністративного впливу, що застосовуються до

неповнолітніх в Україні. Актуальні проблеми юридичної науки та практики. 2016. № 1 (2). С. 61–65.

8. Іващенко І. В. Адміністративна відповідальність як засіб ювенальної превенції. Правова держава. 2018. № 30. С. 97–100.

9. Стрельченко О. Г., Бухтіярова І. Г., Бухтіяров О. А. Доктринальна характеристика адміністративної відповідальності за правопорушення скоєні неповнолітніми та малолітніми особами: сучасні теоретичні питання. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2022. Випуск № 3. С. 80-85. DOI: <https://doi.org/10.32782/3922100>

10. Лесько Н. В. Правова природа адміністративної відповідальності неповнолітніх. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2014. № 801. С. 14–18.

Лунач К.О.,

здобувач 3-го курсу ННІ №3 НАВС,

Булик І.Л.,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування НАВС

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ СФЕРИ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

З початком повномасштабного наступу військових сил РФ на нашу територію 24 лютого 2022 року функціонування всього суспільного та державного механізму зазнало вимушених змін та викликів. Такі зміни не оминули й освітній процес в Україні.

Відповідно, суттєвими викликами для освітньої галузі є, наприклад, загроза життю та здоров'ю учасників освітнього процесу, обмежений доступ до базових потреб людини, вимушене масове переміщення учасників освітнього процесу в межах України та за кордон, що призвело до значних втрат контингенту здобувачів освіти, педагогічних і педагогічних кадрів, втрати управлінського освітнього контролю на територіях, що потрапили під тимчасову окупацію або знаходяться в зоні активних бойових дій, тощо.

На сучасному етапі цивілізаційному розвитку освіта стає фундаментом інформаційного суспільства. Її роль у забезпеченні суспільного прогресу та регіонального розвитку постійно зростає, вона є складною, багатоаспектною, багатовимірною, багатофункціональною [4, с.18]. Зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві потребують нової освітньої парадигми, створення нової моделі освіти як системи, що самоорганізовується.

Система освіти України опинилася в нових реаліях функціонування, а перед управлінцями освіти постали такі проблеми, які до сьогодні ніхто не вирішував. З перших днів війни Міністерство освіти і науки України (далі- МОН) продовжувало роботу, забезпечувало постійний зв'язок з обласними управліннями освіти та керівниками [3].

Міністерство освіти і науки звернулося з відкритим листом до міжнародних партнерів, зокрема до міністрів країн ЄС, з проханням надати підтримку системі освіти України. Водночас припинено співпрацю у сфері освіти і науки з Російською Федерацією та відповідними державними органами країн, які підтримали збройну агресію проти України.

У нових реаліях опинилися заклади професійної (професійно-технічної) (ЗП(ПТ)О), фахової передвищої (ЗФПО) та вищої освіти (ЗВО), студенти й викладачі яких масово вступали до лав Збройних сил України (ЗСУ) та

територіальної оборони. Деякі викладачі продовжували навчати студентів навіть із лінії фронту.

Упродовж короткого часу в Україні було сформовано засади інституційно-правового регулювання освітньої сфери на період дії воєнного стану.

Таке регулювання здійснюється в межах і відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII (зі змінами та доповненнями)⁹, Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 № 64/202210, затвердженого Законом України від 24.02.2022 № 2102-IX, а також згідно з іншими нормативно-правовими актами України [2].

Так, відповідно до норм ст. 15 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», повноваження місцевих органів влади, зокрема в частині управління закладами та установами освіти, переходять до військових адміністрацій населених пунктів на відповідній території. Повноваження центральних органів влади продовжують реалізовуватися [1].

Міністерство освіти і науки залишається головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти і науки, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, трансферу технологій, а також забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері здійснення державного нагляду (контролю) за діяльністю навчальних закладів, підприємств, установ та організацій, що надають освітні послуги або провадять іншу діяльність, пов'язану з наданням таких послуг, незалежно їх підпорядкованості та форми власності.

Тому на період дії воєнного стану в нових умовах Міністерство освіти та науки України продовжує реалізацію державної політики у сфері освіти, забезпечує доступність та безперервність освітнього процесу. Також для забезпечення якості освіти діяльність міністерства було спрямовано на

координацію роботи підпорядкованих установ, а саме: Українського центру оцінювання якості освіти, ДУ «Український інститут розвитку освіти», ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Державної служби якості освіти, Комітету з фізичного виховання та спорту.

Стосовно післявоєнного періоду функціонування публічного адміністрування у сфері освіти слід зазначити, що воно має базуватися на таких принципах:

- цілісність (цілі та пріоритети розвитку вищої освіти мають визначатися з урахуванням цілей та пріоритетів національних стратегій (планів) та стратегій (планів) інших сфер суспільного життя);

- об'єктивність (конкретні значення показників досягнення цілей і пріоритетів відновлення та реформування сфери освіти мають визначатися відповідно до показників офіційної державної та міжнародної статистики).

Отож, вступ значної кількості студентів і викладачів закладів освіти до лав Збройних Сил України, переїзд частини потенційних українських студентів та учнів до інших країн, шкода значній кількості приміщень та матеріально-технічної бази закладів освіти, значні зміни потреб галузей економіки України у фахівцях з вищою освітою, прискорений вступ України до Європейського Союзу зумовлює необхідність розробки на державному рівні в рамках загального Плану післявоєнного відновлення економіки України та обґрунтованого Плану післявоєнного відновлення та реформування освіти в Україні як обов'язкової складової Національного плану.

Література:

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

2. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.

3. Хронологія подій у сфері освіти та науки в умовах воєнного стану / М-во освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/hronologiya-podij-u-sferi-osviti-ta-nauki-v-umovah-voennogo-stanu>

4. Публічне управління регіональними освітніми системами в Україні: монографія. О. В. Поступна. Харків : ТОВ «Оберіг», 2021. 400 с.

Лунач К.О.,

здобувач вищої освіти 3-го курсу ННІ № 3 НАВС,

Волох О.К.,

к.ю.н., доцент кафедри публічного управління та адміністрування НАВС

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Адміністративне судочинство в умовах воєнного стану в Україні має свої особливості, які визначаються законодавством та обставинами, що склалися у зв'язку з початком повномасштабного вторгнення військ РФ на територію України 24 лютого 2022 року.

Водночас згідно зі статтею 64 Конституції України, право на судовий захист в умовах воєнного стану не підлягає обмеженням і повинно забезпечуватися належним здійсненням правосуддя.

Війна в Україні стала причиною змін у судовій практиці, зокрема, було введено можливість проведення судового

засідання у відсутність сторін з метою забезпечення доступу до правосуддя [2]. Також були введені нові процедури та механізми для забезпечення прав людей у зоні конфлікту та під час воєнного стану, зокрема, у сфері захисту прав власності, соціального захисту тощо.

Здійснення адміністративного судочинства в умовах воєнного стану ускладнюється із неможливістю явки учасників процесу, а також документування справи, якщо вона існує переважно або у письмовій формі [3]. Ще під час дії обмежувальних адміністративних заходів, пов'язаних із подоланням наслідків коронавірусної пандемії, було запроваджено здійснення правосуддя у режимі відеоконференції. Проте, при використанні відеоконференції необхідно враховувати технічні особливості та забезпечувати надійний захист інформації, що передається в електронному вигляді.

Варто також сказати про те, що Радою суддів України було прийнято рекомендації щодо роботи суддів в умовах воєнного стану де зазначається, що у випадку загрози життю, здоров'ю та безпеці відвідувачів суду, працівників апарату суду, суддів повинні оперативно приймати рішення про тимчасове зупинення здійснення судочинства певним судом до усунення обставин, які зумовили припинення розгляду справ. При цьому, інформувати про такі рішення оперативні штаби, Верховний Суд, Раду суддів України, ДСА України [1].

Також слід зазначити, що здійснення правосуддя, в тому числі адміністративними судами, дозволено дистанційно [4]. Але якщо судовий розгляд не становить загрози життю та безпеці сторін і сторони бажають провести судовий розгляд, вони мають право звернутися до суду з письмовою заявою про розгляд справи.

У разі відсутності такого клопотання сторони щодо розгляду справи в умовах воєнного стану, то такий розгляд

буде відновлено після закінчення дії воєнного стану на території України.

Кодексом адміністративного судочинства України передбачено процедуру відновлення втрачених судових проваджень внаслідок їх втрати [5]. Зокрема, воно може бути відновлене за заявою учасника справи або за ініціативою суду лише у справі, у якій винесено рішення або закрито провадження.

В умовах воєнного стану не виключається ситуація переміщення суду в іншу місцевість у зв'язку із воєнними діями або тимчасовою окупацією території, на якій розташований відповідний суд. За таких обставин держава несе позитивний обов'язок по забезпеченню безперервності правосуддя шляхом забезпечення безпеки суддів, їх відкомандирування до іншого суду того ж самого рівня і спеціалізації.

Аналіз специфіки діяльності адміністративних судів в умовах воєнного стану свідчить про те, що здійснення адміністративного судочинства можливе в режимі відеоконференції, участь судді дистанційно в судовому засіданні здійснюється у виняткових випадках, коли існують реальні та непереборні обставини та перешкоди доступу до робочого місця [6, с.220].

Отож, за таких обставин адміністративне провадження не завжди може завершитися вирішенням справи по суті, а насамперед має зосередитися на фіксації істотних для справи фактів, зокрема за допомогою електронного документообігу, сфера застосування якого буде мати тенденцію до розширення.

Також суди мають вжити заходів щодо продовження процесуальних строків до закінчення дії воєнного стану. На територіях, які фактично контролюються українським урядом, адміністративне судочинство має здійснюватися за загальними правилами, враховуючи міркування щодо забезпечення безпеки суддів і працівників суду, а також учасників процесу.

Література:

1. Усім судам України. Рекомендації Ради суддів України. <http://rsu.gov.ua/ua/news/usim-sudam-ukraini-rsu-opublikovala-rekomendacii-sodo-roboti-sudiv-v-umovah-voennogo-stanu>
2. Окремі рекомендації організації роботи судів та суддів в умовах воєнного стану: затверджено Радою суддів України від 14.03.2022 р. № 10, URL: <https://zib.com.ua/ua/print/150884.html>
3. Як українська судова система працює під час війни. URL: <https://dejure.foundation/tpost/vsoov6dhyl-yak-ukrainska-sudova-sistemapratsyu-pd-c>
4. Громадянам має бути забезпечений доступ до правосуддя в умовах воєнного стану. Голос України, 22.03.2022. URL: <http://www.golos.com.ua/article/357628>
5. Особливості українського правосуддя в умовах воєнного стану. 2022. URL: <https://ibuhgalter.net/ru/articles/1042>
6. Завидняк А.В. Доступ до адміністративного правосуддя в умовах воєнного стану. Аналітично-порівняльне правознавство. №1. 2022. С.218-222.

*Мельник І.О.,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
2 курсу ННІ №1 НАВС,
Бухтіярова І.Г.,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного
управління та адміністрування НАВС*

ЕТИКА ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Державна служба України тісно пов'язана з складовою українського суспільства й формується під впливом цінностей, звичаїв та духовних орієнтирів. Модель поведінки в значній мірі укладається та підтримується традиціями відносин народу та влади, їх взаємодією, поширеним розумінням співставлення особистості, суспільства та держави.

Для ефективного виконання завдань покладених на державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування на сьогоднішній день недостатньо бути професійно підготовленим працівником, мати знання, навички та досвід роботи, необхідне уміння комунікації з людьми та не допускати перевищення службових повноважень, а це можливо лише за умови постійного дотримання правил етичної поведінки, наявності в чиновників етичних переконань, розуміння етичних принципів, вимог і здатності до добросовісної службової поведінки.

Розвиток етичної культури державних службовців наряду залежить від правосвідомості та правової культури громадян [1].

Джерелами професійної етики є ціннісно-нормативні засади визначені Конституцією України. Етичні стандарти професійної діяльності закріплені в Законі України «Про державну службу», «Загальних правилах поведінки державного службовця», низці указів Президента України. В

сукупності ці документи визначають моральні цінності суспільства та етичні вимоги до діяльності державного службовця.

Важливу роль у становленні державної служби відіграє мотиваційний ресурс державного службовця, найважливішою частиною якого є моральні переконання і принципи поведінки, характерні для державних службовців як особливої соціальної групи.

Вдосконалення етики публічних службовців завжди актуальне. Вона визначається потребою у вивченні етики державного службовця та посадової особи місцевого самоврядування як одного з найважливіших чинників, що впливають на ефективність роботи державної служби. Низький етичний рівень – одна з головних проблем в процесі модернізації традиційного суспільства [2].

Згідно з правилами держслужбовці чесно служать державі та суспільству. Це означає забезпечення державних інтересів під час виконання завдань поставлених державою; позитивного іміджу держави.

Вони керуються принципами добропорядності, що передбачають спрямованість дій на захист суспільних інтересів, пріоритетності загального блага громадян над особистими, приватними або корпоративними, неприпустимість використання державного майна в особистих цілях, недопустимість використання державного майна в особистих цілях та інтересах, нерозголошення і використання конфіденційної інформації.

Принцип лояльності означає сумлінність щодо виконання рішень Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів та державного органу, в якому працює державний службовець незалежно від своїх поглядів та переконань. Обов'язковою є політична нейтральність, яка означає недопущення впливу політичних інтересів на дії і рішення державного службовця [3].

Також невід'ємними принципами є прозорості та підзвітності. Повинен вестися облік фактів використання транспортних засобів, майна, інших матеріальних і нематеріальних активів, наданих за рахунок фізичних або юридичних осіб в службових цілях.

Принцип добросовісності означає сумлінне, чесне і професійне виконання своїх обов'язків, прояву творчих здібностей та ініціативи; підвищення своєї компетенції; недопущення ухилення від прийняття рішень і відповідальності за свої вчинки і дії.

Важливим є принцип забезпечення рівного доступу до державної служби, він забороняє всі форми та прояви дискримінації, відсутності необґрунтованих обмежень або переваг певним категоріям громадян під час вступу на державну службу та її проходження [4].

Під час прийняття на службу особа ознайомлюється з цими правилами та зобов'язується дотримуватись у подальшій роботі. За порушення цих правил, державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування несуть дисциплінарну відповідальність згідно із законом.

Зарубіжна практика принципово наголошує на «служінні народу», що сприяє виконанню посадових обов'язків в інтересах народу, а не в інтересах держави чи окремих осіб.

Інститут етики державних службовців у країнах Західної Європи є особливим елементом системи державно управління, який являє собою структуру, що поєднує різні способи регулювання поведінки державних службовців – політичне, правове, економічне та власне етичне. Її інституції забезпечують відбір кадрів за морально-професійними якостями, етичну підготовку контроль і заохочення моральної діяльності, захист прав і свобод державного службовця. Будь-яка реформа у системі професійної етики є питанням політичної волі вищого керівництва держави, що виявляється в

прийнятті конкретних рішень, спрямованих на довготривалі результати.

Для того, щоб вдосконалити етику державних службовців необхідно створити Етичний кодекс, дотримання якого, зобов'язуються всі посадові особи. Необхідно запозичувати іноземний досвід та залучати громадськість; створити державний орган, який займався б управлінням адміністративною етикою [5].

Отже, етика визначає службову культуру державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, дозволяє оцінити рівень виконання посадових обов'язків і дотримання вимог служби. Дає можливість забезпечити належний рівень поведінки учасників публічного управління.

Етична культура державного службовця визначає певний тип взаємовідносин і відіграє значиму роль у забезпеченні шанобливого ставлення службовця до інших осіб. Вона є частиною його правосвідомості та правової культури і дотримання етичної культури стає одним з найважливіших службових завдань.

Література:

1. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19/ed20151210#Text>.
2. Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: Наказ Національного агентства України з питань державної служби від 05.08.2016 № 158. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16/ed20160805#Text>.
3. Рудакевич М. І. Професійна етика державних службовців: теорія і практика формування в умовах демократизації державного управління: Монографія. — Т.: Вид-во АСТОН, 2007. С. 400.
4. Бухтіярова І.Г., Осіпова Я.О. Адміністративно-правова характеристика сумісництва в публічній службі.

Часопис Київського університету права. 2021. Випуск 4. С. 75-79. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2021.14>

5. Prudyus, L. V. (2016). Європейські стандарти доброчесної державної служби. Аспекти публічного управління, 4(8), 65-74. <https://doi.org/10.15421/151642>.

Натуріна М.О.,

студентка 3 курсу ННІ №3 НАВС,

Волох О.К.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування НАВС

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

На сьогоднішній день складовою частиною євроінтеграційного процесу є адаптація законодавства України до законодавства ЄС, яке передбачає прийняття правових стандартів, серед яких важливе місце посідають стандарти адміністративного судочинства. Тому саме досвід країн Європи є необхідним для захисту прав і свобод громадян нашої держави. Деякі аспекти міжнародних стандартів здійснення адміністративного судочинства були предметом досліджень Ю.Б. Дмитрова, Ю.С. Педька, В.С. Стефанюка, І.Б. Коліушка, Р.О. Куйбіди та інших.

За свідченням фахівців у галузі порівняльного правознавства, українське право, яке раніше належало до родини соціалістичного права, зближується з романо-германською правовою сім'єю. Поштовхом до такого зближення в контексті розвитку законодавства про адміністративне судочинство зможе розглядатися ухвалення в липні 2005 року Кодексу адміністративного судочинства

України [1]. Водночас можна справедливо зазначити, що в Європі перший із відомих нам законів про адміністративне судочинство ухвалено у 1952 р. у соціалістичній країні Югославії. Він називався Актом про адміністративні спори [2, с. 74].

Аналогічний закон у різних варіаціях діє сьогодні в республіках колишньої Югославії: Сербії, Хорватії, Македонії, Чорногорії, Боснії і Герцеговині. У 1956 р. в Іспанії ухвалено Закон «Про адміністративне судочинство» [3], а в 1960 році у ФРН – Закон про адміністративне судочинство Німеччини [4]. У цьому контексті важливо зазначити, що для формування адміністративної юстиції в Україні взято за основу дієві правові системи розвинутих європейських країн. Залишаючи осторонь політико-правові теоретичні дискусії про вплив романо-германської правової сім'ї на українське право, не можна не враховувати тривалий досвід спеціального правового регулювання процедур розгляду адміністративних справ судами в державах континентальної Європи. Треба також ураховувати те, що саме європейські стандарти є механізмом гармонізації нормативних приписів у різних сферах правового регулювання в різних країнах світу, зокрема й щодо адміністративного судочинства [5, с. 111]. Звідси вбачаємо корисним вивчити стандарти (принципи) у сфері адміністративного судового процесу, що діють у країнах Європи.

Міжнародні стандарти адміністративного судочинства, на які перетворилися загальновизнані норми міжнародного права, знайшли своє відображення не тільки в Загальній декларації з прав людини [6], але й у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права [7], Міжнародному пакті про економічні, соціальні й культурні права [8] та в інших міжнародних угодах [9].

На європейському континенті детальна регламентація гарантій прав людини в адміністративному судочинстві

міститься переважно в актах Ради Європи. Загальні стандарти адміністративного судочинства більш детально конкретизуються в резолюціях та рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи щодо вдосконалення законодавства держав-членів у сфері адміністративного судочинства.

Основним міжнародно-правовим актом, який встановлює стандарти прав людини, без сумніву, є Конвенція про захист прав людини й основоположних свобод 1950 р. [10], що закріплює механізм міжнародного контролю, який виражається в діяльності Європейського суду з прав людини. Визначаючи особливу природу адміністративних актів, держави-члени Ради Європи зобов'язані забезпечити відповідність судових органів і процедур контролю за такими актами вимогам Європейської конвенції 1950 р. у плані гарантії їх ефективності [11].

Найважливіші стандарти (принципи) адміністративного судочинства сформульовано в Європейській конвенції про захист прав людини й основних свобод 1950 року і практиці Європейського суду з прав людини. Так, відповідно до п. 1 ст. 6 Конвенції кожен при вирішенні питання щодо його цивільних прав та обов'язків має право на справедливий і публічний розгляд його справи впродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, створеним на підставі закону. Судове рішення проголошується публічно, але преса й публіка можуть бути не допущені в судові засідання протягом усього процесу або його частини в інтересах моралі, громадського порядку або національної безпеки в демократичному суспільстві, а також коли того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або тією мірою, якою це, на думку суду, суворо необхідно, коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя. Відповідно до ст. 13 Конвенції кожен, чий права та свободи, визнані в Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб правового

захисту у відповідному національному органі. Вищевказані норми Конвенції конкретизовано в практиці Європейського суду з прав людини (зокрема, у справі Джонстона та інших 1986 року (№ 6/1985/92/139) [10], де вперше зроблено спробу розтлумачити його зміст, та у справі «Стенлі Адамс проти Комісії» (№ 145/83) [11], де суд розробив тлумачення процедурних і основних прав), національних законодавств та правовій доктрині. Їх аналіз дозволяє виокремити основні стандарти (принципи) адміністративного судочинства, одним із яких є стандарт ефективного правового захисту.

Стандарт (принцип) ефективного правового захисту передбачає:

- можливість вживання превентивних заходів, рішень, що дозволили б запобігти потенційній шкоді адміністративними діями;

- повноваження владного припису на вчинення адміністративних дій та ухвалення рішень;

- можливість недопущення ухвалення рішень і вчинення адміністративних дій, зокрема у випадках наявності в адміністрації обмеженого адміністративного розсуду, коли є підстави вважати, що адміністрація діяла з перевищенням своїх повноважень.

Таким чином, у суду, який розглядає адміністративні справи, у будь-якому разі повинно бути право виносити юридично обов'язкові рішення: недостатньо можливості давати рекомендації або поради, навіть якщо зазвичай вони виконуються.

Принцип ефективного правового захисту передбачає також, що суд може бути наділено компетенцією не тільки розглядати суть адміністративного позову (скарги), а і задовольняти адміністративний позов (скарги) присудити деяку форму відшкодування. У разі потреби присудження компенсації шкоди, заподіяної порушенням, має бути в принципі можливим. Зазвичай компенсація здійснюється

через винесення окремого рішення. Суд також повинен бути уповноважений звільнити сторону від несення судових витрат, коли це виправдано. Можна також стверджувати, що принцип ефективного правового захисту стосується реалістичного й ефективного розгляду в справі.

Як указано в Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи від 13 грудня 2004 року No Rec(2004)20 «Про перегляд адміністративних актів судами», витрати на звернення до суду з метою перегляду адміністративних актів не повинні бути настільки високими, щоб впливати на кількість скарг. Особам, у яких не вистачає коштів для оплати послуг захисника, повинна надаватися правова допомога, коли того вимагають інтереси правосуддя. У такому разі варто зауважити, що з метою підвищення доступності правосуддя в багатьох країнах континентальної Європи вимоги до професійних якостей представників в адміністративних справах певним чином пом'якшені порівняно з вимогами, які діють у цивільному чи комерційному судових процесах. Суперечливість у тлумаченні законодавства різними судами всередині тієї чи тієї судової системи також може свідчити про відсутність ефективного правового захисту (порушувати право на доступ до суду), тому держави-члени Ради Європи несуть відповідальність за впровадження ефективних систем судового оскарження або інших методів усунення суперечностей у судовій практиці.

Ураховуючи вищевикладене, доходимо висновку, що європейський стандарт ефективного правового захисту у сфері адміністративного судочинства розуміють як один з основних принципів судового перегляду адміністративних актів у країнах Європи. Цей стандарт покликаний гарантувати наділення суду повноваженнями вжити необхідних заходів для виправлення ситуації, щоб вона відповідала законодавству. Також слід бути переконаним, що подальша реформа адміністративної юстиції в Україні неможлива без

урахування досвіду країн Європейського Союзу, зокрема й у сфері реалізації принципу ефективного правового захисту. Також важливим є те, що зазначений принцип повинен бути не декларативним, а дієвим у реалізації, оскільки застосування його суб'єктами. Це і є шляхом до утвердження верховенства права.

Література:

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2015 року No 2747-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. No 35–36, 37. ст. 446.
2. Vučetić D. Serbian judicial review of administrative acts and European standards for administration disputes. Law and Politics. 2005. Vol. 3. No 1. Pp. 73–90.
3. Administrative justice in Europe. Report for Spain. URL: https://www.aca-europe.eu/en/eurtour/i/countries/spain/spain_en.pdf
4. Verwaltungsgerichtsordnung (VwGO) vom 19.03.1991 (BGBl 1, S. 17). URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/vwgo/BJNR000170960.html>
5. Пастернак В.М. Європейські стандарти адміністративного судочинства. Право і суспільство. 2017. No 2. С. 106-112.
6. Про стандартизацію: Закон України 5 червня 2014 року No 1315-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. No 31. Ст. 1058.
7. Договір про Європейський Союз від 7 лютого 1992 року. URL: <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex%3A12012M%2TXT>.
8. The Principle of Effective Legal Protection in Administrative Law: A European Perspective Routledge // London: Routledge. 2016. 416 p.

9. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text).

10. Справа Джонстона та інших 1986 року (No 6/1985/92/139). Case of Johnston and Others. URL:http://www2.womenslinkworldwide.org/wlw/admin/fileFS.php?table=decisiones_documentos&field=es_archivo&id=185

11. Справа «Стенлі Адамс проти Комісії» (No 145/83). Adams St. G. Commission of the European Communities. URL:<http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30dc476ded761f14400f8ca7>.

12. Капля О. М. Реалізація принципу ефективного захисту прав і свобод особи в адміністративному судочинстві країн Європейського Союзу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2017. No 26. С. 27–30.

Науменко В.А.,

студент 3-го курсу ННІ №3 НАВС,

Волох О.К.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування НАВС

ОРГАНІЗАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ: СУТНІСТЬ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗАВДАННЯ

Одним із основним завдань сучасної правової держави є створення й налагодження ефективного функціонування правових механізмів, призначених для здійснення охорони та захисту прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб, а також відновлення їх в разі порушення.

Права і свободи людини і громадянина згідно з ч. 1 ст. 55 Конституції України захищаються судом [1]. Захист основних прав, свобод та інтересів людини та громадянина – головні критерії правоохоронної та правовстановлюючої діяльності держави.

Судовий захист – найвища гарантія забезпечення прав, свобод та інтересів громадян, оскільки правове становище суду створює переваги в забезпеченості законності. Суд здійснює правозастосовну діяльність, що пов'язана з прийняттям індивідуального правозастосовного правового акту – судового рішення.

Виконання завдань адміністративного судочинства щодо захисту прав, свобод охоронюваних законом інтересів людини, прав і інтересів організацій, держави залежить від всебічного розгляду та вирішення адміністративних справ, повної відповідності з чинним законодавством, з вимогами принципу законності, тобто безпосередньо пов'язано та залежить від постановлення судом у адміністративних справах законних і обґрунтованих рішень.

Саме адміністративні суди є провідними суб'єктами на яких покладено завдання щодо захисту та поновлення порушених, невизнаних оспорюваних прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб у публічно-правових відносинах.

Тому, досить актуальним постає питання вивчення організації адміністративного судочинства України, а саме його сутності, особливостей та завдань.

Різні аспекти адміністративного судочинства, досліджувалися такими вченими як: В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, О. Ф. Андрійко, В. М. Бевзенко, О. І. Безпалова, Ю. П. Битяк, І. Б. Коліушко, А. М. Колодій, М. В. Косюта, В. В. Кривенко, Р. О. Куйбіда, О. Є. Міщенко, та іншими.

Категорія «адміністративне судочинство» отримала своє законодавче закріплення в п. 4 ч. 1 ст. 3 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України)

як діяльність адміністративних судів щодо розгляду та вирішення адміністративних справ у порядку, встановленому КАС України [2].

Адміністративне судочинство грає роль важливої процесуальної форми реалізації адміністративного процесу. Ключова роль у цьому випадку відводиться органам правосуддя (суду), які наділяються відповідними повноваженнями з розгляду та вирішення адміністративних справ.

Дещо подібно розуміється адміністративне судочинство і в новітній адміністративній процесуальній науці. Так чи інакше, зміст адміністративного судочинства пов'язується із процесуальною діяльністю адміністративних судів щодо адміністративно-правових спорів.

Т. Коломоець визначає під цим поняттям нормативно визначену діяльність адміністративних судів щодо розгляду і вирішення адміністративних справ, які порушуються з приводу правових спорів, що виникають між органами публічної адміністрації та фізичними і юридичними особами щодо відновлення порушеного суб'єктивного права заінтересованої особи і є невід'ємною складовою адміністративної юстиції [3, с. 62].

М. Бевзенко зазнає, що адміністративне судочинство – це діяльність суду з розгляду та вирішення в процесуальному порядку адміністративно-правових спорів між громадянами, організаціями та органами публічної влади з метою захисту прав, свобод та законних інтересів приватних осіб від порушень з боку органів публічної влади [4, с. 90].

На переконання А. Руденка, адміністративне судочинство – це діяльність спеціалізованих адміністративних судів з розгляду та вирішення адміністративних спорів, що виникають з владних відносин у порядку, що визначається матеріальним та процесуальним законодавством [7, с. 88].

Узагальнення позицій учених дозволило визначити сутність організації адміністративного судочинства як врегульовану нормами права цілеспрямовану діяльність уповноважених суб'єктів, направлену на забезпечення ефективного розгляду та вирішення адміністративними судами публічно-правового спору задля захисту прав, свобод та інтересів особи.

Як і будь-який інший різновид юридичного процесу адміністративне судочинство має ряд загальних ознак, до яких вчені відносять наступні:

1) це свідомо, цілеспрямована діяльність, пов'язана із здійсненням операцій з нормами права у зв'язку із вирішенням певних юридичних справ;

2) воно полягає у реалізації владних повноважень спеціально уповноваженими суб'єктами публічної влади, які взаємодіють із іншими суб'єктами, серед яких і невіддільні суб'єкти;

3) воно має на меті досягнення певного юридичного результату, що вимагається зацікавленими суб'єктами та забезпечує реалізацію повноважень суб'єктом, який забезпечує ведення процесу, а саме вирішення індивідуально-конкретної справи (вирішення справи адміністративної юрисдикції);

4) воно оформлюється за допомогою офіційних актів-документів, які закріплюють проміжні та остаточні підсумки процесуальної діяльності адміністративного суду і фіксують волю уповноваженого суб'єкта влади щодо розглянутої юридичної справи;

5) існують систематизована детальна регламентація цієї діяльності юридичними нормами, які і надають процесуальній формі здійснення адміністративного судочинства [6, с. 30-31].

Організації адміністративного судочинства притаманні наступні особливості: адміністративне судочинство, поряд з конституційним, цивільним та кримінальним судочинством, закріплено в Конституції як базовий судовий процес; носить

публічно-правовий характер; основною функцією є розгляд та вирішення адміністративних справ; має єдину конституційну мету – захист прав і свобод людини та громадянина, прав та законних інтересів організацій; відноситься до одного з фундаментальних видів судочинства, що являє собою особливий порядок здійснення правосуддя.

Особливості організації адміністративного судочинства обумовлені також і завданнями, що мають бути вирішені під час такої діяльності:

- встановлення правових основ функціонування адміністративних судів і суб'єктів, уповноважених на забезпечення їх діяльності;

- визначення чітких критеріїв віднесення публічно-правових спорів до юрисдикції адміністративних судів, а також встановлення правил підсудності;

- законодавче врегулювання правового статусу суб'єктів адміністративних процесуальних правовідносин;

- матеріально-фінансове забезпечення адміністративного судочинства;

- визначення потреб адміністративних судів у кадрах і здійснення кадрового забезпечення тощо [8, с. 48].

Проведення в адміністративних справах здійснюються відповідно до закону, чинного на час вчинення окремої процесуальної дії, розгляду і вирішення справи. Закон, який встановлює нові обов'язки, скасовую чи звужую права, належні учасникам судового процесу, чи обмежую їх використання, не має зворотної дії в часі.

Систему адміністративних судів утворюють: місцеві адміністративні суди (місцеві адміністративні суди округів, місцеві загальні суди як адміністративні суди); апеляційні адміністративні суди; Верховний Суд. Вона повною мірою відповідає європейським стандартам і забезпечує реалізацію принципу верховенства права, захист прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, судовий контроль за законністю

дій та рішень органів публічної влади, їх посадових та службових осіб.

Предметом оскарження в адміністративний суд є нормативно-правові акти й рішення, в тому числі нормативні акти органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також дії або бездіяльність цих органів, які (на думку фізичних осіб чи інших суб'єктів публічно-правових відносин) порушують права, свободи та законні інтереси людини і громадянина.

Принципи адміністративного судочинства – це основні засади, вихідні положення, що становлять його якісні особливості та специфічні властивості, в яких у концентрованому вигляді виявлена заінтересована воля народу наділити право такими якостями, які найбільш повно мали б можливість реалізувати його ідеї і погляди у визначенні основ організаційної побудови адміністративного судочинства, а також відображають перспективи його розвитку та забезпечують захист прав, свобод і інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, інших суб'єктів під час здійснення ними владних управлінських функцій на основі законодавства, зокрема на виконання делегованих повноважень.

В принципах адміністративного судочинства відображені його основні риси та визначено структуру, засади побудови, логіка розміщення положень, що повною мірою дозволяє зрозуміти його суть та значення, сприяє правильному застосуванню норм адміністративного судочинства, а також виступає основою для законодавчого процесу з кола визначених правовідносин у встановленому порядку, в тому числі для підготовки, розроблення і прийняття відповідних їм за змістом нормативно-правових актів та їх удосконалення [5, с. 102].

Принципи адміністративного судочинства становлять найбільшу кількісну групу принципів адміністративної юстиції. У статті 7 КАС України закріплено основні принципи здійснення правосуддя в адміністративних судах [2].

Отже адміністративне судочинство України слід розглядати як здійснювану відповідно до адміністративно-процесуальних норм та у певній процесуальній формі діяльність адміністративних судів щодо розгляду і вирішення адміністративних справ, які порушуються з приводу публічно-правових спорів, що виникають між органами публічної адміністрації та фізичними і юридичними особами щодо відновлення порушеного суб'єктивного права заінтересованої особи. Завдання адміністративного судочинства – це певний результат, який досягається при здійсненні адміністративного судочинства. Основне завдання адміністративного судочинства це захист прав та законних інтересів осіб, а також відновлення порушених прав та законних інтересів осіб у сфері публічно-правових управлінських відносин.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Кодекс адміністративного судочинства України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.
3. Адміністративне процесуальне право: Навч. посібник / кол. авт. ; за заг. ред. Т.П. Мінки. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 320 с.
4. Будзик Б. Мета, завдання та принципи адміністративного судочинства на сучасному етапі реформування судової системи України. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. 2017. № 856. С. 88-92.

5. Дибець Н. Ю. Новітня парадигма адміністративного судочинства України в умовах реформи правосуддя. *Юридична наука*. 2020. № 5. С.100–105.

6. Колпаков В. Адміністративне судочинство: співвідношення з адміністративним процесом і предметом адміністративного права. *Юридичний журнал «Право України»*. 2018. № 2. С. 26-38.

7. Константи́й О. До питання поняття, предмета, методу і системи адміністративного судочинства України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 8. С. 86-90.

8. Пчелін В. Б. Організація адміністративного судочинства України: правові засади : монографія. Харків : У справі, 2017. 488 с.

Павленко О.С.,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра

2 курсу ННІ №1 НАВС,

Бухтіярова І.Г.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування НАВС

КОНТРОЛЬ ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ ТА ДИСЦИПЛІНИ В ДЕРЖАВІ

У наші дні сфера державного управління містить в собі багато процесів, якими керує велика кількість державних органів. На них впливає діяльність суб'єктів господарства, але головним регулятором цих процесів є законність.

З курсу адміністративного права ми дізнались, що законність – комплексне соціально-правове явище, що характеризує організацію та функціонування суспільства і держави на правових засадах. У свою чергу, законність

забезпечується за допомогою державного контролю та нагляду, але в цій тезі ми визначимо в чому полягає важливість державного контролю для публічного адміністрування [1].

Державний контроль є одним з невід'ємних елементів публічного адміністрування, що відіграє важливу роль у забезпеченні ефективної діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування. Це комплекс заходів, спрямованих на забезпечення відповідності дій державних органів та органів місцевого самоврядування законодавству, правилам та процедурам, які гарантують дотримання прав громадян та інтересів держави. В результаті виконання державного контролю забезпечується високий рівень взаємодії між державними органами та громадянами, а також зберігається довіра до влади та її діяльності.

Тобто контроль є сукупністю певних дій, які вчиняються певними суб'єктами адміністрування щодо дотримання норм чинного законодавства. До таких дій співвідносяться облік і аналіз інформації, виявлення відхилень та їхніх причин, надання рекомендацій щодо їх усунень та притягнення до відповідальності.

Зазвичай, для кожної сфери суспільного життя формується своя державна чи структурна установа, яка здійснює професійний та належний контроль. Наприклад, у сфері оподаткування таких органом є Державна податкова служба, а в галузі трудових відносин – Державна служба України з питань праці. Ці органи державної влади здійснюють контроль за дотриманням чинного законодавства у відповідних сферах шляхом проведення перевірок з метою виявлення відхилень від стандартів прописаних у різноманітних нормативно-правових актах, надання рекомендацій щодо виправлення помилок та порушень, та проведення повторних заходів контролю для перевірки

об'єктів адміністрування на предмет усунення таких відхилень [2; 3].

Щоб краще розуміти важливість державного контролю для публічного адміністрування, нам також потрібно визначити види контролю. Залежно від характеру організаційних зв'язків контролюючого та підконтрольного суб'єктів виділяють внутрішній контроль та зовнішній. Внутрішній контроль здійснюється самими органами публічної адміністрації, тобто одна державна структура здійснює заходи контролю щодо іншого органу влади. При зовнішньому контролі така підпорядкованість суб'єктів відсутня. Реалізація зовнішнього контролю забезпечується за сприянням таких видів контролю з боку публічної адміністрації як парламентський контроль, президентський контроль, судовий контроль та контроль з боку громадськості.

Зупинюсь на визначенні громадського контролю, адже на мою думку він є одним з найважливіших видів контролю через свою владну форму повноважень у руках народу. По суті, громадський контроль - це активне спостереження громадян за особами, котрі від їхнього імені за рахунок податків керують країною на всіх рівнях - від села до столиці. При цьому ці суб'єкти наділяються певними контрольними повноваженнями [4]. В першу чергу ціллю громадського контролю є правовий нагляд за функціонуванням та повноваженнями державних органів. Його дії полягають у моніторингу щодо дотримання правового забезпечення та реалізації державних повноважень на рівні, що відповідає належним потребам, а також волі соціуму, що являє собою основний суб'єкт – народ.

Використовуючи твердження що згадане вище, ми можемо зробити висновок, що контролюючою функцією наділена громадськість, а точніше – громадські об'єднання. Предметом перевірок з боку таких утворень є здійснення нагляду за відповідністю діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових

осіб Конституції України, законам України, іншим нормативно-правовим актам та за дотриманням ними державної дисципліни. Такий вид контролю з боку народу є по-справжньому ефективним та важливим, оскільки він є постулатом демократії та законності в нашій державі [5].

Також нам слід звернути увагу на такі види державного контролю як попередній контроль, що має на меті не допустити прийняття незаконних рішень керівництвом суб'єктів та об'єктів адміністрування; поточний (оперативний) контроль – спрямований на перевірку виконання суб'єктами владних повноважень поставлених перед ними завдань і виконання ними своїх функцій; наступний контроль, який займається перевіркою вже прийнятих керівництвом рішень.

Залежно від призначення контролю виділяють загальний контроль, метою якого є перевірка всієї діяльності певної структури задля недопущення будь-яких порушень, та цільовий, який спрямований на нейтралізацію певної групи порушень [6].

Даний розподіл державного контролю дозволяє ефективно реалізовувати перевірки, визначаючи цілі відповідних заходів та суб'єктів, які будуть їх здійснювати, що в свою чергу є важливим для належного здійснення публічною адміністрацією своїх функцій.

Отже, ми дійшли висновку, що державний контроль є невід'ємним елементом публічного адміністрування, оскільки завдяки своєму видовому розподілу він чітко визначає компетенції суб'єктів адміністрування у сфері контролю, містить у собі поняття громадського контролю, що дозволяє народу брати участь у керуванні держави шляхом проведення перевірок та забезпечує режим законності в різних галузях права та суспільних відносин.

Література:

1. Законність: поняття, нормативно-правова основа, система гарантій. URL: <https://studies.in.ua/teorija-derzhavy-ta-prava-lekcii/4411-zakonnst-ponyattya-normativno-pravova-osnova-sistema-garanty.html>
2. Податкового кодексу України від 02.12.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/print#n1080>
3. Контроль за додержанням законодавства про працю. URL: <http://rv.dsp.gov.ua/kontrol-za-doderzhanniam-zakonodavst/>
4. Ю.В. Мех. Види та форми громадського контролю з охорони громадського порядку. Проблеми охорони громадського порядку : Збірник матеріалів кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, 2020
5. Курс адміністративного права. https://arm.naiu.kiev.ua/books/adm_pravo_zch/nm/lec10.html
6. Стрельченко О.Г., Бухтіярова І.Г., Бухтіяров О.А. Доктринальна характеристика суб'єктів публічної адміністрації: сучасний вимір у рамках європеїзації суспільства. Правова позиція (правонаступник наукового журналу «Вісник Академії митної служби України. Серія: «Право»). 2022. Випуск 2 (35). С. 22-26.

*Павлюченко Є.А.,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
2 курсу ННІ №1 НАВС,
Бухтіярова І.Г.,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного
управління та адміністрування НАВС*

АДМІНІСТРАТИВНА ЮСТИЦІЯ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У наш час розвиток правової держави є вкрай важливим для будь-якої країни, оскільки це означає, що вона є гарантом прав і свобод своїх громадян. Однією з основних ознак правової держави є право на доступ до правосуддя та справедливий судовий розгляд, тобто – адміністративна юстиція.

Адміністративна юстиція – система судових органів, які контролюють дотримання законності у сфері державного управління шляхом вирішення в адміністративному процесуальному порядку публічно-правових спорів, що виникають у зв'язку зі зверненнями фізичних чи юридичних осіб до суду щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування або їх посадових чи службових осіб [1].

Кожна система має певні особливості. Для адміністративної юстиції такими є специфіка правових відносин, спеціалізація, законність та об'єктивність.

Щодо специфіки правових відносин, то адміністративна юстиція розглядає спори, пов'язані зі здійсненням державної влади, виконанням адміністративних функцій державних органів, правопорушеннями в цій сфері. Такі відносини мають специфічні риси, пов'язані з тим, що вони мають публічний характер і їх вирішення має наслідки для всього суспільства.

В свою чергу, спеціалізація адміністративної юстиції полягає в тому, що адміністративні суди та інші відповідні органи спеціалізуються на розгляді конкретних категорій справ, пов'язаних з адміністративним правом. Це дозволяє забезпечувати якісний та ефективний розгляд таких справ та використовувати спеціалізовані знання та досвід у процесі прийняття рішення.

Також важливими характеристиками цієї частини публічного адміністрування є законність та концентрація процедур - це означає, що система відповідних судових органів провадить свою діяльність в межах чинного законодавства, а всі процедури стосовно певного питання відбуваються в одному закладі адміністративної юстиції [2].

Оскільки адміністративна юстиція є системою судових органів, які здійснюють судочинство в межах адміністративного права, то керуючись 7 статтею Кодексу України про адміністративне судочинство, ми можемо визначити основні її принципи [3].

Одним з основних є принцип рівності всіх учасників адміністративного процесу перед законом і судом. Тобто, під час розгляду спору, який виник між фізичною особою та державою – імперативний характер відносин між суб'єктом та об'єктом публічного адміністрування відкидається, що забезпечує рівні можливості сторін для захисту та доказування.

Також принципом, на який слід звернути увагу, є змагальність сторін. Він підтверджує принцип рівності тим, що сторони адміністративно-судового процесу повинні довести ті обставини, на які вони посилаються на підтвердження чи заперечення вимог. Тобто, сторони будуть рівні в своїх можливостях, а суд буде неупереджено розглядати справу, оскільки позивач і відповідач будуть повинні доводити свою правоту [4].

Важливим буде згадати, що до юрисдикції судів, які є елементами адміністративної юстиції, окрім спорів між фізичною особою та державою, входить розгляд справ пов'язаних із прийняттям громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби, спори між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління, у тому числі делегованих повноважень, а також спори, які виникають з приводу укладання та виконання адміністративних договорів та інше.

Загалом до адміністративних судів можуть бути оскаржені в порядку, встановленому цим Кодексом, будь-які нормативно-правові акти чи правові акти індивідуальної дії суб'єктів владних повноважень з мотивів їх неконституційності, незаконності або невідповідності правовому акту вищої юридичної сили, крім випадків, коли щодо таких актів Конституцією чи законами України встановлено інший порядок судового провадження [5].

Отже, розглянувши поняття, принципи та характеристику адміністративної юстиції, ми дійшли висновку, що це система судових органів, які контролюють дотримання законності у сфері державного управління шляхом вирішення в адміністративному процесуальному порядку публічно-правових спорів, які зазвичай, виникають під час взаємодії суб'єкта та об'єкта публічного адміністрування, дотримуючись принципів законності, рівності, змагальності та неупередженості.

Література:

1. Адміністративна юстиція. В. С. Стефанюк. Енциклопедія Сучасної України. Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. URL: <https://esu.com.ua/article-42670>

2. Адміністративна юстиція в Україні-становлення і розвиток / О. Ю. Кравцова URL: https://minjust.gov.ua/m/str_4930

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

4. Закону України про адміністративне судочинство. URL: <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/kas/97-kas/5973-7.html>

5. Куйбіда Р. О. Адміністративна юрисдикція // Велика українська енциклопедія. URL: [https://vue.gov.ua/Адміністративна юрисдикція](https://vue.gov.ua/Адміністративна_юрисдикція)

Пасічник Я.О.,

курсант 212 н/г 2-го курсу ННІ №1 НАВС

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Актуальність адміністративно-правового статусу внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні полягає у необхідності забезпечення їх прав та інтересів, а також у забезпеченні їх інтеграції в новому місці проживання. Згідно ст.1 Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 року **внутрішньо переміщена особа** – це «громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту,

тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру». Забезпечення прав ВПО є важливим завданням держави та місцевих органів влади, які повинні забезпечувати їх правовий захист та інші права та свободи.

У зв'язку з конфліктними ситуаціями в Україні та наявністю великої кількості внутрішньо переміщених осіб, адміністративно-правовий статус ВПО є дуже актуальним питанням. Необхідно забезпечити їхній захист від дискримінації та насильства, а також забезпечити їхню інтеграцію в новому місці проживання. Для досягнення цих цілей необхідно розвивати законодавство в галузі адміністративного права, забезпечувати реалізацію прав ВПО, проводити інформаційну роботу щодо їх прав та свобод, сприяти їхній інтеграції в новому місці проживання, а також забезпечити координацію дій між державними та місцевими органами влади, міжнародними та громадськими організаціями для забезпечення їхньої підтримки та інтеграції в новому місці проживання.

Основним нормативно-правовим актом, що призначений забезпечити права та встановити допомогу внутрішньо переміщеним особам, є Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 року з низкою доповнень. Даний закон встановлює права та пільги, якими користуються внутрішньо переміщені особи, основними з яких є:

- захист від примусового внутрішнього переміщення або примусового повернення на покинуте місце проживання (ст. 3);

- забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації, на одержання реабілітаційних послуг відповідно до законодавства за місцем проживання;

- продовження здобуття певного освітнього рівня на території інших регіонів України за рахунок коштів державного бюджету або інших джерел фінансування;

- отримання матеріального забезпечення, страхових виплат та соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності і від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності (ст. 7);

- єдність родини;

- інформацію про долю та місцезнаходження зниклих членів сім'ї та близьких родичів;

- створення належних умов для її постійного чи тимчасового проживання;

- оплату вартості комунальних послуг в місцях компактного поселення внутрішньо переміщених осіб;

- забезпечення органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами приватного права можливості безоплатного тимчасового проживання (за умови оплати особою вартості комунальних послуг) протягом шести місяців з моменту взяття на облік внутрішньо переміщеної особи; для багатодітних сімей, інвалідів, осіб похилого віку цей термін може бути продовжено;

- сприяння у переміщенні її рухомого майна;

- сприяння у поверненні на попереднє місце проживання;

- забезпечення лікарськими засобами у випадках та порядку, визначених законодавством;

- надання необхідної медичної допомоги в державних та комунальних закладах охорони здоров'я;

- влаштування дітей у дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади;

- отримання соціальних та адміністративних послуг за місцем перебування;

- безкоштовний проїзд для добровільного повернення до свого покинутого постійного місця проживання у всіх видах громадського транспорту у разі зникнення обставин, що спричинили таке переміщення і тд.

проблематики є позитивна мотивація з соціальними працівниками для подолання проблем та адаптації до нових умов проживання.

Наразі українське законодавство чітко встановлює, яка особа є «внутрішньо переміщеною особою», прописує права та пільги, включаючи грошові виплати, що їй надаються та гарантуються державою, визначає механізм оформлення довідки про зазначений статус. Крім того, нормативно-правові акти з регулювання зазначеної сфери постійно оновлюються відповідно до нових умов та потреб осіб зі статусом ВПО, а також до проблем, що постають в процесі реалізації законів. Але, закони та підзаконні акти в сфері ВПО потребують подальшого доопрацювання через неузгодженість між собою нормативно-правових актів різного рівня, а також відсутність на практиці ефективної системи обліку внутрішньо переміщених осіб, доступної громадськості, яка передбачена законом.

Як висновок, адміністративно-правовий статус ВПО є важливим інструментом для забезпечення їх прав та інтересів, а також є важливою складовою захисту прав людини та громадянського суспільства. Забезпечення прав ВПО важливо не лише з морально-етичної точки зору, але й з точки зору забезпечення миру та стабільності в країні. Вирішення питань, пов'язаних з адміністративно-правовим статусом ВПО, є важливим завданням держави та місцевих органів влади, а також міжнародної спільноти.

Література:

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 р. № № 1706-

VII (із змін.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>.

2. Механізм забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб: національний та міжнародний аспекти / [С.Б. Булеца, О.І. Котляр, Я.В. Лазур та ін.]; за заг. ред.: д-ра юрид. наук, проф. О.Я. Рогача; д-ра юрид. наук, проф. М.В. Савчина; к.ю.н., доц. М.В. Менджул. – Ужгород: РІК-У, 2017. – 348 с.

3. Теоретико-прикладні аспекти розвитку адміністративного права та державного управління в Україні. О. Ф. Андрійко, В. П. Нагребельний,

4. Дерещ В. А. *Правова держава : щоріч. наук. пр. : до 65-річчя Ін-ту держ. і права ім. В. М. Корецького НАН України, 1949-2014* / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ : Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2014. Вип. 25. С. 182-203.

Прокопець С.В.,

*аспірант Відкритого міжнародного університету
розвитку людини «Україна»*

ВОЛОНТЕРСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

З давніх часів серед людських спільнот спостерігаються індивіди, які в значній мірі не здатні задовольнити потреби оточуючого світу, як в соціальній та економічній, так і в духовній сферах. Кожне суспільство по-своєму давало раду таким особистостям. Найчастіше їх виключали з суспільного життя, рідше допомагали та підтримували. Однак з плином часу заходи, спрямовані на надання допомоги стали переважати, перетворюючись на найбільш бажану форму

вирішення міжособистісних проблем. Допомога сьогодні – це надзвичайно важливий елемент суспільного життя, без якого людина не змогла б існувати. Ідея волонтерства розповсюджена в усьому світі, від найближчого оточення людини, аж до країн далеких континентів. Сфера волонтерства надзвичайно широка та необмежена: від надання допомоги бідним, хворим, нужденним, до освіти і суспільного стимулу, завершуючи бізнесовою економікою країни. Заходи з надання допомоги надаються як людям різного віку, так і з різним матеріальним положенням [1]. Волонтерство – своєрідний виклик людяності, завдяки якому людина може думати й про інших окрім себе. Однак це не стосується звичайного проведення дозвілля, так званого «марнування часу».

Динаміка суспільних змін та пов'язаний з ними розвиток нашої цивілізації, призводять до того, що людина наражається на величезну кількість небезпечних наслідків таких процесів. Нерідко це трапляється через хвилю страждань, самотності, життєвих труднощів, і навіть виключення з соціуму. В такій ситуації потрібна допомога та підтримка з боку держави, її інституцій. Таку дійсність формують волонтери через надання різних форм допомоги та суспільної підтримки, створюючи тим самим основу неурядової сфери. Надання допомоги може набувати різноманітних форм від організованої діяльності до несподіваної допомоги й підтримки, чи моментальної інтервенції під час катаклізмів, війн, чи гуманітарних місій [2].

Світове співтовариство визнає волонтерський рух способом збереження та зміцнення загальнолюдських цінностей, реалізації прав і обов'язків громадян, особистісного зростання шляхом усвідомлення людського потенціалу. Вагомість волонтерської діяльності в світовому вимірі підтверджується її визнанням Організацією Об'єднаних Націй.

Що до України, то волонтерська діяльність почала розвиватися майже одразу після визнання нашої країни незалежною та самостійною державою. В 90-тих роках ХХ-го

століття була створена служба під назвою «Телефон довіри», яка заклала початок появи мережі соціальних служб для молоді.

Базовим нормативним актом, що регулює відносини, пов'язані з провадженням волонтерської діяльності в Україні є Закон України «Про волонтерську діяльність» від 19 квітня 2011 року. Та оскільки він містив ряд обмежень для розвитку волонтерської діяльності виникла необхідність його удосконалення. Так, Президентом України підписано Закон України «Про волонтерську діяльність» № 246-VIII від 5 березня 2015 р. [4]. Закон визначає напрями волонтерської діяльності, уточнює терміни "волонтерська діяльність", "волонтер", знімає обмеження для здійснення волонтерської діяльності організаціями та установами, уточнює права та обов'язки волонтерів, організацій та установ, які залучають до своєї діяльності волонтерів, пояснює особливості відшкодування витрат, пов'язаних з наданням волонтерської допомоги. Також встановлено, що в разі загибелі волонтера під час надання волонтерської допомоги в районі бойових дій і збройних конфліктів сім'ї загиблого, його батькам та утриманцям виплачується одноразова грошова допомога; у разі встановлення інвалідності волонтера внаслідок поранення, отриманого під час надання волонтерської допомоги в районі бойових дій і збройних конфліктів, залежно від ступеня втрати працездатності йому виплачується одноразова грошова допомога тощо [3].

Зростання активності волонтерського руху було обумовлене двома основними факторами: внутрішньополітичною кризою, що призвела до розбалансування системи державного управління, дефіциту якісних управлінських рішень та зовнішньою агресією.

Характерною особливістю розвитку волонтерського руху в цей період стало залучення соціальних мереж до підтримки

та поширення громадянських ініціатив, які здебільшого функціонували у форматі неформальних волонтерських груп..

Серед найбільш помітних організацій необхідно виділити волонтерське об'єднання «Народний тил», що включає «Колеса народного тилу» (постачання машин до зони бойових дій), «Медичний народний тил» (постачання ліків до зони бойових дій), «Help Army», «Крила Феніксу», «Армія SOS», «Народний проект», «Волонтерська сотня». Чотири основні напрямую роботу волонтерів: збір та доставка в зону проведення зони бойових дій необхідних ресурсів; надання медичної допомоги постраждалим в ході її проведення; допомога вимушеним переселенцям; пошук зниклих безвісті та звільнення полонених.

Одним з успішних методів волонтерської допомоги силовим структурам є надання адресної допомоги їх окремим підрозділам. Дуже потужно у волонтерському русі представлений медичний напрямок.

Необхідно також відзначити вагомий внесок українських громадян, які у волонтерській роботі використовують комп'ютерні технології. Так, під час проведення Євромайданів вони створювали сайти, які забезпечували інформаційну підтримку їх учасників, допомагали координувати спільні протестні дії.

Створений на базі фонду «Розвиток України» гуманітарний штаб «Допоможемо» є найбільшим приватним агрегатором благодійно допомоги жителям Донецької та Луганської областей, які постраждали в ході військових дій. Основними видами діяльності цієї громадської структури є евакуація людей з окупованих територій, доставка у звільнені міста та в зону бойових дій гуманітарної допомоги, розселення постраждалих в санаторіях, таборах в місцях, вільних від проведення військових дій, адресна допомога.

Водночас, створеній в Донецьку ініціативній групі волонтерів "Відповідальні громадяни" вдається здійснювати

благодійні проекти, спираючись в основному на ресурси міжнародних місій «Лікарі без кордонів» та «Червоний хрест», а також на кошти заможних донеччан-переселенців.

Завдяки волонтерам індивіди мають можливість пізнати свої слабкі та сильні сторони, поглибити знання в певних сферах, і через це волонтерство є важливим складовим елементом біографії молодої людини. Волонтери пробуджують до творчості, формують особистісний розвиток, відкривають людей для інших, що дозволяє позбавитись егоїстичних мотивів. Своєрідним феноменом волонтерства є те, що воно уможливорює розвиток особистих захоплень та зацікавлень, незалежно від віку людей, залучених до цієї добровільної діяльності. Більш того, волонтерство сприяє появі нових друзів, і при цьому також відкриттю інших культур, звичаїв та традицій.

Отже, можна зробити висновок, що слід пропагувати величні, людські вчинки, часто непомітні та надзвичайно прості. Ця велика, цінна робота, яку здійснюють волонтери, змінює усіх тих, хто знаходяться в межах їх багатовимірної діяльності. Такі звичайні ознаки волонтерства як: взаємна привітність, співчуття, готовність надати допомогу, а також щира розмова, призводять до того, що найвища цінність, якою є добро, фактично народжується серед нас, що є вкрай важливим під час військових дій.

Література:

1. Звіт дослідження «Волонтерський рух в Україні» URL: <http://www.gfk.com/ua/news-and-events/news/pages/report.aspx>

2. Кто такой волонтер? URL: <http://volunteers.com.ua/kto-takoi-volonter.html>.

3. Стрельченко О.Г., Бухтіярова І.Г., Бухтіяров О.А. Доктринальна характеристика суб'єктів публічної адміністрації: сучасний вимір у рамках європеїзації суспільства. Правова позиція (правонаступник наукового

журналу «Вісник Академії митної служби України. Серія: «Право»). 2022. Випуск 2 (35). С. 22-26.

4. Про волонтерську діяльність: Закон України від 5 березня 2015. Відомості Верховної Ради України. № 22, ст.146.

Рудакова Л.О.,

*аспірант кафедри управління охороною здоров'я
та публічного адміністрування*

*Національного університету охорони здоров'я України
ім. П.Л. Шупика*

СУТНІСТЬ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день медичне страхування працівників сфери охорони здоров'я в Україні знаходиться в зародковому стані, так як в умовах сьогодення для нашої країни цей вид страхування є абсолютно новим, але, на наш погляд, є досить перспективним, що породжує актуальність його дослідження. Потрібно звернути увагу на досвід розвинутих міжнародних країн, який визначає високоефективний вплив корпоративного страхування на здоров'я та життя людей, у більшості з яких запропоновано об'єднання обов'язкового та добровільного страхування. Корпоративний різновид страхування характеризується тим, що держава за рахунок внесків роботодавців та самозайнятого населення забезпечуватиме всіх громадян мінімальним набором страхових послуг, які будуть отримані лише при настанні страхового випадку. Водночас, попри загальнообов'язковий різновид страхування має існувати й добровільне страхування, основними суб'єктами якої мають бути страхові компанії, котрі

пропонуватимуть своїм клієнтам оптимальніші варіанти загальнообов'язкового страхування, або ж інші пакети та додаткові страхові послуги.

На сьогоднішній день медичне страхування працівників сфери охорони здоров'я в Україні знаходиться в зародковому стані, так як в умовах сьогодення для нашої країни цей вид страхування є абсолютно новим, але, на наш погляд, є досить перспективним, що породжує актуальність його дослідження.

Досвід розвинутих країн свідчить про високу ефективність функціонування системи медичного страхування, заснованої на комбінації обов'язкового та добровільного страхування [1, с. 94].

Даний вид страхування характеризується тим, що держава за рахунок внесків роботодавців та самозайнятого населення забезпечуватиме всіх громадян мінімальним набором страхових послуг, які будуть отримані лише при настанні страхового випадку. Водночас, попри загальнообов'язковий різновид страхування має існувати й добровільне страхування, основними суб'єктами якої мають бути страхові компанії, котрі пропонуватимуть своїм клієнтам оптимальніші варіанти загальнообов'язкового страхування, або ж інші пакети та додаткові страхові послуги.

Щодо корпоративного страхування, то варто відзначити те, що його основними споживачами є корпоративні клієнти для яких медична страховка є частиною соціального пакету працівника [1, с. 95].

На сьогоднішній день в Україні досить повільними темпами здійснюється добровільне медичне страхування навіть у великих містах, що, на наш погляд, пов'язано із рядом причин, до яких входить, низький рівень зарплат, пандемічна ситуація, проведення спеціальної операції РФ тощо.

По-перше, рівень доходів населення є досить низьким. Так, станом на січень 2021 р. середня зарплата по Україні була 10727 грн, тоді як у Києві вона досягала 15395 грн [2]

(максимальний показник у державі). Вартість стандартного полісу (тривалість надання послуг – 1 рік) коливається від 5500 до 11000 грн, що є більшим від місячної зарплати пересічного киянина. Відповідно, на сьогоднішній день для пересічного громадянина добровільне медичне страхування є значно дороговартістним та не виправдовує довіру населення України.

По-друге, надто малою є кількість новітніх та якісних провайдерів медичних послуг (лікувально-профілактичних закладів). Сьогодні вітчизняна система охорони здоров'я представлена пострадянськими лікарнями часто із застарілим (через недостатнє фінансування з боку держави) обладнанням, що безпосередньо впливає на якість медичних послуг. До того ж, не в кожному регіоні наявні багатопрофільні клініки рівня «Борис», «Медіком» чи «Добробут» (за оцінками експертів, 85–90% українських приватних клінік припадає саме на столицю). Тож навіть придбавши страховий поліс класу VIP в окремих регіонах, клієнт може не одержати належного рівня допомоги (здебільшого вона надається на базі державних лікарень). Регіональна конкуренція на ринку платних медичних послуг зосереджена на вузькопрофільних медичних закладах (діагностика, стоматологія, гінекологія, косметологія). Загалом на заклади приватної медицини припадає близько 20% від ринку медичних послуг в Україні (за результатами інших досліджень, на приватну невідкладну допомогу припадає 25–30 % ринку) [3, с. 269].

По-третє, досить рівень довіри населення до страхових компаній, які здійснюють страхування та надають страхові послуги через наявність страхової фінансової вертикалі у вигляді піраміди, яка робить ставки лише на незначні страхові виплати при високій оплаті страхових полісів;

По-четверте, занадто низьке податкове стимулювання та відсутня страхова культура громадян.

На сьогоднішній день роботодавці не можуть списувати на витрати внески із медичного страхування, страхові премії здійснюються за рахунок чистого прибутку [1, с. 96].

Вивчаючи питання щодо сутності корпоративного страхування необхідно відзначити те, що воно охоплює основні напрями страхового захисту, які зводять до мінімуму страхові ризики під час провадження господарської діяльності суб'єктом адміністрування. Під час корпоративного страхування формується відповідний страховий пакет, розмір та зміст якого безпосередньо залежить від спроможності суб'єкта адміністрування, специфіки його діяльності та потреб персоналу. При цьому, особливістю даного виду страхування є те, що захист страхових ризиків поширюється безпосередньо на юридичну особу та страхувальників, а також можливий перехід й на членів родини, за їх бажанням.

Проаналізувавши досвід міжнародних країн таких як США, Німеччини, Великобританії, Франції, Австрії, щодо впровадження корпоративного страхування то необхідно відзначити те, що воно є визначним елементом соціально-економічної системи та поведження суб'єктів адміністрування, що формулюється станом відповідальності бізнес-середовища та самоорганізації і самодисциплінованості населення. Треба звернути увагу на те, що розвиток страхового ринку удосконалює ріст національної економічної системи, а безпосередньо корпоративне страхування збільшує ріст суб'єктів адміністрування у сфері підприємницької діяльності.

В Україні в умовах сьогодення та активними євроінтеграційними процесами, різновид соціального страхування, такий як корпоративне страхування починає активно розвиватися. Почали значно збільшуватися суб'єкти адміністрування, які впроваджують корпоративне страхування. Так, за даним експертів у найближчі роки рівень корпоративного страхування становитиме 20,1 млрд. грн. страхових платежів. Але, це є набагато нижчим показником у

відношенні інших видів страхування тобто роздрібного страхування.

Щодо статистичних даних, то нажалі вони, у зв'язку із пандемією та військовими діями на території України зменшилися на 24 %. Саме тому, виникає значуща потреба у відновлення рівня страхування населення. Також, проаналізувавши страхову діяльність в цілому, ми помітили, що корпоративне страхування приносить прибутковість страховим компаніям у вигляді 78 % прибутку, а решту 22 % - це усе приносить роздрібне страхування.

В загальному по Україні за програмою приватного медичного страхування проходить не більше ніж 6% населення, а більша частина населення надали перевагу корпоративному медичному страхуванню 29 % населення, інша частина населення взагалі утримується від страхування. Популярність корпоративного медичного страхування зумовлена низькою ціною полісу, яка на 20-30 % нижча ніж під час приватного медичного страхування, та зручністю його оформлення (необхідна лише заява від керівника колективу). Навіть страхові компанії вважають, що корпоративне медичне страхування, як різновид державного медичного страхування, переважає над приватним медичним страхуванням. Це пов'язано із тим, що під час корпоративного медичного страхування догорів укладають як здорові люди так і хворі, а під час приватного медичного страхування цією категорією застрахованих є, в більшій мірі, хворі люди, які потребують відразу ж дороговартісного лікування.

Вітчизняні страхові компанії розробляють і пропонують нині багато різноманітних програм корпоративного страхування. Програми досить популярні як серед роботодавців, так і серед співробітників. Спектр послуг, пропонований страховою компанією залежить від бажання та можливостей компанії страхувальника. Зазвичай він включає в

себе планову та екстрену стаціонарну допомогу, поліклінічне обслуговування та стоматолога [4, с. 488].

Разом з тим, даний вид страхування може здійснюватися за допомогою групового методу, при якому групи осіб класифікуються за віком, статтю, умовами роботи та відповідною групою здоров'я тощо. У відповідності щодо статті людини пропонуватимуться відповідні програми медичного страхування жінок у зв'язку з вагітністю та пологами. Так, групове корпоративне страхування на підприємстві, установі та організації може містити певні елементи в різних групових програмах, щоб задовольняти потреби усіх працюючих громадян.

Література:

1. Новосад Я.С. Корпоративне медичне страхування як складовий елемент добровільного медичного страхування в Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «економіка» : науковий журнал*. Острог : Вид-во НУ«ОА». 2016. № 2(30). С. 93–97.
2. Середня заробітна плата по Україні. *Фінансовий портал*. URL: <http://index.minfin.com.ua/index/average/>.
3. Пахненко О. М., Лисенко В. С. Мікрострахування як підґрунтя для розвитку добровільного медичного страхування в Україні. *Економіка : фінанси грошовий обіг і кредит*. 2014. № 1. С. 268–274.
4. Таранський І. П., Рикованова І. С., Білик М. В. Стратегічний ефект корпоративного страхування. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*, 2007. С. 483–489.

*Садурська А.С.,
студентка ННІ № 3 НАВС,
Волох О.К.,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
публічного управління та адміністрування НАВС*

ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

Актуальність дослідження. Тема принципів адміністративного судочинства є дуже актуальною в сучасному світі, оскільки вона пов'язана з важливими правовими питаннями, які стосуються взаємодії між державою та громадянами, а також підприємствами та іншими юридичними особами. Адміністративне право є складовою частиною публічного права, яке регулює відносини між державою та її органами з одного боку та громадянами та юридичними особами з іншого. Адміністративний судочинство - це процедури і правила, які регулюють вирішення судом адміністративних справ, пов'язаних з діяльністю державних органів. Дослідження теми принципів адміністративного судочинства є важливим, оскільки знання цих принципів є необхідним для кожного, хто стикається з адміністративним судочинством. Це стосується як громадян, так і юридичних осіб, що взаємодіють з державними органами. Дослідження цієї теми допоможе зрозуміти, які права та обов'язки мають громадяни та юридичні особи під час взаємодії з державними органами, як вирішуються адміністративні справи, які процедури мають додержуватися суди та інші органи, які принципи повинні дотримуватися при розгляді адміністративних справ тощо.

Метою даного дослідження є аналіз принципів адміністративного судочинства.

Виклад основного матеріалу. Ми визначили адміністративне судочинство способом досягнення мети адміністративно-процесуального регулювання. Тому питання правильного порядку організації адміністративного процесу є важливим. А запорукою ефективності такого процесу є, у першу чергу, принципи, оскільки вони є основними, вихідними ідеями. Оскільки в оновленому процесуальному законодавстві міститься значна кількість нових положень, надзвичайно актуальним є дослідження сутності та визначень основних його категорій, зокрема й таких, як принципи. Насамперед необхідно розібратись із самим поняттям «принцип». Це поняття, як і сам принцип, є досить багатограним, що зумовлює дослідження представниками різноманітних галузей знань. Зокрема, у філософських працях категорію «принцип» визначають як вихідне положення, системо-утворюючий елемент або центральне поняття. Його називають узагальненням і поширенням певного положення на всі явища галузі, з якої принцип абстрагований.

Грунтовна увага приділяється цій тематиці і в юридичній літературі. Огляд міркувань учених правознавців про призначення принципів права дозволяє зробити декілька узагальнень. А саме, виділяємо три основні думки. По-перше, принципи права можуть бути надійною опорою для рішення суду, адже є дійовим інструментом, використання якого необхідне для вирішенні далеко не теоретичних спорів. Принципи права регулюють суспільні відносини, виступаючи юридичною основою вирішення справи як поряд з нормами позитивного права, так і самостійно. По-друге, принципи права забезпечують єдність правового регулювання суспільних відносин, цементують усі компоненти юридичної надбудови. По-третє, принципи права визначають напрямок правового регулювання суспільних відносин. Тобто можна зробити висновок про те, що під принципами права необхідно розуміти вихідне положення, яке виражає сутність права як особливого

правого регулятора. Не менш важливим є те, що це положення відображає і висловлює основні цінності, на які орієнтується право, а також визначає зміст та спрямованість правового регулювання. Принцип права є загальнообов'язковим правилом поведінки [1, с. 74].

Адміністративне судочинство характеризується наявністю спеціальних завдань, основним серед яких є захист прав і свобод людини та громадянина від свавілля посадових та службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування. До характерних особливостей принципів адміністративного судочинства необхідно віднести: 1) ідейну визначеність; 2) нормативну визначеність; 3) демократичність; 4) дієвість; 5) автономність; 6) системність. Відповідно до ч. 3 ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України встановлено галузеві принципи адміністративного судочинства: «1) верховенство права; 2) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; 3) гласність і відкритість судового процесу та його повне фіксування технічними засобами; 4) змагальність сторін, диспозитивність та офіційне з'ясування всіх обставин у справі; 5) обов'язковість судового рішення; 6) забезпечення права на апеляційний перегляд справи; 7) забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у випадках, визначених законом; 8) розумність строків розгляду справи судом; 9) неприпустимість зловживання процесуальними правами; 10) відшкодування судових витрат фізичних та юридичних осіб, на користь яких ухвалене судове рішення». Такі галузеві принципи адміністративного судочинства певною мірою дублюють загальні принципи правосуддя, що визначені у ч. 1 ст. 129 Конституції України, а саме: «1) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; 2) забезпечення доведеності вини; 3) змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості; 4) підтримання

публічного обвинувачення в суді прокурором; 5) забезпечення обвинуваченому права на захист; 6) гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами; 7) розумні строки розгляду справи судом; 8) забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення; 9) обов'язковість судового рішення».

Отже, відмінними від конституційних принципів правосуддя є відсутність вимоги доведеності вини у процесі розгляду та вирішення спору у порядку адміністративного судочинства [2, с. 59].

Відповідно до частини п'ятої статті 124 і частини третьої статті 129 Конституції України судові рішення є обов'язковими до виконання на всій території України, а обов'язковість рішень суду визнано однією з основних засад судочинства (стаття 14 КАС України). Судові рішення, що набрали законної сили, а також ті, що підлягають негайному виконанню, є обов'язковими для всіх органів державної влади і органів місцевого самоврядування, посадових чи службових осіб, фізичних та юридичних осіб і підлягають виконанню на всій території України. Принципи адміністративного судочинства є нормативними. Це означає, що їх належить застосовувати, як і будь-яке положення КАС України. Практичне значення принципів полягає у тому, що їх втілення у судочинство надає йому якості правосуддя і навпаки – ігнорування веде до порушення права на судовий захист і, як правило, до неправосудності судових рішень. Принципи є ціннісним орієнтиром для надання тлумачення правилам адміністративного судочинства в разі їх застосування, а також усунення у них прогалин.

Для адміністративного судочинства як для судочинства, основним завданням якого є захист прав і свобод людини та громадянина, законних інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин, цілком зрозуміла спрямованість

принципів адміністративного судочинства, їх сутність. Вони виступають і гарантіями реалізації завдань судочинства, і гарантіями дотримання процесуальної форми цього захисту. Основна функція норм і принципів адміністративного процесуального права полягає в тому, щоб сприяти юридично правильному здійсненню прав і свобод громадян та виконанню обов'язків усіма учасниками процесу [3, с. 155].

Висновки. Отже, підсумовуючи все вищевикладене, можна зробити наступні висновки щодо принципів адміністративного судочинства:

Принципи адміністративного судочинства є невід'ємною частиною адміністративного права і відображають засади, які повинні бути дотримані при вирішенні справ, пов'язаних з діяльністю державних органів.

До принципів адміністративного судочинства належать: принцип правової держави, принцип законності, принцип рівності сторін, принцип гласності та прозорості, принцип обґрунтованості та мотивування рішень, принцип швидкості та доступності судової захисту, принцип незалежності суддів та принцип справедливості.

Знання принципів адміністративного судочинства є важливим для всіх, хто має стик з адміністративним судочинством, так як вони визначають права та обов'язки громадян та юридичних осіб під час взаємодії з державними органами.

Вивчення принципів адміністративного судочинства є важливим для забезпечення рівності перед законом, підвищення якості судових рішень та зменшення можливості корупції та неправомірних дій державних органів.

Отже, вивчення та дотримання принципів адміністративного судочинства є важливим для забезпечення рівності перед законом та правопорядку, підвищення довіри громадян до державних органів та зменшення можливості корупції та неправомірних дій державних органів.

Література:

1. Задорожна І.Ю. Принципи адміністративного судочинства України: теорія і практика реалізації. *Наше право* № 1, 2021. URL: http://nashe-pravo.unesco-socio.in.ua/wp-content/uploads/2021/03/72-_Zadorozhna.pdf (дата звернення: 20.03.2023).
2. Бояринцева М. Принципи адміністративного судочинства в Україні. *JURNALUL JURIDIC NAȚIONAL*. 2019. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/4/part_1/11.pdf (дата звернення: 20.03.2023).
3. Корчинський О. Принципи адміністративного судочинства як основа захисту прав людини і громадянина. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13185/151-156.pdf> (дата звернення: 20.03.2023).

Саміленко І.С.,

*здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
2 курсу ННІ №1 НАВС*

СУТНІСТЬ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Проблема громадського контролю є надзвичайно актуальною для України на теперішній час, оскільки влада сьогодні, фактично, вільна від такого контролю, є безвідповідальною та не здійснює в повному обсязі дотримання чинних національних нормативно-правових актів.

Громадський контроль є важливою складовою демократичної системи. Він допомагає забезпечити відкритість та прозорість діяльності публічної адміністрації та

виключити можливість корупції, зловживання владою та інших порушень закону.

Соціальна обумовленість громадського контролю за діяльністю публічної адміністрації є важливою складовою демократичного суспільства. Громадський контроль - це процес, коли громадськість використовує свої права та можливості для моніторингу та оцінки діяльності публічної адміністрації з метою забезпечення її відповідальності перед суспільством.

Основні соціальні фактори, що сприяють формуванню та розвитку громадського контролю, є наступними: прагнення громадян до захисту своїх прав та інтересів від негативних проявів діяльності публічної адміністрації, таких як корупція, зловживання владою та інші форми порушення закону; розвиток громадського суспільства, зміцнення громадських організацій та інших форм громадської активності, що сприяє збільшенню кількості людей, готових брати участь у громадському контролі; розвиток інформаційних технологій та засобів масової комунікації, що сприяє підвищенню рівня інформованості громадян про діяльність публічної адміністрації; соціальна відповідальність держави та її органів, які стежать за дотриманням прав людини, захищають інтереси громадян та дбають про якість надання послуг; інституційна реформа державних органів та їх демократизація, що сприяє забезпеченню більшої відкритості та прозорості в діяльності публічної адміністрації [2, с. 79].

Соціальна обумовленість громадського контролю має свої переваги та виклики. Перевагами є забезпечення більшої відкритості, прозорості та ефективності діяльності публічної адміністрації, а також підвищення рівня довіри громадян до державних органів та їх роботи. З іншого боку, викликами є недостатня кількість людей, які беруть участь у громадському контролі, складність збору та аналізу інформації, а також

можливість використання громадського контролю для політичних цілей.

Правові засади громадського контролю: свобода слова та інформації; принцип відкритості діяльності державних структур; забезпечення можливості громадського участі у прийнятті рішень державними структурами. На сьогоднішній день відсутній єдиний нормативно-правовий акт, який би запроваджував єдині засади й стандарти участі громадян в управлінні державними справами, регламентував би форми й процедури здійснення громадського контролю, встановлював би вимоги, яких мають дотримуватись суб'єкти публічної адміністрації та громадськість у контексті реалізації прав на участь в управлінні. [8, с.34]

Один зі способів здійснення громадського контролю - це використання різних форм, які дозволяють громадськості відстежувати та контролювати діяльність владних органів та інших організацій. Громадський контроль може здійснюватися різними формами, зокрема: петиції; громадські слухання; громадські обговорення; моніторинг; нагляд; медіа-контроль; партисипаторне бюджетування. Всі ці форми громадського контролю допомагають громадянам бути активними учасниками демократичного процесу та забезпечують більшу прозорість та відкритість у діяльності органів влади та інших суб'єктів влади.

Незважаючи на те, що на сьогодні на рівні закону термін «громадський контроль» не визначено, втім наукові визначення надаються, розроблені критерії класифікацій громадського контролю. Так, види громадського контролю можна класифікувати за: суб'єктами здійснення; сферами здійснення. Використовуються такі види контролю, як: моніторинг та спостереження; подання запитів на інформацію; аналіз та оцінка; медійний контроль; судовий контроль; громадський аудит. Кожен з цих видів громадського контролю має свої переваги та обмеження, тому важливо

використовувати їх в поєднанні, щоб досягти максимального ефекту [4, с. 75].

Реаліями громадського контролю є: громадськість заважає владі; громадськість не сприймається владою; громадськість нівелюється владою. Необхідно зазначити, що громадський контроль може бути не тільки реактивним, тобто спрямованим на виявлення та розкриття порушень, а й проактивним, що передбачає активну участь громадськості у формуванні та реалізації публічної політики.

Сьогодні проблемами громадського контролю є: відсутність дієвих форм та процедур; відсутність спеціального закону; відсутність взаємодії громадськості та влади; відсутність ефективного впливу на владу; відсутність публічної звітності. Про ефективність можна говорити тільки тоді, коли контроль діє, реалізується, а не просто проголошується. Реально діючий громадський контроль виступає в якості регулятора суспільного розвитку [7, с. 175-179].

Для підвищення ефективності громадського контролю необхідно розвивати законодавчу базу, створювати механізми залучення громадськості до контролю, забезпечувати взаємодію між громадськістю та владою, підвищувати відповідальність органів влади та підтримувати громадські організації.

Громадський контроль допомагає забезпечити відповідальність та ефективність діяльності публічної адміністрації та зміцнює довіру громадян до державних інституцій. Однак, важливо зазначити, що громадський контроль не є панацеєю на всі проблеми діяльності публічної адміністрації. Він не може замінити внутрішні системи контролю та відповідальності, які повинні бути належним чином впроваджені в державні структури. Громадський контроль має виступати як додатковий інструмент для

забезпечення прозорості та відповідальності діяльності публічної адміністрації.

Література:

1. Грохольський В. П. Особливості громадського контролю за діяльністю науково-дослідних установ судових експертиз. Науковий вісник 2016.
2. Держава і громадянське суспільство в Україні: проблеми взаємодії : монографія / за ред. І. О. Кресіної. Київ : Логос, 2007. 316 с.
3. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / наук.-ред. Колегія : Ю. В. Ковбасюк та ін. Київ : НАДУ, 2011. Т. 1. 2011. 748 с.
4. Ігнатенко О. С. Теоретичні основи та розвиток громадського контролю в системі публічного управління. Держава та регіони. Серія: Державне управління. 2019. № 4 (68). С. 30–34.
5. Клочко А. М., Собина В. О. Громадський контроль за діяльністю поліції в Україні. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2017. Вип. 1. С. 194–201.
6. Кушнір С. М. Правові засоби громадського контролю в механізмі правового регулювання: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 Запоріжжя, 2011.
7. Наливайко Т. В. Громадський контроль в Україні як інститут громадянського суспільства: теоретико-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Наливайко Тетяна Володимирівна. — Львів, 2009.
8. Пришляк Г. Я. Правові форми демократичного контролю в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. Львів, 2011. 20 с.
9. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-ХІІ

10. Про громадський контроль: проєкт Закону України від 13 травня 2015 р.
11. Проєкт Закону про громадський контроль № 6246 від 11.10.2004. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=19085
12. Проєкт Закону про громадський контроль за використанням та охороною земель № 2484а від 03.07.2013. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua>
13. Проєкт Закону про громадський контроль № 4697 від 14.04.2014 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50646
14. Савченко О. В. Співвідношення терміна «громадський контроль» з іншими суміжними правовими категоріями. Науковий вісник.

Скиба К. В.,

*здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
2 курсу ННІ №1 НАВС,*

Бухтіярова І.Г.,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного
управління та адміністрування НАВС*

НАГЛЯД ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ В УМОВАХ ВОЄНОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення РФ, яке розпочалося 24 лютого, повністю змінило не тільки наше життя, а також і систему адміністрування: органи влади не припинили своєї діяльності, а навпаки підлаштовуються під реалії сьогодення.

Як нам відомо з курсу адміністративного права, нагляд - це спосіб забезпечення законності і дисципліни в публічному адмініструванні, який здійснюється спеціальними суб'єктами

публічної адміністрації щодо організаційно не підпорядкованих об'єктів [1]. Суб'єкти, які мають право здійснювати адміністративний нагляд, чітко визначені законодавством [2].

Але реалії сьогодення заважають таким органам влади здійснювати свої функції належним чином: частина території нашої держави окупована або знаходиться дуже близько до лінії фронту, що ускладнює або унеможлиблює їхню роботу.

Перепоною також є те, що деякі окремі структури перенасичені завданнями. Наприклад, Державна служба з надзвичайних ситуацій здійснює нагляд за дотриманням суб'єктами господарювання техногенної та пожежної безпеки, а також нагляд за технікою безпеки на підприємствах та ін. Але враховуючи сьогоденні реалії, ця служба займається розчищенням завалів утворених шляхом нанесення злочинних ракетних ударів з боку РФ, надає допомогу громадянам, займається розмінуванням як будівель, так і сільськогосподарських угідь, гасить пожежі, які утворилися внаслідок влучань ворожих снарядів. Все це значно ускладнює здійснення наглядових функцій працівниками ДСНС через велику кількість покладених на них завдань [3].

Важливим органом, який здійснює нагляд, є Національна поліція. З початку повномасштабного вторгнення різні підрозділи МВС приймали участь у відбитті агресії з боку РФ. Здійснення поліцією нагляду є вкрай важливим для забезпечення законності та дисципліни, а отже – громадського порядку. Але враховуючи реалії війни, на поліцію також покладається робота зі здійснення підтримки порядку на деокупованих територіях: спілкування з місцевими жителями, затримка мародерів, розшук колаборантів та забезпечення правопорядку [4].

Особливих змін у роботі зазнала українська прокуратура. Згідно чинного законодавства, цей орган влади здійснює нагляд за додержанням законів органами, що провадять

оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, а також нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян. Відповідно, після початку повномасштабного вторгнення, здійснення прокурорського нагляду ускладнилось через ведення бойових дій на певних територіях нашої країни, а також зі збільшенням кількості звернень громадян постраждалих внаслідок дії російських окупаційних військ [5].

Доречним буде звернути увагу на діяльність державних органів економічно-фінансового, екологічного та інших секторів.

Наприклад, Національний банк України – єдина державна структура, яка здійснює банківський нагляд, який є системою контролю та активних впорядкованих дій Національного банку України, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими особами, стосовно яких Національний банк України здійснює наглядову діяльність законодавства України і встановлених нормативів, з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників та кредиторів банку [6]. Це означає, що НБУ виконує важливу роль у забезпеченні стабільності економіки країни шляхом здійснення нагляду в межах своїх повноважень [7]. Але нагляд з боку НБУ ускладнюється внаслідок збільшення бажання певних осіб скористатись нестабільною ситуацією в державі з метою власного збагачення вчиняючи фінансові махінації. Така тенденція додає тільки турбот центральному банку в умовах здійснення заходів щодо збалансування економіки нашої держави.

Щодо екології, то нагляд у цій сфері здійснює Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України через свої підпорядковані органи: Державне агентство лісових ресурсів України, Державна екологічна інспекція України,

Державне агентство України з управління зоною відчуження, Державна служба геології та надр України, Державне агентство водних ресурсів України [8].

Нажаль, через війну екологія нашої держави сильно постраждала. Через це вищевказаному міністерству доведеться розробляти проекти законів покликаних на її відновлення. В свою чергу це збільшить компетенцію цього органу влади через необхідність здійснення нагляду за дотриманням нових законів.

Особливої уваги вартує нагляд з боку Державної служби України з питань праці, бо через війну, дедалі частіше стали виникати конфлікти між працівниками та роботодавцями: погіршення умов праці, зниження заробітної плати та інше. Це викликано тим, що через дію воєнного стану Держпраці не може повноцінно здійснювати свої наглядові функції через дію Постанови Кабінету міністрів України № 303 від 13.03.2022, що припиняє проведення планових та позапланових заходів державного нагляду [9; 10].

Отже, ми визначили, що нагляд з боку визначених суб'єктів адміністрування є важливим інструментом забезпечення законності та дисципліни в державі. Також, ми дійшли висновку, що наглядові функції кожного органу влади чи відповідної структури отримали певні зміни внаслідок ведення повномасштабної війни, що загалом свідчить про виникнення такого поняття як нагляд в умовах воєнного стану.

Література:

6. Забезпечення законності та дисципліни в публічному адмініструванні. URL:

https://arm.naiiau.kiev.ua/books/adm_pravo_zch/nm/lec10.html

7. Про затвердження переліку органів державного нагляду (контролю), на які не поширюється дія Закону України «Про тимчасові особливості здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської

діяльності». Постанова Кабінету міністрів України від 18 грудня 2017 р. № 1104. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennya-pereliku-organiv-derzhavnogo-naglyadu-kontrolyu-na-yaki-ne-poshiryuyetsya-diya-zakonu-ukrayini-pro-timchasovi-osoblivosti-zdijsnennya-zahodiv-derzhavnogo-naglyadu-kontrolyu-u-sferi-gospodarskoyi-diyalnosti>

8. Організація здійснення державного нагляду (контролю). URL: <https://pl.dsns.gov.ua/uk/organizaciya-zdiisnennya-derzhavnogo-naglyadu-kontrolyu>

9. Слово і діло. Поліція відновлює роботу на деокупованій частині Херсонщини. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/12/novyna/bezpeka/policziya-vidnovlyuye-robotu-deokupovaniy-chastyni-xersonshhyny>

10. Закон України «Про прокуратуру» від 31.03.2023 р. № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>

11. Закон України «Про Національний банк України» від 31.03.2023 р. № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>

12. Національний банк України. Офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability>

13. Урядовий портал. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/catalog/ministerstvo-zahistu-dovkillya-ta-prirodnih-resursiv-ukrayini>

14. Державна служба України про трудові перевірки в умовах воєнного стану. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/213551_trudov-perevrki-v-umovakh-vonnogo-stanu-shcho-potrбно-znati-pdprimtsyam

15. Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану. Постанова Кабінету міністрів України від 13.03.2022 № 303. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/KP220303?an=22>

*Стрелко А.С.,
студентка ННІ № 3 НАВС,
Волох О.К.,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
публічного управління та адміністрування НАВС*

АДМІНІСТРАТИВНА ЮРИСДИКЦІЯ ТА ПІДСУДНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ

Актуальність теми. Адміністративна юрисдикція та підсудність адміністративних справ є дуже актуальними питаннями в сучасному світі, оскільки юридичні конфлікти та порушення в адміністративній сфері відбуваються з великою частотою. Правоохоронні органи та суди мають бути готові ефективно вирішувати ці питання, що потребує вивчення та дослідження юридичних аспектів адміністративної юрисдикції та підсудності адміністративних справ.

Метою дослідження є розкриття поняття адміністративної юрисдикції та підсудності адміністративних справ.

Керуючись галузевою приналежністю правовідносин, які при цьому виникають, можна виділити кримінально-правову, цивільно-правову, дисциплінарну, адміністративну юрисдикцію. Тобто адміністративна юрисдикція є частиною юрисдикційної діяльності держави в цілому. При цьому адміністративній юрисдикції властиві характерні риси загального поняття «юрисдикція», крім того, вона має також низку специфічних особливостей [1].

Під юрисдикцією адміністративного суду слід розуміти правовий інститут, що містить сукупність юридичних ознак (властивостей) адміністративної справи, на основі яких закон визначає суд, що має право та зобов'язаний розглянути таку адміністративну справу й вирішити її по суті [2, с. 201].

Підсудність адміністративних справ — правовий інститут, що містить адміністративно-процесуальні норми, які розмежують компетенцію щодо розгляду і вирішення адміністративних справ між окремими ланками судової системи і між адміністративними судами однієї ланки. Визначення компетентного суду для розгляду адміністративної справи провадиться залежно від таких критеріїв: предмета публічно-правового спору або його суб'єктного складу, територіальних меж юрисдикції певного суду, виконуваних певною ланкою судової системи функцій при розгляді справи. У зв'язку з цим виділяються три різновиди підсудності адміністративних справ: предметна (родова), територіальна (просторова), інстанційна (функціональна).

Предметна підсудність — сукупність правил, що визначають розмежування компетенції судів певних ланок щодо розгляду адміністративних справ по першій інстанції залежно від предмета публічно-правового спору або його суб'єктного складу. Виходячи з вимог доступності правосуддя в адміністративних справах, принципу забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішень адміністративного суду більшість справ по першій інстанції розглядається місцевими адміністративними судами (місцевими загальними судами як адміністративними судами та окружними адміністративними судами) [3, с. 344].

Суд як носій публічної влади покликаний забезпечувати справедливість, відстоюючи права і свободи людини і громадянина, дотримуючись балансу приватних та публічних інтересів. Однак при цьому велике значення має правильний вибір суду, уповноваженого розглядати ту чи іншу справу. Особливо гостро проблеми розмежування юрисдикцій постають в адміністративному судочинстві. Проблема визначення поняття та змісту категорії «адміністративна юрисдикція» у теорії українського адміністративного права

набирала актуальності на тлі розгортання наукової дискусії про зміст і структуру адміністративного процесу. Один із найбільш поширених поглядів на це питання базується на концепції поділу всього масиву адміністративних проваджень на адміністративно-юрисдикційні і адміністративно-регуляторні. Прихильники цієї концепції зводять адміністративну юрисдикцію до діяльності з розгляду справ про проступки й інші правові спори, застосування правової санкції, відновлення порушеного права. З огляду на зазначене, вони виокремлюють адміністративно-юрисдикційні провадження, до яких відносять: провадження по справах про адміністративні проступки, провадження по застосуванню в адміністративному порядку заходів примусу, дисциплінарне провадження, виконавче провадження тощо.

Широкий зміст адміністративної юрисдикції охоплює встановлений законом порядок розгляду й вирішення індивідуальноконкретних (адміністративних) справ, що виникають у сфері державного управління (у цьому разі зазначене поширюється й на сферу місцевого самоврядування), спеціально уповноваженими на те органами (посадовими особами) та у відповідних випадках загальними (звичайними) судами. В юридичній літературі підкреслюється відсутність охоплення широким підходом розгляду справ в адміністративних судах і заміна класичного розуміння процесу широким і вузьким тлумаченням цього терміна. Необхідно зазначити і те, що питання про види адміністративно-юрисдикційної діяльності залишаються дискусійними, єдиної концепції з цього приводу не вироблено. Крім того, в юридичній літературі трапляються суперечливі погляди щодо віднесення до адміністративної юрисдикції заходів адміністративного примусу.

Отже, адміністративна юрисдикція охоплює комплекс матеріальних і процесуальних правовідносин, що виникають у зв'язку з необхідністю ліквідації конфліктних ситуацій у сфері

функціонування органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, стабілізації правозахисної діяльності в цій сфері, забезпечення та відновлення режиму законності в публічному управлінні. При цьому аналіз наукових праць дає змогу зробити висновок про те, що, хоча дефініція «адміністративна юрисдикція» використовується у вузькому та широкому підході, частіше всього використовується її трактування у вузькому значенні та ототожнюється з діяльністю щодо застосування санкцій правових норм [4, с. 197].

Висновки. Отже, адміністративна юрисдикція та підсудність адміністративних справ є важливими питаннями в сучасному світі. Юридичні конфлікти та порушення в адміністративній сфері відбуваються з великою частотою, тому правоохоронні органи та суди мають бути готові ефективно вирішувати ці питання.

Адміністративна юрисдикція включає в себе суди загальної юрисдикції та органи виконавчої влади, які забезпечують додержання адміністративних правил та норм. Підсудність адміністративних справ визначає, до якого органу має звертатися громадянин або організація, якщо вони порушують адміністративне законодавство.

Однак, не завжди система адміністративної юрисдикції та підсудності адміністративних справ працює ефективно. Є певні проблеми, такі як недостатнє розуміння адміністративного законодавства, відсутність чітких критеріїв підсудності адміністративних справ, нестача кваліфікованих працівників відповідних органів та інші.

Тому, щоб покращити роботу системи адміністративної юрисдикції та підсудності адміністративних справ, необхідно постійно вдосконалювати законодавство, забезпечувати достатню кількість кваліфікованих працівників та забезпечувати доступ до правосуддя для всіх громадян.

Література:

1. Лелеченко Н.В. Загальна характеристика адміністративної юрисдикції як специфічної форми діяльності органів публічної влади. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=294> (дата звернення: 21.02.2023).
2. Вербіцька М.В. Межі адміністративної юрисдикції: спірні питання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. URL: http://lsej.org.ua/3_2020/50.pdf (дата звернення: 21.02.2023).
3. Осадчий А.Ю. Підсудність адміністративних справ. *Актуальні проблеми держави і права*. URL: <http://www.apdp.in.ua/v60/49.pdf> (дата звернення: 21.02.2023).
4. Сідей Я. Розмежування адміністративної юрисдикції з іншими видами юрисдикції у сфері судової компетенції. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2018/6/36.pdf> (дата звернення: 21.02.2023).

Стрельченко А.М.,

*аспірант Науково-дослідного інституту
публічного права*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ІНДИВІДУАЛЬНОГО БРОНЕЗАХИСТУ У ПЕРІОД НОВОГО ЦАРСТВА

У різні історичні часи та у процесі будь-яких військових зіткнень люди шукали найбільшу можливість для того щоб якомога краще захистити своє тіло від смертельних ран та різного роду травм. Відповідно із розвитком широкого спектру

обладунків зазнавала еволюції й зброя, яка робила засоби індивідуального захисту менш ефективними. Саме тому вони у процесі еволюції виробництва зброї змушені були змінювати свої якості задля їх ефективності.

Навіть у ті далекі доісторичні періоди люди намагалися будь-яким способом захистити своє тіло від пошкоджень ворогом.

Необхідно відзначити те, що у період Нового царства з посиленням засобів ураження людей таких як композитні луки та колісниця до Єгипту прибули із Близького Сходу й традиція носіння важких обладунків. Найперші їхні обладунки були частіше за все військовими трофеями чи даниною, яка отримана від сусідів. Саме тому ці обладунки визначалися рідкісними та асоціювалися із атрибутами влади та престижу. Вагомою частиною єгипетської царської історіографії визначалася атрибутика на якій було зображено фараона, що мчав на колісниці, яка швидко рухалася, а він у свій час вражав натовп ворогів з лука. Із збільшенням кількості обладунків окрім фараона їх змогли носити й інші особи, зокрема воїни.

Важливо відзначити те, що на Близькому Сході в Месопотамії та Сирії наприкінці III — на початку II тисячоліття до н.е. з'явився перший важкий засіб індивідуального захисту тіла, який, з часом, набув поширення й у інших сусідніх регіонах. Саме це пов'язано із створенням та поширенням колісничної запряжки та появою нової, набагато більш мобільної тактики бою, що характеризувалося відповідними змінами у військовій справі.

На перший план в цей період вийшли стрільці, що билися на колісницях, які завдяки своїй мобільності могли вести розвідку і діяти на комунікаціях противника, обстрілювати стрій його піхоти із безпечної відстані, переслідувати тих хто біжить, а також вести перестрілку з колісничними лучниками противника. Використання захисного обладунку дозволяло

воїну звільнити руки, щоб натягати складноскладений лук, а також забезпечувало йому гарний захист від стріл і дротиків противника.

У Стародавній Греції справжні чоловіки завжди були воїнами. Відповідно у кожного були засоби індивідуального захисту. Античність ще не знала того обладунку, який з'явився в середньовічній Європі, який все тіло було закуте у бляху. Але обладунки все одно існували та існують у всі епохи.

Засіб індивідуального захисту у Стародавній Греції складався із бронзового панцира та пелерини, яка була сформована із трьох зчленованих бронзових пластин спереду та трьох ззаду. Захист тулуба доповнювали спеціальний обладунок для шиї та шарнірні плечові пластини. Сам засіб індивідуального захисту не був важким ззовні, але він набирив ваги за рахунок досить важкої підбивки. Саме у такому важкому засобі індивідуального захисту воїн падав, то, відповідно, йому було досить проблематично піднятися із землі. Голова була захищена складовим шоломом із бронзовими націчниками.

Також з метою захисту ніг як засоби індивідуального захисту використовувалися поножі, а задля захисту рук, відповідно – доспішна рукавичка.

Даний період розвитку засобів індивідуального захисту характеризувався також й тим, що задля захисту тіла використовувалася шкіра тварин як перший обладунок. Шкіра тварин обгорталася воїнами навколо тіла або просто накидалася на плечі і звисала позаду, прикриваючи спину. Так був одягнений міфічний Геракл чи, наприклад, німецькі племена, котрі нападали на Римську імперію ще до нової ери. Через варварську тактику введення бою важливим моментом захисту воїнів в давнину вважалося захистити його спину, а не груди. Так як досить ганебним вчинком було для ворогів побачити спину противника, в яку було досить легко влучити

не отримуючи відсіч, на відміну від спрямування ударів у груди, які легко було б відбити.

Також можливо пояснити те, що необхідно оберігати обладунками саме спину можна було б пояснити й тим, що варвари погано тримали лад і тому бій був хаотичним – битва зводилася не до протистояння «лінії на лінію», яким був стрій римлян, а до неупорядкованої сутички маси воїнів, і можна було отримати удар у спину від іншого воїна, а не тільки від того, хто був навпроти. Досить часто шкіряні засоби індивідуального захисту у вигляді тодішніх обладунків зі шкіри укріпляли бронзовими пластинами.

Також у цей період, а саме у VIII столітті до н.е. використовувався бронзовий дзвоноподібний панцир, який складався із передніх та задніх пластин, із простим рельєфом який відображав анатомію верхньої частини людського торсу. Дві пластини з'єднувалися одна з одною за допомогою відповідних кріплень, які розташовані по боках і на плечах. З подібним типом обладунку могла використовуватися напівкругла пластина - мітра («mitra»), яка звисала з поясу і захищала живіт.

У другій половині VI ст. до н.е. бронзовий дзвоноподібний панцир поступово вийшов із обігу так як він був витіснений полотняним панцирем. Треба відзначити, що й надалі частково використовувалися бронзові панцирі, але вони поступово еволюціонували в панцирі м'язового типу. Існували два види м'язових панцирів - короткий, що закінчувався на талії, і подовжений, що закривав живіт. Панцир м'язового типу повторював обриси м'язів тулуба. Він складався із передніх та задніх пластин, зазвичай з'єднаних кріпленнями з боків та іноді на плечах.

У IV столітті до н.е. подовжений варіант м'язового панцира був пристосований для використання вершниками. Панцирі аналізованого типу використовувалися до кінця римського періоду. Полотняні панцирі, на думку дослідників,

використовувалися з Мікенського періоду. Вони згадуються в «Іліаді» Гомера, але стандартним обладунком для гоплітів вони стали лише наприкінці VI століття до н.е. [1].

Полотняний панцир виготовлявся шляхом склеювання безлічі шарів полотна, в результаті чого виходила жорстка безрукавка близько 5 мм завтовшки. Вона оберталася навколо тіла та скріплювалася з лівого боку. Ще одна частина панцира захищала плечі. Нижче за талію панцир розрізався на вертикальні смуги для зручності руху. Для того щоб прикрити щілини, під першим шаром приклеювався другий, розрізаний на такі ж смуги - птеригії («pteryges»). Полотняні панцирі були легшими і дешевшими, ніж бронзові; при цьому вони нерідко зміцнювалися лусками чи пластинами. Подібний тип обладунку залишався в ході до поширення кольчуг у III столітті до н.е. [2].

Також існував такий різновид тодішніх засобів індивідуального захисту як залізний панцир.

Залізний панцир, виявлений у гробниці Філіпа II у Вергіні, зроблений за тією ж моделлю, що і полотняні обладунки. Панцирі із бронзи і полотна продовжували використовуватися і в Елліністичний період, але, судячи з скульптур та картин їх різновидів було набагато більше ніж полотняних.

У досліджуваній період також почали з'являтися й стьобані полотняні панцирі. Зазвичай полотняні обладунки зображуються обшитими лусками або прямокутними (лускатими) пластинами, що перекриваються.

Згідно з згадкою Полібія, у II столітті до н. багаті римляни носили кольчугу, яка тоді також, очевидно, використовувалася і деякими греками.

Література:

1. Доспехи воинов Древней Греции. URL: http://hrono.u/organ/ukaz_d/dosphehigrecia.php

2. Адкинс Л., Адкинс Р. Древняя Греция. Энциклопедический справочник. 2008, с. 120-122.

*Стрельченко К.А.,
аспірант кафедри управління охороною здоров'я
та публічного адміністрування
Національного університету охорони здоров'я України
ім. П. Л. Шупика*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПАРАМЕДИКА, ЯКИЙ ВИКОНУЄ ФУНКЦІЇ ТАКТИЧНОЇ МЕДИЦИНИ, В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

На сьогоднішній день поняття парамедика лише впроваджується у нашу життєдіяльність. Воно почало з'являтися у процесі проведених реформ у 2017 року в Україні, метою якої є покращення якості екстреної допомоги. Саме у межах цієї реформи з'явилося сучасне поняття та нова спеціальність із назвою парамедик.

Відповідно чинного законодавства парамедиком визначено особу з рівнем освіти не нижче молодшого бакалавра галузі знань «Охорона здоров'я» та відповідною спеціалізацією (термін навчання 3 роки). Кваліфікаційні вимоги висуваються до парамедика вищі, ніж до фельдшера. До них належать:

- взаємодія з іншими медичними службами;
- оцінювання зовнішнього середовища щодо можливих загроз для нього чи для інших людей;
- огляд пацієнтів щодо невідкладних станів;
- проведення медичного сортування;

- зупинка зовнішньої кровотечі з використанням прямого тиску, тампонування чи джгутів;
- забезпечення прохідності дихальних шляхів із застосуванням назофарингеального чи орофарингеального повітропроводу, надгортанного повітропроводу, інтубації трахеї;
- проведення серцево-легеневої реанімації, в тому числі з використанням дихальної апаратури та дефібрилятора;
- здійснення інгаляцій, ін'єкцій;
- надання допомоги при побічних реакціях на лікарські засоби;
- аналіз робочого процесу з метою підвищення якості роботи, тощо [1].

Необхідно відзначити що парамедик здійснює професійну діяльність під керівництвом лікаря або самостійно; оцінює місце події на наявність загроз власному життю і життю інших людей, фактори, що впливають на стан та здоров'я пацієнтів; забезпечує власну безпеку; зберігає недоторканість місця події та речових доказів, взаємодіє з іншими екстреними службами; обстежує хворих на наявність невідкладних станів, виконує медичне сортування; приймає рішення про обсяг допомоги та госпіталізацію; за необхідності консультується з лікарем; надає екстрену медичну допомогу при травмах чи захворюваннях дихальної, серцево-судинної, ендокринної, імунної, нервової систем, системи травлення та сечостатевої системи, при психічних розладах, при пошкодженнях опорно-рухового апарату, при дії зовнішніх факторів та при пологах; розраховує дозу лікарських засобів, які вводяться пацієнту; здійснює медичні процедури і маніпуляції: інгаляції, ін'єкції; забезпечує внутрішньокістковий та периферичний внутрішньовенний доступи, спостерігає та надає допомогу при побічних реакціях на лікарські засоби; встановлює сечові катетери, шлункові зонди, забезпечує прохідність верхніх дихальних шляхів, декомпресійну пункцію плевральної порожнини, встановлює

назо- та орофарингіальні повітропроводи, надгортанні повітропроводи, здійснює інтубацію трахеї, хірургічне відновлення прохідності дихальних шляхів; зупиняє кровотечі прямим тиском, тампонуванням та за допомогою механічних засобів для зупинки кровотечі, при травмах проводить стабілізацію хребта, стабілізацію та іммобілізацію опорно-рухового апарату, накладає пов'язки; здійснює серцево-легеневу реанімацію, у тому числі із застосуванням дефібрилятора та дихального обладнання; записує та інтерпретує результати електрокардіограми; виконує апаратні дослідження і невідкладні процедури та здійснює підготовку пацієнта до інших досліджень; аналізує робочий процес з метою підвищення якості роботи; веде медичну документацію; передає до відділення екстреної медичної допомоги інформацію про процес надання медичної допомоги пацієнту на місці події та протягом транспортування до відділення, при необхідності допомагає персоналу відділення екстреної медичної допомоги; керує спеціалізованим санітарним автомобілем екстреної медичної допомоги; проводить заміну витратних матеріалів, перевіряє справність та готовність обладнання, підтримує спеціалізований санітарний автомобіль екстреної медичної допомоги у стані готовності, працює з наявним спеціалізованим обладнанням; допомагає при транспортуванні пацієнтів, виконує перевезення пацієнтів до закладів охорони здоров'я; дотримується принципів медичної деонтології; забезпечує збереження лікарської таємниці; постійно удосконалює свій професійний рівень.

Фельдшери, що працюють у бригадах екстреної медичної допомоги, зможуть стати парамедиками, пройшовши підвищення кваліфікації до рівня парамедика. На проходження тренування та сертифікацію фельдшерів екстреної медичної допомоги до рівня парамедиків, водії – до рівня екстрених медичних техніків Міністерство охорони здоров'я визначило

перехідний 5-річний період. До цього часу вони можуть працювати у складі бригад [2, 3].

Введення парамедиків стосується лише фельдшерів зі складу бригад екстреної (швидкої) допомоги. На ФАПх (фельдшерсько-акушерських пунктах) чи у інших місцях фельдшери продовжують працювати.

Водії екстреної допомоги після проходження навчання зможуть надалі працювати екстреними медичними техніками. Проте екстрений медичний технік матиме відповідні навички аби допомагати парамедику в наданні допомоги [1].

На перехідний період у бригадах також будуть надалі працювати лікарі медицини невідкладних станів. Для отримання сертифіката спеціаліста лікарю слід вчитись 6 років у медичному вузі та 1,5 року проходити інтернатуру. Проте на даний момент лікарі часто їздять на виклики, які не відповідають їх високій кваліфікації. Після закінчення перехідного періоду лікарів будуть залучати лише на окремі важкі випадки, як це відбувається у багатьох розвинутих країнах [4, 5, 6]. Більшість з них перейде працювати у відділення екстреної допомоги лікувальних закладів [7].

Відповідно, парамедик наділений широким колом повноважень у своїй професійній діяльності і від нього залежить не лише здоров'я пацієнта але й його життя. Тому впровадження та розвиток парамедичної допомоги та сфери парамедицини в Україні в цілому є необхідним та своєчасним.

Література:

1. Зміни до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 "Охорона здоров'я" : Наказ МОЗ від 09 серпня 2017 р. № 918 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0918282-17#Text>

2. Моїсеєнко А. Парамедицині в Україні бути. Кого це стосується і як працюватиме?. 112 Україна URL : <https://ingeniusua.org/articles/paramedyky-v-ukrayini-ta-sviti>

3. Реформа екстреної медичної допомоги не призведе до звільнення лікарів. *Український медичний часопис*. 2017 URL : <https://www.youtube.com/watch?v=ztltuFYeooQ&t=23s>

4. Ambulance doctor committed suicide after death of patient given wrong drug dose URL : <https://www.birminghammail.co.uk/news/midlands-news/air-ambulance-doctor-committed-suicide-12463360>

5. Team Spotlight: Tony Joy URL : <https://londonsairambulance.co.uk/our-service/news/2017/10/team-spotlight-tony-joy-pru>

6. How pre-hospital doctors are saving lives in the field as part of the NSW Ambulance Special Casualty Access Team URL : <https://www.dailytelegraph.com.au/news/nsw/how-prehospital-doctors-are-saving-lives-in-the-field-as-part-of-the-nsw-ambulance-special-casualty-access-team/news-story/61a4b00f3e3f3ee3acaca0a80c5359af>

7. Медична реформа в Україні: штучне дихання для "швидкої" URL : <https://www.dw.com/uk>

Чумаков Д.Д.,

здобувач 2-го курсу ННІ №3 НАВС,

Булик І.Л.,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування НАВС

ОСОБЛИВОСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Публічне управління в умовах воєнного стану має свої характерні особливості та механізми розвитку. Вони потребують окремих наукових досліджень задля вироблення

дієвих пропозицій щодо пріоритетів і напрямів підвищення ефективності управління державою під час протистояння зовнішній агресії. Разом із цим, для вирішення вказаного завдання необхідно адекватно оцінити ті інституційні трансформації, які сьогодні відбуваються в Україні, а також окреслити коло першочергових змін, яких потребує система прийняття управлінських рішень та механізм розробки стратегічних планів на загальнодержавному та регіональному рівнях.

Проблематиці, пов'язаній з удосконаленням механізмів розвитку публічного управління в Україні, протягом тривалого часу приділяється значна увага дослідників. Так, теоретико-методологічні аспекти удосконалення публічного управління в нашій державі досліджували Ю. Бажал, В. Базилевич, В. Геєць, В. Луговий, О. Оболенський, Ю. Пахомов, І. Розпутенко, В. Токарева, А. Чухно тощо. Питанням ефективності публічного управління в різних сферах життєдіяльності держави присвячені праці О. Амоші, О. Власюка, В. Гришка, Е. Лібанової, І. Михасюка, В. Новицького, П. Саблука, А. Філіпенка, С. Чистова та інших вчених. Регіональні аспекти публічного управління опрацьовувалися такими авторами як С. Біла, З. Варналій, М. Долішній, В. Кравців, М. Мельник, І. Сторонянська, М. Чумаченко, О. Шевченко, І. Школа, С. Шульц та ін.

Наукові дослідження з проблем впровадження ефективних механізмів розвитку публічного управління в умовах воєнного стану до цього часу в Україні фактично не проводились. Адже протягом усього періоду державної незалежності наша країна не стикалася з такими викликами, як це має місце сьогодні, коли значна частина нашої території охоплена активними бойовими діями, або ж окупована.

Запровадження воєнного стану завжди викликає шоківий вплив на різні сфери життєдіяльності держави і суспільства. Це пов'язано як з інституційно-правовими

змінами, що слідує у цьому випадку, так і з головною причиною запровадження такого стану – військовою агресією ззовні, а відтак і з різкою трансформацією цілої низки неформальних інститутів, що слідує за нею.

Слід зазначити, що сьогодні в Україні досвід закордонних країн не може бути використаним повною мірою. Передусім це пов'язано з тим, що країна вже перебуває в активній фазі бойових дій. Крім того, варто акцентувати увагу на низці інституційних проблем, які гальмують, а подекуди й унеможливають перехід на нові стандарти публічного управління в контексті підвищення рівня обороноздатності країни. [2;3;4]

По-перше, необхідно відзначити фактичну незавершеність адміністративно-територіальної реформи, що загрожує наростанням в Україні інституційних диспропорцій у взаємовідносинах між органами державної влади та органами місцевого самоврядування різних рівнів. Особливо небезпечним у цьому сенсі є так званий «Малехівський прецедент», коли в судовому порядку було фактично скасовано приєднання Малехівської громади до Львівської ОТГ, проте жодного інституційного механізму реалізації рішення суду не існує [1]. Щобільше, сьогодні на різних щаблях владної ієрархії почали тиражуватися думки про доцільність згортання децентралізації та посилення владної вертикалі, причому не лише на період дії воєнного стану, але і в довгостроковій перспективі.

По-друге, розподіл управлінських функцій між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства щодо здійснення ними повноважень у сфері публічного управління в нашій країні значною мірою недоврегульований. Причому це стосується не лише організації суспільного життя, але й економічних компетенцій, а також роботи з формування мобілізаційного резерву та діяльності у безпековій царині.

По-третє, в Україні система військового обліку, включаючи формування мобілізаційного резерву, фактично не переглядалася з радянських часів. Як наслідок, ані органи державної влади, ані органи місцевого самоврядування, не кажучи вже про інститути громадянського суспільства, не залучені до цього процесу належним чином. Навіть функціонування інституту територіальної оборони, формування якого розпочалося буквально напередодні повномасштабного вторгнення російських військ до України, не внормоване належним чином, що зумовило прийняття нових нормативно-правових актів з цього приводу вже під час дії воєнного стану.

По-четверте, ситуація ускладнюється через корупцію та інші інституційні дисфункції, що блокують ефективність механізмів публічного управління в Україні. Передусім це стосується опортуністичної поведінки громадян та функціонерів. Наприклад, останнім часом спостерігаються непоодинокі випадки зловживань, пов'язаних з уникненням оподаткування, розподілом гуманітарної допомоги, розподілом земельних ресурсів, виїздом чоловіків призовного віку за кордон тощо.

Так, Державна стратегія регіонального розвитку України має окреслювати стратегічні пріоритети розвитку якщо не для кожного регіону, то принаймні для їх окремих груп: прикордонних з ЄС, прикордонних з Росією та Білоруссю, приморських, центральних, тих, які постраждали від бойових дій тощо. З іншого боку, гармонізація стратегічного планування регіонального розвитку на державному, регіональному, субрегіональному та локальному рівнях має відбуватися з одночасною розробкою річних планів розвитку для кожного з об'єктів стратегічного планування. Невіддільною складовою таких планів повинно стати їх належне бюджетне забезпечення. Алгоритм цього процесу передбачає виконання п'яти послідовних кроків: по-перше,

визначення у Державній стратегії регіонального розвитку місця та значення кожного окремого великого регіону (наприклад: західного, центрального, північного, південно-приморського та східного); по-друге, формування стратегій розвитку для кожної з областей у межах цих великих регіонів; по-третє, розробка стратегій розвитку для окремих районів і територіальних громад у контексті розроблених обласних стратегій; по-четверте, затвердження щорічних планів розвитку для кожного регіону, району та громади; по-п'яте, формування обласних, районних та місцевих річних бюджетів, в яких мають бути передбачені видатки на реалізацію зазначених річних планів розвитку. При цьому стратегування розвитку територіальних громад має відбуватися з урахуванням основних положень чинних стратегій розвитку відповідних районів і регіонів (так, щоб стратегічні та операційні цілі громад не суперечили стратегічному баченню їх ролі та місця в просторовому розвитку відповідного субрегіону чи регіону).

Впровадження описаної моделі стратегування передбачає об'єднання зусиль різних ланок системи публічного управління: органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства. А основними механізмами інституційних змін, покликаних сприяти цьому процесу, мають стати: 1) фінансовий (передбачає налагодження надійної системи фінансування заходів, передбачених у стратегічних документах і планах розвитку відповідних територій і громад); 2) соціальний (включає заходи з трансформації соціальних інститутів, передусім неформальних, задля подолання наявних інституційних дисфункцій та обмежень, які блокують розвиток держави та її регіонів) 3) ринковий (орієнтований на підвищення ефективності використання наявних людських, природних і матеріальних ресурсів завдяки впровадженню відкритої конкуренції, демонополізації ринків і приватизація

державно майна й комунальної власності, які використовуються не достатньо ефективно).

Література:

1. Ейсмунт В. Апеляційний суд дозволив Малехову вихід зі складу Львівської ОТГ. ZAXID.NET. URL: https://zaxid.net/sud_dozvoliv_malehovu_viyti_zi_skladu_lvivskoyi_otg_n1522435 (дата звернення 14.03.2023)
2. Дяченко С. Як нам відбудувати Україну. Успішні світові кейси повоєнного відновлення. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubriceconomy/3493522-ak-nam-vidbuduvati-ukrainuuspisni-svitovi-kejsi-povoennogo-vidnovlenna.html> (дата звернення 14.03.2023)
3. Нечипоренко М. Відродження після війни. Світовий досвід економічного успіху для України. The Page. URL: <https://thepage.ua/ua/news/yaki-varianti-vidnovlennya-ukrayini-ye-uprovoynnij-chas> (дата звернення 14.03.2023)
4. Савинець О. Іноземний досвід комплектування збройних сил. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. 2018. Вип. 51. Т. 2. С. 34–38.

Воронюк Н.П.,

ад'юнкт кафедри публічного управління та адміністрування НАВС

ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК СУБ'ЄКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

За даними Департаменту патрульної поліції України за 2019 рік зареєстровано 160 675 ДТП, в яких загинуло 3454

чоловік, у 2020 році зареєстровано 168 107 ДТП, 3541 загиблих. За день на українських дорогах до початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України гинуло в середньому 9 осіб. Найбільше аварій в м. Києві, Одеській, Київській, Дніпропетровській, Харківській областях.

Загальна кількість ДТП з потерпілими у 2019 році становила 26 052, з ним на вулицях та дорогах населених пунктів сталося 20 792 ДТП, на автомобільних дорогах – 5 159 ДТП (міжнародні - 2602, національні - 904, регіональні - 482, територіальні - 568, обласні - 302, районні - 301). У 2020 році сталося 26 140 ДТП з потерпілими, з них на вулицях та дорогах населених пунктів сталося 20 682 ДТП, на автомобільних дорогах державного значення – 4 145 ДТП. У 2021 році сталося 24 521 ДТП з потерпілими, з них на вулицях та дорогах населених пунктів сталося 18 945 ДТП, на автомобільних дорогах державного значення – 4 090 ДТП.

Отже, статистика свідчить про те, що більшість ДТП з потерпілими відбувається саме на вулицях та дорогах населених пунктів, в зв'язку з чим питання регулювання забезпечення безпеки дорожнього руху саме у населених пунктах є вкрай актуальним.

Міжнародні акти, які стосуються організаційних заходів по координації спільних зусиль щодо забезпечення безпеки дорожнього руху, визначають, що ефективні рішення вимагають скоординованих зусиль міжнародних організацій та агентств, держав, регіональних та місцевих органів влади та світового товариства.

В доповіді «Глобальна криза в області безпеки дорожнього руху» від 07 серпня 2003 року Генеральний секретар ООН відзначав, що зусилля по вирішенню проблеми дорожнього травматизму найчастіше виявлялися неефективними у зв'язку з: тенденціями розглядати проблему дорожнього травматизму як проблему якогось одного сектора;

відсутності ясного розуміння точної ролі і відповідальності влади на місцевому, національному та міжнародному рівнях, що ускладнює надання ефективної і незмінної політичної підтримки.

Генеральна асамблея неодноразово в Резолюціях A/RES/58/9, A/RES/57/309, A/RES/66/260, A/RES/60/5, A/RES/58/289 відзначала, що відповідальність за забезпечення безпеки дорожнього руху несе влада місцевого, муніципального та національного рівнів та заходи в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху мають вживатися як на національному так і на місцевому рівні.

Таким чином, в міжнародному правовому полі органам місцевого самоврядування в забезпеченні безпеки дорожнього руху відводиться роль на рівні з органами державної влади. Органи місцевого самоврядування визначаються частиною єдиного цілісного механізму, діяльність якого направлена на підвищення безпеки дорожнього руху.

Натомість в Україні, органам місцевого самоврядування не приділяється достатньої уваги як органам до повноважень яких віднесено забезпечення безпеки дорожнього руху. Про це свідчить той факт, що більшість науковців, які вивчають проблему забезпечення безпеки дорожнього руху не відносять органи місцевого самоврядування до таких та й стратегічні документи держави не передбачають у найближчому майбутньому значно підвищити роль органів місцевого самоврядування в забезпеченні безпеки дорожнього руху.

Закон України «Про дорожній рух» (далі – Закон про дорожній рух) включає органи місцевого самоврядування в систему державного управління у сфері дорожнього руху. Попри це, формуючи стратегічні документи та визначаючи проблеми, які потребують розв'язання у найближчі періоди, розробники стратегій не вбачають органів місцевого самоврядування як частини загальнонаціональної системи органів забезпечення безпеки дорожнього руху.

Вирішуючи питання про необхідність залучення органів місцевого самоврядування до загальнодержавної системи органів, які забезпечують безпеку дорожнього руху, потрібно виходити з таких міркувань.

Європейська хартія місцевого самоврядування вказує на необхідність існування органів місцевого самоврядування, які мають створені на демократичній основі органи, уповноважені приймати рішення, і широку автономію щодо своїх повноважень, шляхи і засоби здійснення цих повноважень, а також ресурси, необхідні для їх виконання.

Стаття 27 Закону про дорожній рух визначає, що організація дорожнього руху на автомобільних дорогах, що перебувають у власності територіальних громад, здійснюється спеціалізованими службами, що створюються органами місцевого самоврядування. Разом з тим, Закон України «Про автомобільні дороги» передбачає, що вулиці і дороги міст та інших населених пунктів знаходяться у віданні органів місцевого самоврядування і є комунальною власністю. А отже, саме органи місцевого самоврядування мають повноваження щодо витрачання, відповідно до вимог бюджетного законодавства, грошових коштів для здійснення заходів в сфері безпеки дорожнього руху на вулично-дорожній мережі: забезпечення безпечності автомобільних доріг, вулиць та інших місць, призначених для пересування людей та перевезення вантажів за допомогою транспортних засобів, в тому числі облаштування їх безпековою інфраструктурою.

Відповідно до вимог законодавства про автомобільний транспорт, органи місцевого самоврядування забезпечують організацію перевезень пасажирів автобусних маршрутах загального користування на відповідній території. Як організатори перевезень саме органи місцевого самоврядування в межах території відповідних громад визначають умови перевезень, в тому числі вимоги щодо технічного стану автобусів, які будуть залучатися до

здійснення перевезень пасажирів, та мають право контролювати виконання вказаних умов протягом дії договорів про організацію перевезень міськими автобусними маршрутами.

Законодавство про міський електричний транспорт визначає органи місцевого самоврядування замовниками транспортних послуг на території населених пунктів. Обов'язком замовника транспортної послуги законодавство вказує здійснення оновлення рухомого складу перевізника.

Отже, саме органи місцевого самоврядування є відповідальними за те, наскільки безпечними є громадський транспорт, який здійснює перевезення пасажирів маршрутами загального користування територіальних громад.

Також, органи місцевого самоврядування мають повноваження щодо формування безпечної поведінки учасників дорожнього руху шляхом виготовлення та розміщення відповідно до Закону України «Про рекламу» соціальної реклами, яка пропагує необхідність дотримання вимог безпеки дорожнього руху; облаштування вулиць та доріг безпечною інфраструктурою, яка забезпечує виконання учасниками вимог Правил дорожнього руху; встановлення вимог до кваліфікації водіїв, які будуть залучатися до здійснення перевезень пасажирів міськими автобусними маршрутами загального користування тощо.

Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» покладає органи місцевого самоврядування обов'язок щодо планування забудови територій, шляхом затвердження відповідної містобудівної документації. Таким чином, саме органи місцевого самоврядування, затверджуючи містобудівну документацію, визначають вимоги щодо забудови територій. А отже, мають повноваження щодо забезпечення врахування вимог безпеки дорожнього руху при забудові територій.

Лише органи місцевого самоврядування мають повноваження на здійснення змін у дорожньому середовищі, які направлені на підвищення безпеки дорожнього руху.

Отже, саме органи місцевого самоврядування є тими суб'єктами, які можуть і повинні виконувати провідну роль у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в межах територіальних громад.

Проте, на даний час органи місцевого самоврядування не виконують таку роль, більше того, в значній кількості територіальних громад органи місцевого самоврядування самоусунулись від виконання завдань по забезпеченню безпеки дорожнього руху.

Враховуючи викладене, необхідно зробити висновок, що органи місцевого самоврядування повинні стати частиною загальнодержавної системи органів, які забезпечують безпеку дорожнього руху. Для досягнення вказаної мети необхідно забезпечити зміни у нормативно-правому регулюванні діяльності органів місцевого самоврядування у сфері безпеки дорожнього руху, шляхом встановлення чіткої компетенції органів місцевого самоврядування в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Воронюк Н.П.,

ад'юнкта кафедри публічного управління та адміністрування НАВС

ПРЕВЕНТИВНА ТА ПОСТАВАРІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Безпека дорожнього руху забезпечується своєчасним виявленням та запобіганням реальних та потенційних загроз

настання дорожньо-транспортних пригод, їх негативних наслідків та вжиттям заходів щодо подолання наслідків ДТП.

Отже, забезпечення безпеки дорожнього руху – це діяльність публічної адміністрації спрямована на своєчасне виявлення, запобігання реальним чи потенційним загрозам виникнення дорожньо-транспортних пригод, з метою попередження негативних наслідків та усунення їх у разі настання.

Виходячи з вказаного визначення, діяльність органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху як діяльність й інших органів в означеній сфері полягає у виконанні заходів у двох напрямках:

- запобігання реальним чи потенційним загрозам виникнення дорожньо-транспортних пригод, зменшення їх негативних наслідків – превентивна діяльність;

- подолання наслідків дорожньо-транспортних пригод – поставарійна діяльність.

Сукупність превентивних та поставарійних заходів утворюють правовий механізм, який спрямований на регулювання діяльності, спроможної посилювати рівень захищеності учасників дорожнього руху та інших осіб, навколишнього природного середовища, майна фізичних та юридичних осіб від реальних чи потенційних загроз настання дорожньо-транспортних пригод та їх наслідків.

Превентивна діяльність органів місцевого самоврядування в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху спрямована на виявлення небезпечних для фізичних та юридичних осіб, навколишнього природного середовища факторів, які впливають на безпеку дорожнього руху, та здійснення заходів для попередження виникнення дорожньо-транспортних пригод й зменшення їх негативних наслідків.

Превентивна діяльність органів місцевого самоврядування передбачає виконання таких дій:

- аналітичні;

- планувальні;
- експертно-оцінювальні;
- реалізаційні;
- моніторингові.

Аналітичні дії передбачають вивчення статистичних даних щодо дорожньо-транспортних пригод, виявлення причин їх настання, причин погіршення їх наслідків, виявлення, місць концентрації ДТП.

Планувальні дії передбачають розроблення заходів щодо підвищення безпеки дорожнього руху. Планувальні дії мають ґрунтуватися на даних аналітичних дій та враховувати передові світові напрацювання в сфері безпеки дорожнього руху. В першу чергу доцільно вживати заходи щодо зменшення ДТП в місцях їх концентрації. Разом з тим, діяльність органів місцевого самоврядування має забезпечувати здійснення на постійні основі заходів щодо зменшення кількості ДТП, зменшення тяжкості наслідків ДТП та їх подолання.

Експертно-оцінювальні дії полягають у наданні фахівцями в сфері безпеки дорожнього руху висновків щодо запропонованих заходів, направлених на підвищення безпеки дорожнього руху. Прикладами таких дій є здійснення відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо управління безпекою автомобільних доріг» аудиту автомобільних доріг. Вказані правові механізми дозволяють здійснювати експертно-оцінювальні заходи в частині безпечності автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів та інших місць, призначених для пересування людей та перевезення вантажів за допомогою транспортних засобів.

Реалізаційні дії передбачають впровадження органами місцевого самоврядування розроблених заходів, направлених на підвищення безпеки дорожнього руху. Реалізація заходів може виявлятися як у діях технічного характеру: обладнанні вулиць безпековою інфраструктурою так і у виданні

нормативних актів, які встановлюють вимоги щодо безпеки дорожнього руху.

Моніторингові дії полягають у здійсненні аналізу наслідків вжитих заходів та напрацюванні рекомендацій за результатами такого аналізу.

З метою забезпечення належного рівня безпеки дорожнього руху превентивні заходи повинні вживатися щодо кожного з елементів безпеки дорожнього руху: безпечні автомобільні дороги, безпечні транспортні засоби, безпечна поведінка учасників дорожнього руху, безпечні вантажі.

Поставарійні заходи вживаються після настання дорожньо-транспортних пригод та є розтягнутими у часі: від заходів, що здійснюються в перші хвилини після ДТП до моменту повного відновлення потерпілих та їх соціалізації.

З урахуванням видів наслідків дорожньо-транспортних пригод, поставарійні заходи повинні вживатися з метою захисту:

- життя та здоров'я фізичних осіб;
- навколишнього природного середовища;
- майна фізичних та юридичних осіб.

За часом вжиття поставарійних заходів необхідно розглядати:

- першочергові;
- термінові;
- реабілітаційні.

Першочергові заходи виражаються у наданні першої допомоги потерпілим в місці настання дорожньо-транспортної пригоди; вжитті заходів щодо запобігання розповсюдженню небезпечних речовин, що вивільнилися (можуть вивільнитися) в результаті ДТП, вибухам, пожежам, пошкодженню майна.

Першочергові заходи вживаються самими учасниками дорожньо-транспортних пригод, іншими особами, які присутні на місці виникнення дорожньо-транспортної пригоди.

З урахуванням статті 3 Конституції України, яка проголошує життя і здоров'я людини найвищою соціальною цінністю, першочергові дії при настанні ДТП в першу чергу мають бути направлені саме на рятування життя та здоров'я людей.

Згідно інформації Міністерства охорони здоров'я України за статистикою, допомога постраждалим в наслідок ДТП, надана протягом перших 4 хвилин, збільшує шанси на порятунок на 30%.

Таким чином, надання кваліфікованої першої допомоги у місці настання дорожньо-транспортної пригоди є вкрай важливим, та органи місцевого самоврядування повинні бути долучені до заходів, які забезпечують можливість її ефективного надання.

Завданням органів місцевого самоврядування в частині надання першої медичної допомоги має бути навчання пересічних громадян правилам надання такої допомоги.

В зв'язку з цим, органам місцевого самоврядування доцільно на базах комунальних закладів освіти створювати центри навчання надання першої допомоги, здійснювати фінансування такого навчання, здійснювати агітаційні заходи щодо необхідності навчання надання першої допомоги.

Крім того, органи місцевого самоврядування можуть підвищити швидкість прибуття автомобілів екстреної допомоги шляхом запровадження виділених смуг для громадського транспорту, автоматизованих систем керування дорожнім рухом тощо.

Швидкість прибуття екстрених служб до місця ДТП також залежить від місць дислокації таких служб. Даний факт відіграє значну роль у великих містах, які потерпають від заторів, та у маленьких населених пунктах, від яких місця дислокації екстрених служб знаходяться територіально далеко.

Згідно даних ДСНС гостро стоїть питання організації гасіння пожеж у сільській місцевості, де існує велика кількість

населених пунктів, час прибуття першого підрозділу в які перевищує максимально допустимі значення (20 хвилин).

В зв'язку з вказаною проблемою, Кабінетом Міністрів України було схвалено Стратегію реформування системи Державної служби з надзвичайних ситуацій, реалізація якої знайшла свій вияв у Законі від 19.02.2021 № 1259-IX, яким внесено зміни до Кодексу цивільного захисту України та до повноважень органів місцевого самоврядування віднесено забезпечення пожежної безпеки на відповідних територіях та об'єктах, забезпечення функціонування пожежно-рятувальних підрозділів місцевої пожежної охорони для гасіння пожеж.

Термінові заходи вживаються спеціалізованими службами у місці настання дорожньо-транспортної пригоди чи у спеціально-обладнаних місцях та спрямовані на збереження життя та здоров'я потерпілих, навколишнього природного середовища та майна фізичних і юридичних осіб.

Ефективність вжиття таких заходів залежить від швидкості прибуття відповідних служб до місць ДТП та якості надання допомоги.

В зв'язку з чим завдання органів місцевого самоврядування в частині термінових заходів умовно можливо розділити на забезпечення:

заходів, спрямованих на швидке прибуття екстрених служб на місце ДТП;

заходів, спрямованих на ефективне відвернення наслідків ДТП.

Реабілітаційні заходи передбачають вчинення дій, направлених на відновлення суб'єктів та об'єктів, які постраждали внаслідок ДТП.

Реабілітаційні заходи повинні бути спрямовані на надання медико-реабілітаційної допомоги потерпілим внаслідок ДТП, надання постраждалим психологічної підтримки, впровадження заходів соціально-професійної реабілітації жертв дорожньо-транспортних пригод.

Таким чином, напрямками діяльності органів місцевого самоврядування по здійсненню реабілітації потерпілих внаслідок дорожньо-транспортних пригод є:

- організація надання медико-реабілітаційної та медико-психологічної допомоги;
- організація соціально-професійної реабілітації.

Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» передбачає, що органи місцевого самоврядування в межах своєї компетенції можуть фінансувати місцеві програми розвитку та підтримки комунальних закладів охорони здоров'я, зокрема щодо оновлення матеріально-технічної бази, капітального ремонту, реконструкції, підвищення оплати праці медичних працівників та фахівців з реабілітації (програми «місцевих стимулів»), а також місцеві програми надання населенню медичних послуг, місцеві програми громадського здоров'я та інші програми в охороні здоров'я.

Таким чином, органи місцевого самоврядування, здійснюючи діяльність в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в частині поставарійної діяльності повинні забезпечувати ефективне виконання відповідних заходів спеціалізованими службами та особами, діяльність яких направлена на подолання наслідків ДТП чи зменшення їх негативного впливу.

*Натуріна М.О.,
студентка 3 курсу ННІ №3 НАВС,
Луцало О.А.,
кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри
публічного
управління та адміністрування НАВС*

МИТНЕ ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Військова агресія РФ спричинила внесення великої кількості тимчасових змін до законодавства, що регулює зовнішньоекономічну діяльність. Чи не найпершою інституцією, робота якої зазнала відчутних змін у зв'язку із введенням воєнного стану, стала митниця. Парламент, Уряд України та профільні органи виконавчої влади ухвалили значну кількість нормативно-правових актів, що не лише спрощують порядок митного оформлення товарів, транспортних засобів, а й надають певні пільги для імпортерів. Ці заходи спрямовані на оперативне, безперешкодне та повноцінне забезпечення населення України та Збройних Сил України всім необхідним у такий складний час. Новації митного оформлення товарів стосуються імпортних та експортних операцій, порядку роботи митних органів, правового регулювання ввезення деяких товарів тощо.

Щодо імпорту, то перше, що зробила держава з введенням воєнного стану, це врегулювала ввезення найбільш необхідних для життєзабезпечення та оборони країни товарів. Основні зміни стосуються такого.

Спрощений порядок ввезення гуманітарної допомоги від донорів (іноземних фізичних або юридичних осіб). Товари визнаються гуманітарною допомогою за декларативним принципом, їх пропуск здійснюється за місцем перетину митного кордону України на підставі декларації, заповненої

особою, що перевозить товар, та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), зокрема, ліцензування та квотування. Для ввезення товарів гуманітарної допомоги на період воєнного стану не застосовуються стандартні порядки митного оформлення вантажів гуманітарної допомоги, що діяли до початку війни. При пропуску деяких товарів подвійного призначення, що ввозяться як гуманітарна допомога, введено вимогу про надання гарантійного листа кінцевого користувача (орган військового управління, правоохоронний орган, інше військове формування тощо), форма якого передбачена Постановою КМУ № 174 від 01.03.2022 [1].

Іншим нормативно-правовим актом визначено, що товари, які належать до групи 27 митного тарифу (паливо, нафта, бітумінозні речовини тощо), визнаються гуманітарною допомогою та безоплатно передаються на потреби ЗСУ, військовим формуванням, перевізникам такої допомоги. На деякі товари групи 27 (бензин моторний, дизельне паливо, скраплений газ) встановлено нульову ставку акцизного податку та зменшено розмір ПДВ при їхньому імпорті [2].

Окрім зазначеного, Уряд встановив, що при імпорті будь-яких товарів, що відправляються в Україну донорами, щодо яких у товаросупровідних документах міститься зазначення, що вони є гуманітарною допомогою, а перевізником для кінцевих отримувачів є Укрзалізниця, процедура визнання товарів гуманітарною допомогою, передбачена Законом України "Про гуманітарну допомогу", не застосовується. Кінцевими отримувачами можуть бути військові адміністрації чи інші суб'єкти, визначені КМУ. Планується, що Укрзалізниця запустить онлайн-платформу для реєстрації заявок на гуманітарну допомогу від кінцевих отримувачів. Вона також забезпечуватиме збір, обробку, зберігання та оформлення гуманітарних вантажів, а витрати компенсуватимуться з державного бюджету. Примітно, що

Уряд визначив більш тривалий строк таких поступок - на період воєнного стану та протягом 1 року після його скасування [3].

Відповідно до Постанови КМУ № 330 від 20.02.2022 імпортери можуть обирати, який спосіб митного оформлення застосовувати - новий (спрощений) чи стандартний (митний контроль і митне оформлення товарів здійснюються у повному обсязі, а оподаткування ввезених товарів здійснюється на загальних підставах). Для застосування спрощеного способу митного оформлення, імпортер повинен подати до Держмитслужби заяву. Також цим актом передбачено тимчасове скасування фітосанітарного контролю та заходів нетарифного регулювання ЗЕД (крім державного експортного контролю), але за винятком до таких товарів як наркотичні речовини, товари військового призначення, подвійного використання, небезпечні відходи, радіоактивні речовини, а також товарів, які походять або ввозяться з країни-окупанта, агресора та/або з окупованої території України[4].

Спрощена процедура звільнення від оподаткування ПДВ лікарських засобів, медичних виробів та допоміжних засобів до них. Наразі не потрібно отримувати довідку від МОЗ чи особи, уповноваженої на здійснення закупівель у сфері охорони здоров'я. Також розширено перелік лікарських засобів, що закуповують для виконання програм та здійснення централізованих заходів з охорони здоров'я[5]. При плануванні закупівель ліків потрібно також враховувати, що МОЗ заборонило використання на території України лікарських засобів походженням з РБ та РФ [6]. Основними змінами, що стосуються експортних операцій, є доповнення переліку товарів, експорт яких у будь-яких кількостях підлягає ліцензуванню – на м'ясо курей, курячі яйця, а також такий стратегічний товар для України як пшениця і суміш пшениці та жита. Згідно перших змін також підлягали ліцензуванню при експорті кукурудза та олія соняшникова, однак в

подальшому були виключені з переліку. Разом з цим, Уряд зменшив до нуля квоти на деякі товари, експорт яких в межах раніше діючих обсягів квот дозволявся за умови отримання ліцензій, а понад квоту - заборонявся. Мова йде про худобу, м'ясо, жито, овес, гречку, просо, цукор, сіль. Таким чином, держава фактично заборонила експорт зазначених товарів. В рамках другого раунду змін відмінили квоту і на добрива, проте в подальшому встановлено квоту на деякі азотні добрива у розмірі 210 000 тон [7]. При цьому Мінекономіки спростило та зробило більш швидким процес ліцензування експорту товарів, перелік яких міститься в додатку 5 до Постанови КМУ № 1424 від 29.12.2022, затвердивши новий (тимчасовий) порядок. Для отримання ліцензії на експорт необхідно подати в Мінекономіки значно менший перелік документів, а саме заявку на отримання ліцензії за затвердженою формою, лист-звернення щодо оформлення ліцензії та копію зовнішньоекономічного договору або іншого документа, що використовується в міжнародній практиці замість нього. Також відразу після запровадження воєнного стану Уряд тимчасово заборонив експорт препаратів крові - імуноглобуліну та альбуміну [8].

Митні органи в умовах воєнного стану працюють в посиленому режимі, адже повинні забезпечити якомога швидший процес митного оформлення вантажів, значна частина яких завозиться в Україну у якості гуманітарної допомоги. З основних змін у роботі митних органів, які необхідно врахувати при плануванні зовнішньоекономічної діяльності - з 28.02.2022 року тимчасово закрито пункти пропуску через державний кордон та пункти контролю на ділянці кордону з РФ та РБ, на Придністровській ділянці українсько-молдовського кордону, а також деякі пункти пропуску повітряного виду сполучення [9].

Щодо товарів критичного імпорту, то на період воєнного стану НБУ змінив порядок роботи банківської системи.

Змінами, що безпосередньо стосуються можливості здійснення зовнішньоекономічної діяльності, заборонено здійснювати транскордонний переказ валютних цінностей з України/переказ коштів на кореспондентські рахунки банків-нерезидентів за імпорتنі операції, окрім купівлі товарів критичного імпорту. Це означає, що на час дії воєнного стану імпортери фактично не можуть розраховуватися за товари, якщо вони не є товарами критичного імпорту.

Водночас, слідкуючи за кількістю змін до такого переліку (з 24 лютого 2022 року Уряд прийняв 15 постанов про внесення змін) бачимо, що держава реагує на потреби імпортерів та оперативно розширює список таких товарів. Для внесення товарів до списку критичного імпорту необхідно звертатись до Мінекономіки із відповідною заявою, що містить обґрунтоване пояснення, чому той чи інший товар потрібен для економіки в умовах воєнного стану та чому його потреба не може бути забезпечена вітчизняним виробництвом[10]. Критерії, за якими товар можна віднести до критичного імпорту, стосуються 4 секторів: енергетики, безпеки та оборони, забезпечення життєдіяльності населення і функціонування виробничих підприємств. Основна ідея полягає в тому, що такі товари є сировиною для виробництва критично важливих товарів, належать до дефіцитних товарів, є необхідними для енергетичної безпеки і задоволення потреб військових або є лікарськими засобами.

Майже всі положення згаданих вище нормативних актів, ухвалених у зв'язку з військовою агресією РФ проти України, будуть чинні лише на період дії воєнного стану та втратять силу із його закінченням чи скасуванням. У зв'язку з тим, що процес імпортування товарів може бути тривалим, а закінчення чи скасування воєнного стану може відбутись в процесі транспортування товарів, що потягне за собою зміну порядку митного оформлення, бізнесу варто звернути увагу на деякі особливості застосування законодавства при митному

оформленні. Зокрема, для випуску товарів, транспортних засобів за ПМД застосовуються курси валют та заходи тарифного регулювання ЗЕД, що чинні на дату прийняття митним органом такої ПМД для оформлення, а заходи нетарифного регулювання ЗЕД – чинні на дату такого випуску товарів. Тобто, якщо ПМД буде подана в митний орган з урахуванням відміни заходів нетарифного регулювання ЗЕД, а після її оформлення, але до випуску товарів відповідно до заявленого режиму, відміна таких заходів буде скасована і вони знову набудуть чинності, необхідно буде подати додаткову митну декларацію з відомостями, які підтверджують застосування заходів нетарифного регулювання ЗЕД, що є чинними на дату такого випуску.

Отже, можна зробити висновок, що введення воєнного стану в Україні внесло суттєві корективи у законодавство щодо імпорту, експорту, роботу митних органів та товарів критичного імпорту.

Література:

1. Постанова КМУ № 174 від 01.03.2022 "Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану".

2. Постанова КМУ № 238 від 09.03.2022 "Деякі питання визнання товарів гуманітарною допомогою та їх використання в умовах воєнного стану".

3. Постанова КМУ № 379 від 27.03.2022 "Про особливості здійснення гуманітарної допомоги, яка перевозиться залізничним транспортом в умовах воєнного стану".

4. Постанова КМУ № 330 від 20.03.2022 "Деякі питання здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, зокрема транспортних засобів, в умовах воєнного стану".

5. Постанова КМУ № 291 від 16.03.2022 "Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2015 р. № 1153 і від 7 березня 2022 р. № 216".

6. Наказ МОЗ № 394 від 02.03.2022 "Про заборону застосування на території України окремих лікарських засобів".

7. Постанова КМУ № 1424 від 29.12.2021 "Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2022 рік" (зі всіма змінами).

8. Наказ Мінекономіки № 393-22 від 10.03.2022 "Про затвердження Тимчасового порядку ліцензування експорту деяких товарів, зазначених у додатку 5 до постанови Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. N 1424".

9. Розпорядження КМУ № 188-р від 26.02.2022 "Про тимчасове закриття деяких пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю».

10. Постанова КМУ № 153 від 24.02.2022 "Про перелік товарів критичного імпорту".

Наукове видання

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ**

Збірник тез науково-практичного семінару

голова редакційної колегії: І. Д. Пастух
відповідальний за випуск: О. К. Волох